

Martini Lutheri In divae uirginis Mariae, Zachariaeq?[ue]; Odas, Magnificat puta & Benedictus commentarij.

<https://hdl.handle.net/1874/424058>

5

MARTI

NI LVTHERI IN DIVAE
uirginis Mariæ, Zachariæq; Odas;
Magnificat puta & Benedictus
Commentarij.

Argentorati, Anno
M·D·XXVI.

EPISTOLA

ILLVSTRISSI-

MO PRINCIPI AC DOMINO,
domino Iohāni Fridricho, Saxoniae duci, Du-
ringiae Praesidi, Mysnaeq; Marchioni, domino
& Patrono suo clementissimo Martinus
Luther Gratiam & pacem.

ILLVSTRIS
sime Princeps,
clementiae tuae li-
teras, mihi no-
uisime reddi-
tas, pro subditi
officio suscepi,
neq; non Prin-
ceps earum ar-
gumentum, con-
solationis sanè

plenisimum, ex porrecta fronte, altare postum mente per-
pendi. Postquam uero. C. T. iam diu uirgineum illud Epi-
thalamion, cuius in initium est Magnificat, pollicitus fuerim
interpretari clarius (à quo tamen instituto, impij multo
rum aduersariorum conatus, me tam repetitis uicibus auo-
carunt) iam nunc, T. C. literis, hoc libello respondere
tandem decreui (timens dilationem hanc meam, rubori

¶

Et uerecundie olim fore mihi, ulteriorisq; pretextum ex-
 cusationis non ualiturum porro)ne non promoueretur
 C. T. inchtus iuuenilis animus ad sacre Scripturæ amo-
 rem, perq; maiorem illius usum magis efferuescet Et
 confortaretur: ad quam rem, T. C. Deitum gratiam
 tum iuuamen imprecor, quandoquidem id summe necessa-
 rium sit, quū ex tam magni Principis persona salus mul-
 torum pendeat, si ereptus ipse sibi, per diuinam gratiam
 gubernetur: econtrā, multorum interitus, si permissus
 ipse sibi citra gratiam dirigatur. Tametsi enim cunctorū
 corda mortalium, sint in omnia potenti manu Dei, non
 frustra tamen de Regibus modo Et Principibus proditū
 est diuinitus. Cor Regis in manu Dei. Qui uertere potis
 est ipsum, quoquō lubitum fuerit. Quo Deus timorem sui
 incutere uult optimatibus, ut discāt simul, quomodo pror-
 sum nihil ne cogitare quidem in animo possint, quod non
 sigillatim Deus illis ingesserit. Aliorum hominum opera
 tio, uel sibi tantum ipsis uel paucis alioqui commodum ad-
 fert uel incōmodum. Principes uero Et Magistratus in
 hoc solum constituti sunt, ut alijs uel profint, uel obsint,
 hoc amplius, quo plures moderantur imperij habenas,
 quoq; pluribus præsunt. Quam ob causam Et Scriptu-
 ra pios timentesq; Deum Principes, Angelos Dei, immo
 Et Deos uocat. Rursum impios, noxiosq; Principes leo-
 nes, dracones, Et seuiētes bestias adpellat. Quos Et De-
 us ipse quatuor plagarum suarum unam nominat, quom-
 pestem, caritatem annonæ, bella, trucesq; feras recenset.

Quid ergo humanum cor è sui natura, carne & sanguine, nihil non facillime præsumit, siq; dominatus, diuitiæ, honos præterea expetant, plus æquo tanta occasione ad temerariam securitatem concitatur, usque adeo, ut uel Dei sui obliuione ducatur: subditorum suorum nullam gerat curam: relictòque impune peccandi loco laxis oberret loris, & in feram permutetur: fit etiam, ut suo Genio tantum indulgens Princeps, nomine quidem dominum, re uero ipsa bestiam agat, ut uel ideo è Sapientibus Bias recte dixerit: Magistratu uirum ostendi. Dominatus enim quem uis, qualis sit exhibet, quod pœnæ timore miserum uulgus non audeat contrauenire studijs Magistratus & imperijs, uel impijs. Hinc omni potestati prorsum necesse est, quia parum ab homine sibi timere habeat, DEVM in primis uereri. Ipsumq; & ipsius opera probe cognoscere, anxiaq; in ambulare sollicitudine, perinde atq; Paulus Roman. 12. ait: Qui præsidet in sollicitudine. Proinde in uniuersa Scriptura nihil est, quod æque Magistratum concernat, atq; hoc sacrosanctum benedictæ matris Dei canticum. Quod profecto nullis non optime regnare cupientibus, ac bonis esse laborantibus, probe perdiscendum, cõseruandumq; est. Canit hic certe uirgo mater longe omnium iucundissime. Primum, de timore Dei. Subinde quis sit deus noster, quæq; illius officia, maxime uero, que sint eius opera summis in statibus & imis. Aduertat alius mentem ad ea, que cantillantur ab amica carnali quodã carmine. Huic uero tam morate uirgini æquum est auscultare

scultare Principem & Heroa, quæ spiritale, castum, sa-
 lutareq; præcinit Carmen. Neq; uero iniqua consuetudo
 est in templis uulgo canticum hoc singulari quodam ritu
 & sonore decantari, in uesperis (ut uocant) precibus. At
 qui ipsius decoræ matris Dei mihi spiritus donetur, qui
 hoc ipsius canticum, cum bona fruge uereq; interprete-
 tur. T. C. uero nobisq; omnibus salubris intellectus, ut in
 de laude dignam auspiciari uitam, postq; in sempiter-
 na patria laudare & decantare queamus æternum
 illud Magnificat. Quod Deus faxit. His T. C.
 me commendatum uolo, supplex orans. T.
 C. exileis meas uires non dedignetur bo-
 na uoluntate suscipere. Vuitember-
 ge quinto Idus Martij, anno Chri-
 sti. 1521.

DIVAE VIRGINIS

MARIAE CANTICUM

Lucæ primo;

1. Magnificat anima mea Dominum.
2. Et exultavit spiritus meus in Deo Salvatore meo.
3. Quia respexit ad abiectionem ancillae suae, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.
4. Quia fecit mihi magna, qui potens est & sanctum nomen eius.
5. Et misericordia eius in progeniem & progeniem, timentibus ipsum.
6. Operatur potenter in brachio suo, dispersit superbos cogitatione cordis ipsorum.
7. Deposuit potentes de sedibus, & exaltauit abiectiones.
8. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.
9. Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiae.
10. Sicut locutus est ad patres nostros, ipsi Abraham et semini eius in saecula.

P R A E F A T I O.

V hoc sanctissimum Carmen ordine intelligatur. Observandum est beatam uirginem, e sua ipsius experientia, & doctam scilicet & illustratam per spiritum sanctum, loqui. Nemo enim neq; Deum, neq; Dei uerbum

uerbum uere intelligit, nisi immediate à spiritu sancto id ipsum habuerit. Enim uero à spiritu sancto non cuiquam id obueniet, nisi experiatur, probet & sentiat. In hac ipsa experientia, ceu in Gymnasio quodam suo (extra qd' nihil docetur, præter ficum uerborum inanem, garrulitatemq; leuem) doctorem agit diuinus spiritus. Hoc pacto beata uirgo (ubi iam experta esset, Deum tam magnifica in ipsa operari, cum tamen humilis & abiecta, nullius existimatiois, misera despectaq; esset) à spiritu sancto diuitem hanc tum scientiam, tum sapientiam assequitur, nempe eiusmodi partes esse Dei, ut euehat humilem: elatum deiciat: ac breuiter, compositum frangat, fractumque componat.

Quemadmodum enim in principio creaturarum mundum hunc ex nihilo condidit, unde Conditoris & Omnipotentis ipsi nomen: ita hodie quoque in eadem sententia & natura perseuerat operandi, impermutabiliter: Omniaq; opera eius usque ad finem mundi sunt eiusmodi, ut ex eo quod nihil, uile, despectum, profligatum, mortuum est, quippiam pretiosi, honorifici, beati & uiui conficiat. Rursum: Quicquid aliquid, preciosum, honorificum, beatum, uiuumq; est, ad nihilum, humilitatem, contemptum, profligationem & mortem redigat (quo modo nulla creaturarum operari potest: neq; enim ex nihilo facere potest quicquam) ita ut oculi eius in humilia & ualles modo respiciant, non in sublimia & montes, Daniele testimonium dicente tertio capite. Sedes super Cherubim, intueris.

abyssos. Et Psal. 137. Quoniam excelsus dominus & humilia respicit, & alta à longe cognoscit. Et Psal. 112. Quis sicut dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra? Quia uero est altissimus, neq; quicquam eo sublimius est, nequit attollere sursum oculos suos, nec iuxta se dirigere uisum, cum nemo sit eius similis aut equalis: necesse est ergo, ut in se aut infra se respiciat, & quo quisq; sub eo est abiectionis & humilior, hoc melius ab eo peruidetur.

Mundus uero & humani oculi contrario more sublimia tantum contemplantur, cupientes omnino esse magni, ut Solomon testatur Prouerb. 30. cap. Generatio, in quibus, cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in alta surrectæ. Ipsi quoq; experimur indies, ut nemo non ad altiora, ad honores, potestates, diuitias, artes, delicatam uitam, adeoq; quicquid magnificum est, contendat. Hoc genus homines, sicubi sint, nemo non applaudit ijs: accurritur isthinc, promptum adest obsequium, omnes adesse uolunt, fastigijsq; consortes fieri, ut non temere in Scriptura pauci admodum Reges, & boni Principes conscripti sint. E contrario, in humilia & profunda, nemo est, qui respiciat. Et à paupertate, ignominia, calamitate, ærumna & angustia nemo non auerit oculos. Hocq; genus homines sicubi sint, nemo non uitat, refugit, abhorret, deseruntur ab omnibus: nemo auxiliatur illis, nemo assistit: nemo efficit, ut aliquid sint. Coguntur deniq; in despectorum uili & abiectione permanere loco. Neq; quengnam est cernere
conditores

conditorem inter homines, qui ex nihilo quicquam facere laboret, etiamsi Paulus Rom. 12. hoc ipsum det in mandatis. Non arroganter, inquit, de uobis ipsis sentientes, sed humilibus uos accommodantes.

Solus igitur Deus est eius natura, ut in ima et calami tosa defigat oculos, sitq; proxime illos, qui in imò hærèt, adeoq; ut Petrus refert, superbis resistat, humilibus uero gratiam impertiat. Et hic est fons, è quo tum charitas, tū laus Dei promanat. Nemo enim Deum laudauerit unquā, ni prius dilexerit: nemo dilexerit, ni prius amantiſſime et iucundiſſime cognitus sibi fuerit Deus. In hunc modum non est q; agnosci poſſit, ni per ſua opera nobis exhibita, percepta & comperta. Vbi uero cognitum fuerit Deum eius eſſe animi, ut in ima defigat oculos, auxilieturq; modo ijs, qui inopes, qui cōtempti, exules, ærumnoſi, deſtituti, & nihil ſunt. Ibi uero ex intimo pectore deamatur, ibi cor exundat, & lachrumat gaudia, ſultat & exilit, ex optima opinione, quam de Deo in Deo concepit. Illic deum ſpiritus reſidet Paracletus, qui exuberantiſſimam illam artem & uoluptatem, tui experientia, docet.

Ob hanc cauſam Deus opt. mortem & crucem Chriſti, ceruicib. noſtris impoſuit, unā cū innumeris adſuſtionibus et preſſuris, quas lōgè dilectiſſimis liberis ſuis Chriſtianiſ elargitus eſt, quos et interdum in grāde ſcelus pro uolui ſinit, ut omnino plurimum in ima reſpicere, multis opem ferre, multa operari, ſe ſe q; uerū exhibere conditorem queat, hinc q; ſe cognitum, amore & laude dignum

reddere possit, in quo tamen mundus petus, leuisq; nō mo-
 rigeratur illi, sed potius aspectui eius, operationi, admini-
 culationi, cognitioni, amori & laudi eius impedimēto est,
 eum præterea uniuerso honore, seipsum uero gaudio ho-
 rum & felicitate priuat. Hac ratione filium suum unice
 charū, in abyssos totius calamitatis deiecit, ac in ipso præ-
 cipue, respectū suum, opus, auxiliū, naturam, consilium,
 uoluntatemq; cōmonstrauit, in quem, ceu scopum, hoc to-
 tum uergat tandem. Quapropter & Christus huius rei
 experius prorsum, in omne auiū, plenus dilectionis & lau-
 dis Dei permanet. Id quod & Psal. 15. testatur. Saturitas
 leticiarum à cōspectu tuo. Vel, Adimplesti eū leticia ante
 conspectū tuum, hoc est, ex tui meditatione et cognitione
 gaudiū uenit mortalib. Quin et Psal. 44. ostēdit, ut omnes
 diui, aliud acturi sint nihil, quā ut laudēt Deū in cælis, &
 eos in humilitate ipsorum conspexerit, ac iuxta se conspi-
 cium, amabilem, & laudabilem per hoc constituerit.

Idem hoc in carmine, decora Christi mater præstat, suæ
 nos experientie, tum exemplo, tum uerbis docens, quo nā
 pacto cognoscatur, diligatur, & laudetur Deus. Quum
 enim hic se iactet, Deumq; commendat, q; respexerit se,
 tametsi humilis et nihil fuerit, credendum est, ex crumno
 fis, contemptis & uilibus progeneratam parentibus. Atque
 ut ante conspectum ponamus, ob quorundam simplicitate
 tem, procul dubio Hierosolymis summorum sacerdotum
 & consulum filie, pulchræ, teneræ, florentes, ætate, erudi-
 tæ fuerunt, ac honorificentissime tractatæ coram tota re-
 gione,

gione, cuiusmodi sunt & hodie Regum, principum & diuitem, multarumq; urbium filie. Hanc contra cogitandum est, in patria, que est Nazaret, haudquaquam Primorum rem pub. administrantium alicuius, ceterum priuati cuiusdam & pauperis filiam eius fuisse, ad quam nemo aduerterit animum, cuius siue cura, siue existimatio, neminem contigerit, hanc que apud uicinos suos & horum liberos simplicem fuisse puellam, cui ratio sit commissa peccoris, & cura domus, nec maiore habitam loco, quam mi sera solet hodie domestica haberi ancilla, que uigilans iussa herilia exequatur, resq; domus adornet.

Sic enim Esaias pronunciauit: Esaiæ. 11. Egredietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, et requiescet super eum spiritus Domini. Stirps & radix est progenies Iesse uel Dauidis, sigillatim uirgo Maria, uirga & flos Christus. Iam quemadmodum præter omnem opinionem, immo & præter fidem est, ex arida putriq; stirpe & radice uirgam & florem excrescere, ita nec obseruari poterat, nec apparebat, diuam uirginem Mariam, tantifiliæ futuram genitricem. Arbitror enim non ob hoc solum & stirpem & radicem appellatam esse, quod super naturam incorrupto uirginitatis flore, mater facta sit, perinde, atque etiam nature modum excedit, uirgam ex mortuo trunco pullulascere: Verum & quod regia stirps & progenies Dauidis, quondam germinans & florens, honorifica, præpotens, diues, & beata, sui, Salomonisq; temporibus, atque omnino præ oculis hominum præclarissima

præclarissima res erat: in fine uero, quum Christus iam uenturus erat, Pontifices illum honorem sibi uindicarât, rerum soli moderantes habenas, regia deniq; progenies ad imam redacta paupertatem, spreta iacebat instar exiccati ac emortui stipitis, adeo, ut nihil spei reliquum foret, ex hac propagari quempiam, cui hoc genus magnifici expectant honores. Hæc ubi spreta penitus forma, extrema ad usq; peruenerat, prodit Christus ab humili stirpe, tenui & exigua ex ancilla progenitus, uirga & flos penetrant se in lucem, ex persona, quam Dominorum Anne & Caiphæ filia, nec dignam iudicarint, ut infimæ seruæ officium sibi gereret. Sic Dei opera & respectus in ambulat in abyssis, hominum tum opera tum respectus in sola altitudine. Atq; hæc est ratio sui canori carminis; quod subinde, per singula etiam uerba, audiemus.

Magnificat anima mea
dominum.

Hoc uerbi, ex ingenti ardore, ac exuberanti gaudio progreditur, quo mens eius ac uita, omnino sese intus in spiritu extollit: unde nec inquit, magnificatio Deum, ceterum mea anima. Ac si dicat: Vita & sensus mei feruntur in Dei amore, laude, & immensa letitia, ut mei ipsius impotens, magis extollar, quam ego ipsa me extollam ad Dei laudem. Sicuti etiam accidit omnibus, qui diuina dulcedine & spiritu perfunduntur: ut plus persentiant,

scant, quàm uerbis exprimere ualeant. Nec enim hominis est opus, Deo cum letitia laudem dicere. Est uero magis hilaris affectus, & solius Dei opus, quod non uerbis, uerum propria experientia cognoscitur, sicuti Dauid Psalmo. 33. inquit: Gustate & uidete, quoniam suauis est Dominus, beatus uir qui sperat in eo. Prius gustare, quàm uidere ponit, quòd non agnosci possit, citra suam cuiusq; experientiam, ad quam tamen nemo peruenit, ni Deo ex toto corde fidat, quom fuerit in imo, & necessitate: ideo & derepente subnectit: Beatus uir, qui sperat in eo. Ille enim in se Dei experietur opus, & hac ratione ad perceptibilem dulcedinem, præterea ad omnem intellectum & cognitionem perueniet.

Verba nunc singula, ordine ponderemus. Primum:

A N I M A M E A.

Scriptura hominem in tria partitur. Vbi diuus Paulus 1. Thesal. ultimo, ait: Deus pacis sanctificet uos totos, & integer uester spiritus, & anima, & corpus, ita ut in nullo possitis culpari, in aduentu Domini nostri IESU Christi seruetur. Et quodlibet horum trium unà cum toto homine, alio modo rursum in duo secernitur, quæ uocantur, caro & spiritus. Quæ partitio non est essentiæ, sed proprietatis. Hoc est: Naturæ tres sunt partes, spiritus, anima, corpus: & omnes, siue bonæ siue malæ in uniuersum possunt esse, id uocant tandem spiritum & carnem, de quo hic nihil dicemus.

Prima pars, Spiritus, est summa, profundissima, nobilissima

liſſimáque pars hominis, qua idoneus est, incomprehensibilia, inuisibilia, ac iuxta ætherna percipere, & ut semel dicatur, domus est, in qua fides, & Dei residet uerbum, de qua & Dauid Psalmo. 50. canit: Domine spiritum rectum innoua in uisceribus meis, id est, æque directam & non inflexam fidem. Et iterum de incredulis Psal. 77. Generatio quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum Deo spiritus eius.

Altera pars, Anima, est idem spiritus iuxta naturam: cæterum iuxta diuersam operationem. Nempe per hoc, quòd uiuificat corpus, perque id operatur. Ac sæpenumero in script. pro uita, accipitur. Spiritus nanque citra corpus uitam ducere potest, corpus, citra spiritum, non potest. Hanc partem uidemus ipsi, ut uel in somno sine incercapedine ulla, uiuat, & operetur. Estq; eius conditio, incomprehensibilia non percipere, uerum quæ ratio cognoscere, neq; non emetiri potis est. Ratio quoq; præcipua lux est in hac domo, & nisi spiritus, fide, ceu maiori luce illustratus, hanc lucem rationis gubernarit, nequit sine errore consistere. Nam uilior est, quàm ut quicquam in re diuina tractare queat. His duabus partibus multa scriptura attribuit, præsertim uero sapientiam & scientiam, spiritui sapientiam, animæ scientiam. Deinde odium, amorem, uoluptatem, nauscam, & hoc genus alia.

Tertia, corpus est cum membris suis, cuius opera sunt mera exercitia, & usus earum rerum, quas anima cognoscit, & spiritus credit. Atque ut testem è scriptura aduocemus;

cemus, Moses tabernaculum edificabat, triplici differentiâ; edificatio. Primi nomenclatura erat Sanctum sanctorum, quod inhabitabat Deus, cui & lumen decrat. Secundum, Sanctum nominabatur, in quo candelabrum erat positum, septem cū canalibus & lampadibus. Tertium Atrij nomine ueniebat, quod erat sub dio ante solis claros radios. In hoc ipso typo, Christianus graphice depictus est. Siquidem Spiritus eius est Sanctum sanctorum habitaculum Deum abscondita, & quasi tenebrosa, sine luce, fide, credit enim, quod non cernit oculis, nec sentit, nec comprehendit: Anima est sanctum: illic sunt septem lampades, hoc est, omnis generis intellectus, discrimen, scientia & cognitio corporalium & uisibilium. Corpus eius est Atrium, quod nulli non patet, quo uideatur, quid nam agat, & qui uiuat.

Orat itaque Paulus: Deus pacis sanctificet uos, non in una sola parte, uerum totos, ut spiritus, anima, & corpus, & nihil non sanctum sit. De causa huiusce orationis plerâq; dicenda essent, at summatim proloquar. Si spiritus non fuerit sanctus, nihil omnino sanctum porro permanserit. Deinde summa conflictatio, maximumq; discrimen in spiritus sanctitudine est, que in sola pura fide consistit: quandoquidem spiritus non occupetur comprehensibilibus rebus, ut dictum est. Interim aduentant pseudodidascali, qui spiritum illecebris suis foras exigunt, dum alius hoc opere, alius alia uia iustificari querit. Hic si spiritus, seruatus non sit, nec
sapientiæ

sapientie consors fuerit, proripit sese, in exteriora opera
& ritus decedit, inde iustitiam consecuturus.

Hinc uarie nascuntur Sectæ & ordines, ut alius Car=
thusianum, alius Minoritanum induat: hic ieiunio, ille ora
tione: alius illo, alius hoc opere laborent fieri salui. Atta=
men hæc omnia opera sunt talia, ut cōficta sint, ex una hu
mana uoluntate: nec enim à Deo præcepta, uerū ab homi=
nibus ementita, circa quæ nullum fidei respectum habent
matæologi, docentes perpetuo operum fiduciam, super q̄;
eadem structuram, donec cō prolapsi fuerint, ut dissideāt
inter sese: Quilibet optimus censeri cupit, alter alterum
contemnit, ut hodie Obseruantes nostri turgent et tumēt.
Contra hos operarios & in speciem bonos, uel potius hy
pocritas doctores Paulus orat, inquit, Deum pacis esse
Deum, cuius discordes, pacisq̄; hostes hypocritæ exper=
tes sunt, nec continere possunt, ni prius sua intercidere si
nant, omnesq̄; in spiritu & fide unanimes fiant, ac cogno
scant, quomodo opera, discrimen duntaxat, peccatū, &
dissiduum conficiant, sola uero fides, probos, unanimes,
& pacificos, ut est in Psal. 66. Deus qui facit unius moris
habitare in domo. Et Psal. 129. Ecce quàm bonum, &
quàm iucundum, habitare fratres in unum.

Ex nulla re alia pax omnino puenit, quàm si doceatur,
nullum opus, nullas ceremonias, ceterum solam fidem,
hoc est, firmā confidentiam in inuisibilem Dei gratiā nobis
promissam iustificare, de qua re in libro, cui titulus: De bo

his operibus plura diximus. Porro ubi fides non est, isthic
 multum necesse est, opera regnare, e quibus tandem li-
 tes dissidiaque promanant, & nullus Deus relinquatur.
 Ob hanc causam hic diuus Paulus non est contentus dice-
 re, ut spiritus uester, & anima uestra, uerum integer spi-
 ritus uester, in quo spiritu res tota sita est. Egregij et mul-
 tae energiae uerbi, usus est in graeco fonte: ἅλολοκλη-
 γος πνεύμα ὑμῶν. Spiritus uester, qui tota hereditate
 possidet. Quasi dicat: Nulla doctrina operum uos impe-
 diat, fidelis spiritus totam rem solus occupat. In sola fide res
 omnis posita est. Hunc ipsum totius sortis heredem spi-
 ritum, rogo, ut Deus uobis integrum conseruet a falsis do-
 ctrinis, quae per opera fiduciam ad Deum struere nitun-
 tur, quae prorsum indicant, conscientias malo obnoxias,
 quae non super solam DEI gratiam hanc fiduciam con-
 dunt. Quod si spiritus holoclerus conseruatur, anima &
 corpus sine errore, & prauis operibus permanere de-
 hinc possunt, alioqui impossibile est, ubi spiritus fidei ex-
 pers fuerit, non simul animam, totamque uitam a tramite
 recti aberrare, tamen si bonam opinionem caussentur, &
 praetexant, propriamque gloriam & priuatam in hoc ha-
 beant religionem, quae ob huiusmodi animae errorem fal-
 samque existimationem cum uniuersis iuxta corporis operi-
 bus mala & abiecta sunt, etiam si quispiam ieiunio in tantum
 se maceret, ut moriatur, uel si omnium sanctorum perfici-
 at opera. Primum ergo necesse est, ut Deus nobis spiritum,
 deinde animam & corpus custodiat, ne frustra tum ope-

M. LVTH. SVPER MAGNI.

mur, tum uiuamus, & ita in ueros transformemur diuos,
 nec solum à manifestarijs eripiamur peccatis, uerũ mul-
 to magis à falsis & apparentibus, quanquã non sint, bo-
 nis operibus. Hæc sufficiant hac uice, pro declaratione
 harum uocum, quæ sunt: Spiritus & anima, quòd sint om-
 nino in frequenti usu scripturæ. Posthæc superest uer-
 bum Magnificat, quod significat extollere, & magna sen-
 tire de quopiam, ueluti de eo qui multa & magna & bo-
 na, possit, sciat & facere uelit, quemadmodum in hoc car-
 mine sequitur, ut uox illa Magnificat, instar tituli libri,
 monstret quæ res conscripta sit, subindicat enim, qua de
 re hymnus suus cantaturus sit, de præclaris puta DEI
 factis & operibus, ad confortandam fidem nostram, ad
 consolandos omnes humiles, ad terrendum omnes excel-
 sos terræ. In hostres usus, siue commoditates, opus est, ut
 dirigamus uirgineum encomion, Magnificat. Proinde co-
 gnoscere debemus, qui non sibi modo, cæterum omnibus
 nobis cecinerit uirgo, ut ipsam imitemur. Nec potest esse
 ut quisquam uel pauesciat, uel consolationem recipiat, ex
 tam magnificis operibus DEI, nisi non modo crediderit
 Deum posse & nosse magnifica operari, uerum quòd &
 uelit & uolupte sit sibi talia perficere. Immo nec satis est,
 te credere, uelle quidem deum cum alijs, at non tecũ egre-
 gia perficere, teq; hac ratione alienum facere & eximere
 à diuinis operationibus. Perinde atq; faciunt ij, qui in
 sublimitate constituti Deum non timent, & qui pusillani-
 mes in suis tribulationibus desperant. Ea enim fides nulla
 est

est, & penitus mortua, similis opinioni de fabula quadam concepte. Atqui sine omni hesitatione præfigenda tibi est uoluntas eius, ut firmiter credas operaturum olim & nunc uelle tecum operari magnifica. Hæc fides uiuit & fertur, & penetrat, & immutat totum hominem. Atque hoc cogit, ut & timeas, si altus fueris: & consolationem recipias, si humilis. Et quo excelsior fueris, hoc maior te cura manet. quo depressus fueris grauius, hoc maior tibi consolatio superest, id quod ex nulla fide alia usuuenit. Quid uero in extrema afflictione mortis tempore faciendum tibi? Tum profecto non solum tibi credendum est Deum posse & nosse, uerum & uelle tibi auxiliari. Tumq; certe ineffabilem fieri necesse est re, ut ab æterna morte ereptus, beatus æthernum fias, deiq; & filius & heres. Hæc fides omnia potest, Christo testificante, hæc sola consistit, hæc peruenit ad cognitionem diuinorum operum, dein in amorem, postq; in laudem & cantionem DEI, ut homo de DEO magna sentiat, cumq; uere magnum faciat.

Deus enim iuxta suam naturam non magnus fit à nobis, quandoquidem impermutabilis existat, uerum in nostra cognitione & sensu, hoc est, si præclara de eo sentiamus, magniq; æstimemus, maxime è bonitate sua & gratia. Ob id S. uirgo mater non ait: Vox mea, uel os meum, neq; etiam manus, aut cogitationes meæ, nec ratio, aut uoluntas mea Deū faciunt magnum (Sunt enim pleriq;, qui eleuata uoce in coelum laudant deum, qui preciosis uerbis

M. LVTH. SVPER MAGNI

Prædicant, multa de eo loquuntur, disputant, scribunt, & pingunt: multi qui de eo meditantur, rationisq; ductu (rimantur & speculantur sublimia: multi præterea, qui sumata religione & uoluntate extollunt eum). Sic uero ait: Anima mea Deum magnificat, hoc est, tota uita, anima, corpus & uires, egregiam de eo existimationem habent. Ut hoc modo ueluti in Deum rapta præsentiat quandam in eius propitia & bona uoluntate sublimationem, & subleuationem, id quod & sequens uersus proferet in mediũ. In hunc modum uidemus ipsi, quom aliquis præcipue quædam beneficentiæ exhibet, ut ueluti omnes sensus erga eũ permoueantur, ut in hanc fermè sententiam prorumpamus ultrò. O quã magnifica est mihi de illo opinio? Hoc proprie signat, Magnificat anima mea dominũ. Quanto magis uiua quædam commotio in nobis exurget, ubi bonitatẽ dei experiemur, quæ in suis operib. immensa existit, adeo ut & uerba & cogitationes deficiant, concitenturq; necessariò uita & animus, perinde atq; canere & laudẽ dicere Deo uellet lubenter, quicquid in nobis uiui esset.

Duplices autem falsos spiritus est iuxta reperire, qui non uere Magnificat illud occinere queunt. Priores qui Deum non laudant, antea quã illis benefecerit, id quod & Dauid profitetur: Confitebuntur tibi, inquitens, cũ benefeceris eis: illi quidem Deum impendio laudare uidentur. Attamen quom perpeti recusant, semper depressio- nem & ima, nunquam uias Domini rectas experiuntur, ideoq; nunquam neq; diligunt, neq; laudant uere Deum

Hinc

Hinc totus hodie mundus plenus est diuinorum officiorum, ut uocant, & laudum, carminum, concionum, organorum & fistularum. Ipsum quoq; diuinum Encomion Magnificat honorifice cantillatur. Sed hoc commiserandum est, quod tam preciosum canticum sic omnino, præter uires & succum à nobis tractari debeat, qui non prius concinimus, quam res nostræ bene habuerint: quibus si parum dextrè quid obueniat, iam statim nullum est canticum, ibi subinde nulla est de Deo existimatio, ibi aut manus deũ nec posse, nec uelle nobiscũ operari: atq; ita laus Dei, atq; adeo Magnificat ipsum, finita sunt. Posteriores ijs periculosiores sunt, qui declinant ad latus alterum, qui superbunt in donis Dei, nec puræ Dei uoluntati eadem accepta referunt, cupientes inde aliquid sibi, uel laudis, uel magnæ opinionis, ij præ cæteris uideri gaudent, consyderantes ingens bonum, quod Deus secũ operatus est, in eo impingunt: & eo ueluti suo fruuntur, seq; coram ijs, qui hoc non sunt donati charismate, ceu quiddã eximium magis ostentant. Hic uere lubrica maleq; fida statio est carnis. Dona Dei sunt eiusmodi, ut è sua natura fastuosos faciunt, & corda sibi placentia. Quare necesse est hic ultimũ obseruare uerbum, Dominum. Non enim Maria inquit: Anima mea magnificat seipsam, uel magnã de se opinionẽ concipit, imò neq; quicquã de se sentire uolebat: solum uero Deum extollit, ipsi soli gloriã tribuit: seipsam exuit, omniaq; Deo refert accepta. Tamei si enim exuberantissima Dei facta in se comperiebat, eius tamen mentis erat ac

B 3 permanebat,

permanebat, ut non se eleuaret supra uilissimum & abie-
ctissimum in terris hominem: nã si hoc perpeirasset, unã
cum Lucifero in abyssum inferiorem corruisset.

Nec secus cogitauit, quã si ancilla alij hæc bona à
DEO contigissent, æque leto futuram animo, tamque gra-
tulaturam, atq; si sibi ipsi contigissent: immo se solam
tanto honore indignam, alias uero omneis dignas iudica-
uit. Nec ægre demum tulisset, si DEVS tanta bona cre-
pta rursum sibi ante conspectum suum, tribuisset alij.
Adeo non sibi iudicauit hæc omnia, sed DEO bona sua,
libera & propria reliquit: nec plus, quã hilare xeno-
dochium, lætamque tanti hospitis susceptricem egit, in-
deoque hæc omnia conseruauit æternum. En hoc uere
est, solum DEVM facere magni, de eo ipso modo eximia
sentire, nobisq; uindicare nihilum. Hinc iam nunc per-
spicuum fit, ut ingens illi & labandi & peccandi occasio
fuerit: ut non minus mirum sit, qui se, ne intumesceret,
præ exuberantia bonorum, neq; sibi quicquam tribueret,
continere potuerit, quã quòd eadem acceperit. Putas
ne hoc mirificum esse cor? Reperit sese DEI matrem,
supra omneis homines d'ε δ'ιὸ πρῶτον exaltatam, attã
men in ea perdurat simplicitate, integritate & candore,
& resignatione, ut infimam quampiam seruam sub se
non collocarit. O nos longe omnium miserrimos, qui-
bus si uel pauillum expetat boni, potestatis, aut honoris,
adde & pulchritudinis, inferiori alicui, nequimus nos iudi-
care parcs: est q; nobis aliena bona imputandi nullus finis:
quid

quid eramus facturi, si maiora altioraq; acciperemus?

Quapropter & Deus nos inopes permanere sinit, quod decora eius bona non impolluta seruiamus, nec post accepta dona eque de nobis sentire possumus, atq; ante hac solebamus. Nimum praeterea accrescere sinimus & decrescere, iuxta bonorum uel accessum uel discessum. Cor uero Mariae firmissime nunquam non in aequalitate perdurat. Deum in sese pro uotis operari sinit, non plura recipiens inde, quam praepotentem consolationem, letitiam & fiduciam erga Deum. Idem & nos facere oportebat: sic enim uere Magnificat decantaretur.

Et exultauit spiritus meus in Deo
Saluatore meo.

Quid nam sit spiritus, paulo ante dictum est, nempe qui per fidem incomprehensibilia capit. Ideo & DEVM Saluatorem suum uel salutem uocat, quod tamen neq; uidebat, neq; sentiebat, uerum ex firma confidentia credebat, eum esse Saluatorẽ & salutẽ, quã fidẽ ex opere Dei in se ipsa exhibito cõceperat. Et certe pulchro auspiciatur ordine, ut prius deum suum dominũ uocet, quã Saluatorem: et prius saluatorẽ suũ, quã eius opera numeret. Quo nos docet, qui recto ordine nude & purẽ deũ diligere & laudare, nihilq; nostri i eo quaerere debeamus. Is uero purẽ & uere Christũ diligit & laudat, qui nõ ob aliud, quã q; bonus est, laudat eũ: at nihil praeterquam nudam eius respicit bonitatẽ, inq; ea sola gaudio & oblectatione fruiuit. Quae eximia & uenustissima ratio est diligendi & lau-

dandi Deum : quæ optime sanè conuenit tam excelsò &
 delicato spiritui, qualis & diuæ uirginis est. Impuri ac
 peruersi amatores, qui nihil nisi usurarij sunt, quæ sua sùt
 in Deo querentes, neq; depercutunt: neq; commendant eius
 bonitatem. Nam illi sese aspiciunt, æstimantq; quàm bo-
 nus sit super se Deus, hoc est, quantum eis suam bonitatē,
 ita ut sentiant, exhibeat, & bene illis faciat, qui & ingen-
 tia de eo concipiunt : gaudentes canunt & commendant
 eum, donec sensus durarit beneficiorum DEI. Quum ue-
 ro DEVS se occultit, radiosq; suæ bonitatis ad se attrahit,
 ut profugi & exules appareant: ibi tandem & amoris &
 laudi additus est umbilicus, nec nudam insensibilemq; bo-
 nitatem in Deo absconditam deamare, aut laudibus offer-
 re queunt: quo subinde planum faciunt, quòd spiritus eorū
 non exultauerit in Deo saluatore suo, nec ibi uera nudæ
 bonitatis dilectio & laus adfuerit. Verum maiore sunt af-
 fecti uoluptate in salute, quàm in Saluatore: plus in donis,
 quàm datore: plus in creaturis, quàm creatore. Nam pa-
 res iidem esse nequeunt in copia rerum & defectu, in diui-
 tijs & paupertate, Paulo aduersantes, dum inquit: Didici
 abundare & deficere.

De hac re est in Psalmo. 43. Confitebuntur tibi, cum
 benefeceris eis. Quasi di. Sua querunt, non tua. Si
 modo uoluptatem & diuitias à te reciperent, nullus apud
 illos esses, nulla ipsis de te cura esset. Quemadmodum
 & Christus querentes se conueniebat: Ioannis sexto.
 Amè dico uobis: Queritis me, non quia miracula & pro-
 digia

digia uidistis, ceterum, quia comedistis & saturati estis. Hoc genus immundi & falsi spiritus omnia dona Dei contaminant, ipsumq; impediunt, ne plura donet, neq; feliciter cum illis operari possit. De qua re egregium uideamus exemplum. Pudica quaedam & Deitimens mulier, quondam in uisione, treis conspexit assidere uirgines altari; & quom nouū perageretur Testamentū, quam Missam uocant, elegantulus puellus quispiam ab altari desiliens, accurrebat ad priorem uirginem, blādulum sese exhibebat illi, cōplectebatur, arridebat periucunde. Dein adibat alteram, nec tam amicū ostēdebat illi se, nec amplectebatur eam, attamen peplū eius subleuabat, arridebatq; ei dulciter. Posteriori uero, ne unū quidem amicū exhibebat signum, cēdebat in faciem, tractabat criminibus, proculcabat, adeoq; omnino inhumaniter cum ea agebat: sicq; prae proprio cursu ad altare accelerans, tandem euanescebat.

Ibi uero huic muliercule uisionis illius fiebat interpretatio. Virginum prior, immundos sua quærentes Spiritus indicat, quibus Deus multa conferre bona, magisq; eorum uoluntati, quàm ipsi suæ, opus habet morigerari, qui nullius rei indigi uolunt esse, & nunquam non paraclesin, cōsolationem, & uoluptatem recipere à Deo, non satis habentes in ipsa Dei bonitate. Altera significat eos spiritus, qui cœpere quidem seruire Deo, possuntq; penuriam pati aliquantam, nec tamen omnino sui ipsorum commodi, & philautiæ expertes sunt, quibus interdum, amicū ut conspectū sufficiat, opus est factū, quo

suam experti bonitatem, discant iuxta nudam suam bonitatem, & amore prosequi, & laudibus in cælum euehere. Tertia, calamitosa & prorsum abiecta uirgo præter ærumnam, & afflictionem, habet nihil, nil commodi querit, saturatur ex eo, quod bonus est Deus, etiamsi id nunquam sentire debeat (quod tamen fieri non potest) eadem perseverat & uniformis, utroq; uersum, æque diligens ac collaudans Dei bonitatem, dum non sentitur, atq; dum sentitur, non incidit in bona, quom adsunt: nec decidit, quom absunt. Atq; hæc uera est sponsa, quæ Christum sic conuenit: Nolo tuum, te uolo ipsum. Non es mihi charior, dum feliciter cedunt res meæ, nec mihi ingratiior, dum infeliciter mecum agitur.

Hoc genus spiritibus completur, quod scriptum est: Non declinabitis à uia Dei recta, neque ad dexteram, nec ad sinistram. Hoc est: Aequè & directe diligitis & laudabitis Deum, nec ad uos ipsos, nec ad uestra deflexi, commoda. Talis Dauidi Spiritus erat, quom abactus Hierosolymis ab Absolone filio suo, eius foret animi, ut in perpetuum proiectus, nunquam neq; ad regnum neq; ad fauorem Dei reuersurus esset, diceretq; 2. Regum. 15. Si inuenero gratiam in oculis Domini, reducet me. Si autem dixerit mihi, non places, præsto sum, faciat quod bonum est coram se. O quàm purus ille fuit spiritus, qui ab amore, laude, & obedientia diuinæ bonitatis, uel in extrema necessitate non destitit. Talem diua uirgo parensq; Dei Maria hic spiritum ostendit, quom in medijs excellentissimis

mis & exuberantissimis bonis fluctuans, non incidit tamen, neq; impingit in eadem, nec sua querit, ceterum spiritum sibi purum conseruat suum, in amore & laude solius Dei bonitatis, lubenter & sponte acceptura, si quando Deus ipsam priuare rursum tantis bonis, miserumq; & nudum & deficientem Spiritum illi relinquere uelit.

Porro, ut est multo periculosius in diuitijs & magnificis honoribus temperare sibi, quam in paupertate, ignominia, & imbecillitate, quom diuitie forteis illecebras, occasionemque suggerant ad mala, ita hoc magis mirificus & purus MARIÆ spiritus hic commendandus est, quod tam immensis affecta honoribus, nec tamen inde cristas erigat, gerens sese, tanquam non uideat, æqua & directa permanens in uia, soli diuine infixæ bonitati, quam nec uidet nec sentit, missa faciens bonæ sentit, nec inde uoluptatem capiens, nec sua inquirēs; ut profecto, ex uero rectoq; fundamento canat. Spiritus meus exultauit in Deo seruatore meo. Vere spiritus est, qui ex sola fide profilit, & exultat, non de bonis Dei, quæ sentiebat uirgo, uerum de solo Deo, quem non sentiebat, gaudet, ceu de salute sua, quam in fide modo agnoscebat. En ij sunt recti, humiliati, uacui, esurientes, Deiq; timentes spiritus, quibus de posthac plura.

Ex eo iam ἀκονητί, quod aiunt, agnoscere & iudicare possumus, quam sit refertus œcumenicus orbis falsitum concionatoribus, tum Sanctis, qui misero uulgo de bonis operibus pleraque ingeminent. Et tamen si paucos est

cos est cernere, qui hoc ipsum prædicent, ut bona debeant operari (non minima enim pars humanas traditiones & opera prædicant, quæ sese inuentibus, erexerunt institueruntq;) tamen qui sunt inter eos præstantissimi proh dolor, tam longe adhuc absunt à uia recta & æqua, ut perpetuò plebem ad dexteram adigant, eo quòd bona opera, sanamq; uitam, non ob meram Dei bonitatem docent, sed ob suos fructus. Quòd si cælum nullum, inferiq; nulli essent, nec quid gratiæ expectarent à bonitate Dei, cito dimissuri erant bona, nec amata, nec cõmendata. Ii sunt rerum suarum curatores, mercenarij, non liberi, ad uenæ, & non heredes: qui ex seipsis idolum fingunt, & à Deo amorem & laudem poscunt, adeoq; sibi à Deo fieri cupiunt, quæ ipsos Deo exhibere necessarium erat. Ii sunt, quibus nullus adest spiritus. Neque horum Saluator Deus est, cæterum bona Dei hosce saluant, quibus cum, instar serui, seruire illis cogitur. Ii sunt filij Israël, quibus non satis erat in deserto uesci cælesti Manna, concupiscentibus, & carnes, cepas, & allium.

Hodie uero, prò scelus, totus orbis, uniuersa cœnobija, templa, hoc genus hominibus referta sunt, qui omnes in falsis istis, iniquis, & indirectis spiritibus inambulant, agunt, ferunt, at tollunt, usq; adeo in altum bona opera, ut cælum per hæc se arbitrentur emerituros tandem: quom præ omnibus maxime diuulganda erat sola Dei bonitas, nosq; scire referebat, quòd æque atq; ex pura sua bonitate nos saluos & beatos fecit Deus, citra omne meritum et
opera

Opera nostra, nos quoque opera quereremus citra respectum totius commodi, & mercedis, ob solam Dei bonitatem operaremur bonum, nil querentes, quam beneplacitum Dei: nec ullam gereremus curam mercedis, quæ suapte sponte, uel non querentibus obueniet nobis. Nam fieri non potest, ut merces non sequatur, si ex puro & directo spiritu, citra mercedis commodiue expectationem, bonum operemur. Renuit enim Deus sua querentem spiritum, nec unquam, illi quicquam daturus est premij. Porro, ut filius parenti suo inseruit uoluntarie & gratis, ueluti hæres, ob solam parentis uoluntatem (si quando enim inseruiat parenti, ob hereditatem modo & rem, ingratus est: dignus etiam, ut à patre exheredetur) ita Christum, & Patrem & fratrem suum agnoscentibus, faciendum est.

Quia respexit abiectiorem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Vocabulum abiectiorem, quidam ad humilitatem traxerunt: quasi uero diua uirgo, quicquam imputasset sibi, ob suam probitatem, iustitiam, uel conatum, ac de ijs gloriosa fuisset. Hinc & Prælati, præsertim Antichristici humilem sese uocant, in quo bis per omnia à uero absunt. Nam de bona re nemo coram Deo gloriari potest, citra peccatum & interitionem. Coram illo uero gloriandum est, de pura eius bonitate et gratia, indignis nobis exhibitæ, ne nostra, uerum Dei dilectio & præconium persistat in nobis, nosque cõseruet: quod et Salomon docet Prouer. 25.

M. LVTH. SVPER MAGNI

Ne gloriosus appareas coram Rege, & in loco magnorum ne steteris, id est, aliquid eris. Melius est enim, ut dicatur tibi, ascende huc, quàm ut humilieris coram principe. Quæ ratione igitur id temeritatis & elationis, huic castæ uirgini adscribetur, ut gloriatur coram Deo de sua humilitate, quæ est uirtutum præstantissimas. Nec se humilem quisquam putat, aut gloriatur, nisi idem sit superbissimus. Vnus Deus humilitatem agnoscit, iudicat, & reuelat, ut nunquam minus de humilitate sua sciat quicquã homo, nisi cum fuerit humillimus.

Scripturæ usus est, ut humiliare uocet, abijcere, deprimere, inq; nihilum redigere: quare & Christiani in plerisque scripturæ locis, pauperes, adflicti, humiliati uocantur uulgo: Arm, Nichtige, veruorffene leut, ut Psalmo. 115. Humiliatus sum nimis. Humilitas ergo nihil est aliud, quàm contempta, nullius respectus, depressa, abiecta q; res, uel conditio: quod genus sunt inopes, languidi, esurientes, sitientes, carceribus mancipati, tribulationibus obnoxij, morientesq; homines: qualis & Iobus erat in sua adflictione: Dauid in sui propulsatione & eiectione è regno: & Christus cum uniuerso Christianorum coetu in suis angustijs. Atq; hæc sunt ima & profunda, quorum in superioribus mentio facta est: nempe quod Dei oculi in profunda modo intueantur, hominũ uero sublimia modo contemplantur. Ob hanc causam & Hierusalẽ ciuitas uocatur, super quã diuin. respiciant oculi. Hoc modo totus Christianorũ coetus in imo situs est, estq; nullius existimationis

coram

eoram mundo: ideo Deus eum respicit, assiduoq; super illum dirigit uultum suum, ut ipse ait in Psalmo. 31. In uia hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.

Præterea & diuus Paulus 1. Corinth. 1. inquit: Quæ stulta erant secundum mundum, delegit Deus, ut pudefaceret sapientes: & quæ erant imbecillia in mundo, delegit Deus, ut pudefaceret ea quæ sunt robusta, & quæ ignobilia erant in mundo contemptaq; delegit Deus, & ea quæ non erant, ut ea quæ sunt, obliteraret. Atq; hac uia Deus optimus mundum, ad stultitiam redigit: cum uniuersa eius sapientia, & cunctis uiribus, aliamq; largitur sapientiam, alias item uires. Postquam ergo, hæc est Dei mens, ut in ima, & in ea, quæ nihil sunt, respiciat, uocabulum humilitatis interpretatus sum, rem nullius pensi, aut consyderationis, ut hæc sit Mariæ sententia. Deus super me inopem, abiectam, nulliusq; respectus puellam direxit oculos: qui tamen facile reperire poterat, diuites, excelsas, generosas, potentes Reginas, Principum item, Optimatumq; filias. Potis quidẽ erat deligere, uel Annæ, uel Cayphæ, huius terræ præsidum gnatas. Enim uero in me suæ puræ bonitatis defixit oculos, tamq; uili et abiecta usus est, ancilla, ut nemo gloriatur coram eò, se dignum fuisse, uel esse tanto officio: egoq; palàm fateri cogor, solius esse gratiæ & bonitatis, quæ mihi contigerunt, non meorum (quæ nulla sunt) meritorum, aut dignitatis.

Satis abunde supra diximus, ut diua uirgo è statu nullius pretij ex insperato prorsum ad hoc honoris deuenierit, quòd

rit, quòd Deus eam perquam benigne adspexerit, ob idq; nec de sua uel dignitate, uel indignitate, cæterum de solo gloriatur adpectu Dei, qui adeo abundantis est bonitatis & gratiæ, ut tam exiguam puellam respexerit, sicq; magnifice & honorifice respexerit. Quapropter iniuriam illi faciunt, qui non de sua uirginitate, sed de humilitate gloriatam fuisse dicunt. Nam neq; suam uirginitatem, nec humilitatem iactauit, uerum unicum, diuinum, clementem respectum. Quare nec pondus aut Emphasis est in dictione, humilitatem, sed in uerbo respexit. Ipsius enim inanitas non est danda laudi, uerum Dei respectus. Perinde atq; si Princeps misero mendico, manum porrigeret, non mendici manus commendanda esset, at principis comitas & affabilitas laudanda foret.

Vt uero sinistra opinio abigatur, ac uera humilitas à mentita cognoscatur, faciemus quandam paulisper parabasin atq; excursum, de humilitate tractaturi, quandoquidem à plerisq; non parum delicti hic admittatur.

Humilitatem uocamus uulgo, quã Paulus τὴν ταπεινότητα, latini affectum uilitatis, aut sensum humilium rerum adpellant, hoc est, uoluntatem & animum ad exigua & spreta. Porrò non pauci reperiuntur, qui lympham in fontem ingerunt, nempe, qui se exilibus uestimentis, personis, gestibus, uerbis et locis occupant, de ijs cogitant, in ijs uersantur, eo tamen consilio, ut sic pro summo, diuite, docto, sancto, quin etiam pro Deo aestimari & haberi queant, ueluti ij, qui libèter in humilibus mo-

ram neſtant. Si tam exploratum haberent iſtæc nullius fore pretij, mox eadem omitterent. Hæc eſt ficta humilitas. Nam oculus eorum nequam, ſolam contemplatur mercedem, ac ea quæ ſequuntur humilitatem, nec conſyderat uileis res, citra mercedem & ſequelam, quare ubi merces futurumq; commodum non comparauerint, ibi uero actum eſt de humilitate huiusmodi, unde non ſunt affecti uilitate, quom non ſint eiufdem uoluntatis & cordis in uilibus, cogitationes uero ſolas, os, manus, ueſtem, geſtus in uilitate gerant, corde ad ſublimia ſuſpicientes, ad quæ per abiectas laruas iſtas peruenire tandem decernit, atq; iſi ſeipſos humiles arbitrantur & ſanctos.

Veri humiles non declinant lumina ad ea, quæ ſequuntur humilitatem, cæterum ſimplici corde reſpiciunt ad de flexa, lubenter in iſſdem occupantur, neq; unquam ſuam ipſorum humilitatem reſciſcunt: hic eſt fonte aqua ſcaturit, hic ſua ſponte, abſq; ulla ueſtigatione ſequitur, quod uileis geſtus, uerba, loca, perſonas, ueſtes gerant, uitent ubi ubi poterunt, excelsa & magnifica, id quod & Dauid eſtatur Pſalm. 129. Domine non eſt exaltatum cor meum, neq; elati ſunt oculi mei. Et iob. 22. Qui ſe humiliarit, aſſequetur honores: & qui deſixerit oculos beatus erit. Hinc accidit ut talibus honos, ex improuiſo contingat, & exaltatio eorum ſine deliberatione euenit. Nam ſatis factum eſt illis, humili ſua ac ſimplici cõditione, nec unquã de excelsis cogitarunt. Ficti autem humiles, impendio mirantur, ob ſui honoris & exaltationis dilationem, nec occulta

Et falsa istorum superbia est contenta de sua uili conditio-
ne, secretò altiora considerans.

Quemadmodum ergo dixi: Vera humilitas nunquam
se humilem esse nouit (nam si nouisset continuo erigeret
cristas præ conspectu illius eximie uirtutis) at corde, ani-
mo, cunctisq; sensibus infixæ est humilibus, quæ sine in-
termissione ob oculos uersat. Hæ sunt eius imagines, qui-
bus cum conuersatur, atq; hæc donec in oculis tulerit se-
ipsam uidere non potest, nec sui ipsius torqueri cura,
multo minus maiorum rerum consideratione et intuitu
capi et oblectari: tantum abest, ut ad maiora aduertat a-
nimus. Hinc necesse est honorẽ atq; fastigium huic con-
tingere eamq; reperiri in cogitationibus, prorsum ab ho-
nore et fastigio alienissimis: Nam in hunc modum Lucas
angelicam salutationem uirgini fuisse mirã, inquit, quod
insperate obtigerat. Si Cayphæ filia fuisset oblatum id
Epithalamij, non diu secum cogitasset, quid salutatiõis es-
set, continuo accepisset. Hancq; uertisset animo senten-
tiam. Eya quàm hæc bene feliciterq; geruntur?

Econtra simulata humilitas nunquam nouit se super-
bam esse, si enim hoc nossent, mox deprimeretur à conspe-
ctu horrendi uitij, uerum corde, animo, et mente in hæ-
ret sublimibus, quæ incessabiliter ob oculos ponit. Hæc
sunt eius simulachra, quib; occupatur semper, dumq; ijs-
dẽ intenta est, se ipsam nec uidere nec animaduertere põt.
Hinc nec honos insperate aut incõsultæ aduenit: reperit
enim æqualeis cogitationes: pudor uero et deiectio ex im-
pulsio

prouiso accelerant, ad multo aliter decernenteis secum.
 Ob hanc causam nullius frugis bone est. Humilitati
 studere hac conditione, ut quis imaginetur & fingat, uiles
 cōtemptāsque personas. Ediuerso nihil fastus emergit, si
 excelsa ante conspectum suum quis ponat. Non imagi-
 nes sed oculi abdicandi ueniunt. Donec uitam in terris du-
 cimus, excelsas inter & depressas personas ducenda est.
 Enimuero ut CHRISTVS ait: Oculum erui necesse est.
 Moses Gene. 3. non ait: Adam & Euam post pr. uaritia-
 nem aliena uidisse ab ijs, quæ uiderant ante ruinam, sed
 enim oculos eorum apertos esse narrat, ut se nudos conspi-
 cerent, quom tamen antehac item nudi fuerant, nec ani-
 mum eò aduerterant. Regina Ester prædiuitem in capite
 suo coronam ferebat, attamen eam ipsam instar panni
 polluti, coram se uideri aiebat. Hic sublimes imagines
 non adimebantur illi, uerum cateruatim proponebantur,
 ceu præpotenti Reginæ: præterea nihil abiectæ faciei re-
 liquum erat, at uisus in decliue uergebat, & cor & ani-
 mus non ad magnifica prospiciebant, quam ob rem &
 DEVS cum ea mirifica operabatur. Hoc modo non res,
 uerum nos ipsos immutatū iri necessarium est animo et
 sententia. Tunc enim fiet, ut doceatur & discatur faci-
 le, contemptus ac euitatio sublimium, magnipensio, &
 inquisitio humilium. Illic enim humilitas prorsum in-
 tegra est & firma in omnem euentum, nec tamen sei-
 psam unquam sentit. Hæc cum uoluptate geruntur,
 cōrque perseverat idem & unum, ut cunq; res acciderint

aut immutarint sese, uel ad summa uel ad ima.

Quantus uero, Deus bone, fastus delitescat, sub uestiū,
uerborum, & gestuum uilitate? quorum hodie refertus
est terrarum orbis, quæ laruæ sic se nibili pendunt, ut ta-
men à nemine uil pendu uelint: ipsi sic fugiunt honorem, ut
tamen honore agitari uelint: qui summa sic uitant, ut ta-
men nequaquam negligantur, nec uitio dentur, neq; ipsi,
neq; res ipsorum, quas semper optimas & præstantissi-
mas haberi uolunt.

Maria nō
sentiens
ταπεινω
φροσύ
νη, solam
ταπεινω
σ' ipse
etiam, imo
unicū Dei
respectum
prædicat.

Atqui hæc uirgo nihil hic indicat, quàm uilitatem su-
am, in qua perlubenter ium uixit, tum permansit: quodq;
nec unquam ambiuerit quicquam, aut summa quæ sic-
rit: nec suam ipsius humilitatem obseruarit. Porro hæc hu-
militas tam decora est atque pretiosa, ut ne suum quidem
perpeti queat aspectum: uerum ea imago soli diuino uul-
tui adseruata est, quod & Psal. 112. ascribit: Humilia respici-
cit in cælo & in terra. Nam qui in humilia defigere pos-
set oculos, is & sese adiudicare posset beatitudini, iamq;
diuinum iudicium peractum esset, quom certo sciamus
humiles à DEO saluari: unde hanc sibi DEVS adseruare
opus habet, ut cognoscat & iudicet, eamq; præ nobis oc-
culat, præiectu exercitij humilium rerum, per quas &
nos ipsos respicere obliuiscimur. Ad hoc faciunt tam multæ
ad afflictiones, mortes, & omne tribulationum genus in ter-
ris, quibus cum labor nobis est & dolor, ut falsum oculum
eruamus.

Proinde nunc planum est, ex uoce hac, humilitas, uir-
gine

ginem Mariam despectam, uilem, nulliusq; existimationis puellam fuisse, in hac humilitate scriuissse, nec habuissse compertum. humilem sui statū tantu ualuisse coram Deo. Quo nos consolationem recipimus, quòd tamen si lubèter humiliati & spreti esse debeamus, in eo tamen non esse desperandum, tanquam Deus irascatur nobis: ceterum sperandum potius firmiter eum nobis ppitium fore. Idq; tantum prouidendum, ne non satis uoluntarij spontanei ue in huiusmodi sinus abiectione, ne fortassis iniquus oculus parte plus æqua pateat, nobisq; imponat, occulta sum morum, aut Philautie uestigatione, quo humilitas prorsum intereat. Quid enim damnatos uiuat eos in ima depressos omnino, quom non sponte ferant hoc ad afflictionis. Quid & uniuerso angelorum cœtui, damno est, q; sint extreme exaltati, quom non inde falsam abutantur uoluptatem? Versus hic, ut uere agnoscamus deū, nos erudit, quom deum humilia respicere prædicat, & contempta. Et is uere agnoscit deum, qui nouit Deum ad inferiora defigere oculos, ut superius abunde dictum est, atq; ex ea cognitione dilectio & fiducia erga Deum sequitur, ut quisquam sese uoluntarie dedat illi, iuxta q; sequatur eum.

De hac re est apud Ieremiam præclarus locus. 19. cap. Nemo, inquit, gloriatur de fortitudine sua, diuitijs, & prudentia sua, sed cui gloriandus est animus, ille, quòd memorit, gloriatur. Quam sententiam & Paulus confirmat 2. Cor. 10. Qui gloriatur, inquit, in domino gloriatur. Hac ratione postquam Dei mater, Deum & saluatorem suum,

nudo puróq; spiritu commendauerat: nec quicquam bonorum sibi iudicarat, eoq; uere cecinerat ipsi de eius bonitate. Nunc tandem & ordine quodam ad operum & bonorum eius laudem p̄greditur: nam uti dictum est, non est irruendum ad bona dei, nec nobis adscribenda ueniūt. Ceterū per ea porrò ascendendū est ad bonorum auctoritatem: in eo solo haerendū est, de eius bonitate multa præclarissima sentienda: tumq; in operibus eius laudandus ipse, in quibus nobis hoc bonitatis, quo fidamus, diligamus, & commendemus eum, exhibuit, ita ut opera aliud sint nihil quàm multa occasio, nudam eius bonitatem super nos regnantem, diligendi laudandiq;.

Primum a se ipsa initium sumit, canitq; quid sibi fecerit. Quo nos duo edocet. Primū, quisquis diligentissime obseruet, quid Deus secum operetur, præ omnibus operibus, quæ cum alijs per agit. Nam tua beatitudo sita est non in hoc, quòd cum alio, uerum quòd tecum operatur. Sic Iohannes ult. cum diuus Petrus de Iohanne diceret: Hic uero quid? Respōdebat illi Christus: Quid ad te? tu me sequere: Perinde atq; dicat: Iohannis tibi non proderunt opera, tu rem aggrediēris ipse, expectabisq; quid tecum mihi sit agere cordi. Quanquam hodie in mundo horrendus potitur sceptro abusus in distributione & uenditione bonorum operum, ubi aliquot spiritus temerarij alios iuuare uolunt, præsertim eos, qui citra propriam Dei operationem & uiuunt & moriuntur. Quasi uero nimia esset illis bonorum operum copia, quom tamen diuus Paulus

1. Corinth. 3. adfirmarit, quemuis mercedem accepturum iuxta suum laborem, procul dubio, non iuxta alterius laborem.

Ferendum esset, si pro alijs orarent, aut opera sua intercessionis uice afferrent Deo. Quom uero etiam nunc, ceu munere aliquo utantur istis, coram Deo detestabiliss. est institutum. Et qd' abhominabilissimum est, alijs impertuunt & tradunt opera sua, de quibus incerti sunt, quid apud Deum ualeant. Deus enim non opera, sed cor & fidem intuetur, per quam & nobiscum operatur, cuius rei nulla istis ratio est, solis innixis operibus, quibus & se & nullos non seducunt: usq; adeo, ut & persuadeant plerosque, ut mox è uiuis excessuri, habitu induantur monastico. Docent enim, ut est eorum ingenium, si quispiam in tā sancta ueste moriatur, dimissam illi noxam, donariq; beatitudinem, nedum alienis operibus, uerum & alienis indumentis, incipientes saluare mortales:

Opinor, ni animus aduertatur, cò tandem perducturū istos Satanam, ut cibo, hospitio, sepultura, populum ad cælum ferre conentur. Bone Deus, ut sunt hæ tenebræ palpabiles, nempe cucullum, uel habitum religiosum, ut uocant, iustificare saluare q; posse hominem: Omnes igitur monachorum inittemur sacris, omnesq; in monastico indumento moriamur: atq; hoc pacto copiatādem panni defectura esset, ex qua cucullatus fieret habitus. Caueas tibi, caueas tibi, à lupis in istiusmodi melotis, nam dilacerant & decipiūt te: hoc q; in animo cogita, quod & Deus operetur te

eum, tuamq; salutem in eo modo opere, quod in te ipse operatur: nec in aliquod ullum colloces, id quod & hoc loci diuam uirginem Mariam facere cernis. Quod si & aliorum intercessione ad hoc utaris, non male egeris: si quidē omnes pro omnibus interpellare debemus: nemini uero absq; proprijs Dei operibus in aliena fidendum est. Ceterum ingenti diligentia te ipsum & Deū obseruare opus est, non secus, quam si tuq; Deusq; soli existeretis in caelorum ac terrarum orbibus: quodq; cum nemine, quam tecū operetur Deus, deinde & aliorum intueri opera.

Alterum quod hoc uersu docet. Quilibet primus esse uelit in DEI laudibus, eiusq; opera in se peracta proferre in medium: posthac & in aliorum operibus eum commendare. Hoc pacto legimus Paulum & Barnabam suauitatem suam praedicasse Apostolis: eduerso illis Apostolos nunciasse sua. Idem fiebat de apparitione Christi, post resurrectionem. illic demum commune gaudium ac praconium oritur aduersus Deum, ubi quisq; charisma alterius, suum uero in primis commendant, etiam si fuerit alio uilius: nec primas in bonis, sed in DEI tum amore, tum praconio tenere cupido est. Nam in Deo & mera eius bonitate cuilibet satis est, ut ut sibi exiguum sit donum: adeo omnino simplex illi cor inest. Enim uero commodum suū querentes, obliquum uident, ac luscis agunt: qui ubi obseruarint se nec primos, nec optimos in bonis esse, pro laude permurmurāt, q̄ alijs uel aequales uel inferiores sint: quē admodum & ij Matthaei. 20. contra patrem familias murmurabant,

murabant, nō quōd uim sibi faceret, sed q̄ illos sibi pares
in diurno iudicaret denario.

Hoc modo plerosq; est reperire, qui diuinam bonita-
tem non commendant, dum nō uident, se tantum rece-
pisse, quantum uel Petrus, uel quispiam ē diuis alius, aut
hic, aut ille in terris, arbitantes se quoq; commēdaturōs,
& laudaturōs Deum, si tot sibi contigiſſent bona, parui
facientes à Deo se se perfusos bonis, quæ non agnoscent:
qualia sunt, corpus, uita, ratio, res, honos, amici, obsequiū
Solis, cum omnibus unā creaturis, quibus etiam si uniuersa
Mariæ bona essent, nec sic tamen in ijs Deum agnosce-
rent & laudarent. Nam uti Christus Lucae 16. ait: Qui fi-
delis est in modico & paruo, is & in multo & magno fi-
dele exequetur officium, & rursum: qui infidelis in modi-
co & paruo, et in maioribus infidelem exhibebit se. Qua-
propter commerentur, ut magnum non recipiant, cum
parua naso suspendunt. Quōd si Deum in minori præco-
nijs efferrent, abundaret eis & magni usus. In caussa est,
quōd supra se, non infra, oculos tollant. Si enim infra se de-
clinarent oculos, offenderent plerosq;, qui fortasse nec di-
midiatam partem huiusmodi bonorū possideant, attamen
grati, Deo laudes canant. Auicula gaudet & exultat in eo
quod possidet, nec iniquo fert animo, quōd loqui nesciat.
Canis exilit, & hilarē se ostētat, nec displicet, quōd ratio-
ne careat: Cuncta animātia suis bonis contēta sunt, Deoq;
officijs & præconijs suis inseruiunt. Solus uero nequam
& φιλαυτὸς oculus hominis, in exaturabilis permanet,
C s neq;

neq; se apparat ut exaturetur, ob ingratitude[m] & factum suum, dum semper primum occupare locum contendit, haberiq; præstantissimus, Deum glorificare non uult, ceterum ab ipso potius honorem expectare.

Porro in hunc modum memoriæ proditum esse reperimus, quòd temporibus Concilij Constantiensis, preciosis, ut fit, mulabus inuecti Cardinales duo, in agro uidebant pastorem quendam stantem, lachrymas effundere: alter humanus & mitis, nolens præterire mœstum, accedebat eum, ut consolaretur, primum interrogans, quid nam acerbi euenisset illi? Pastor ubi impendio fleuerat, diuq; obticuerat, ita ut & Cardinalis mœrore afficeretur, tandem Bufonem quendam tetrum indicat: Hoc inquit, deploro, quòd Deus adeo formosam creaturam, nec sic deformem, atq; istum uermem, condiderit me, nec hoc ipsum apud me unquam perpenderim, nec gratiam, laudemq; dixerim Deo. Inde terrefactus Cardinalis decidebat à mula, gestabaturq; porro in Concilium, in hanc exclamans sententiam: ò diue Augustine, quàm uere à te dictum est: indocti prodeunt, & cælum præ nobis auferunt: nos uero, cum scientia nostra in carne & sanguine inambulamus. Iam pastore[m] neq; diuitem, neq; formosum adeo fuisse autumo, Dei tamen bona tam alte in sese consyderauit, ac gratias pro ijs retulit, ut plura repererit in se, quã uisu potuerit consequi.

Primum opus Dei in se fatetur uirgo, respectum esse, quòd & profecto maximum est, à quo & cætera pendent

dent omnia, & promanant. Vbi enim eò peruentum fuerit, quòd Deus ad aliquem uultum suum aduerterit, ut respiciat eum, ibi tota gratia & felicitas est, ibiq; omnia sequi & dona & opera necesse est. Ita Genesis. 4. legimus quod Habelum, muneraq; eius respexerit Deus, Caynum uero & oblationem eius non item. Hinc & communes in psalmis oriuntur preces, ut Deus dirigat uultum suum super nos, non occultet, illumnet uero uultum suum super nos, hocq; genus alia. Viq; ipsa maximum hoc esse arbitretur, abunde monstrat, quom ait: Ecce ex hoc aspectu beatam me narrabuunt filij filiorum.

Animaduerte uerba. Non ait, futurum, ut prædicentur laudes eius, ut commendentur uirtutes, uirginitas aut humilitas, extollatur in altum, aut ut carmine aliquo, præclara eius gesta canantur, at hoc solum ingeminat, quòd ipsam Deus aspexerit, & q; inde beata prædicanda sit. Atq; hoc est gloriam tam sancte pureq; tribuere Deo, ut nihil nec sanctius nec purius. Igitur & super aspectum quasi digito monstrat, dicens: ecce ex hoc nunc beatificabunt me &c. hoc est. Ab illo tempore, quo Deus uilitatem meam inspexit, beata prædicabor ego. In quo non ipsa, sed gratia Dei super eam laudatur: immo ipsa parui fit, seq; ipsa paruam facit, quom ait, suam uilitatem à Deo respectam esse: obq; eam causam prius beatitudinem suam commendat, quam opera recenseat sibi à Deo exhibita, totumq; diuino aspectui aduersus suam tapinosin, acceptum refert.

Hinc iam nunc ipsi colligere quimus, quis sit uerus honos,

honos, qui cum honoranda sit, ac præstandum illi, si fors
 tassis egeat officium. Qui ergo conuenimus eam: intro=
 spice uerba, quæ sic te loqui docent: O beata & uirgo et
 parens Dei, quàm omnino nihil & contempta fuisti, attamen
 propitios in te defixit oculos prædiuitesq; Deus: ac
 magnifica in te operatus est, quorum ne uno quidem un=
 quam digna fuisti, estq; longe lateq; supra omnia merita
 tua, exuberantissima in te Dei gratia. Bene tibi, beata es
 ex hoc nunc usq; in sæculum, quæ talem reperisti Deum.
 Nec cogitandum est tibi, quòd inuita suscipiat, si indigna
 tantæ diuinæ gratiæ uocetur. Procul dubio enim non men=
 tita est, dum suam ipsius profitetur ultrò indignitatem, et
 inanitatem, quam ex nullis prorsum meritis suis, uerum
 ex pura gratia respexerit Deus.

Vaniloquis nugatoribus inuita accommodat aureis,
 qui pleraq; de meritis eius & prædicant & conscribunt,
 quo sua, ingentem scilicet eruditionem ostentare uolunt,
 neq; obseruant, quàm deprimant Magnificat, matremq;
 Dei mendacij arguant, ac gratiam Dei imminuant. Nam
 quantum digni meriti tribuitur illi, tantum derogatur di=
 uinæ gratiæ, hymnoq; uirgineo ueritas eripitur. At qui
 Angelus eam, gratiæ Dei nomine salutatur modo, quodq;
 Dominus cum ea esset, unde & benedicta sit inter omnes
 mulieres. Hanc ob causam, quicumq;, tot honores & præ=
 conia huic addicunt, superq; hanc ipsam fixa sinunt, non
 longe absunt, quin idolum ex ea sibi fingant: perinde atq;
 merito illi honores impendendi forent, atq; fidendū in ea,
 quom

quom omnia à sese in Deum reiciat, Deumq; in se laudari uelit, ac quemlibet deniq; in diuinæ gratiæ, sui exemplo, confidentiam incitare laboret.

Si cui igitur hanc uero honore condecorere animo sedet, peropus est, ne solam pectori suo obijciat illam, cæterum ante Deum, longeq; prorsum infra Deum collocet, tumq; denudet, eiusq; (ut ipsa ait) abiectionem aspiciat. Deinde abundantem gratiam admittetur Dei, qui adeo uilem, nihilq; hominem, tam large, clemēterq; aspicit, complectitur & benedicit, ut uel sic ex eo conspectu commoueare, ad laudem & amorem Dei in huiusmodi muneribus, postq; permoueatis, ut nihil non boni, nihil non eximij de Deo, tum præsumas, tum sentias: De Deo inquam, qui uiles, despectos, nihili homines, haud aspernatus, sed propitio dignatur uultu, ut ita cor tuum in fide, charitate, & spe confortetur. Quid putas charius obtinere posse uirgini, quam si per eam ad Deum sic adceseris, eius exemplo Deo fidere, in eum sperare didiceris, si quando uel tu contemneris, & nihilum fias, quoquo modo id contingat, siue in uita, siue in morte. Non uult, ut ad se uenias, uerum per sese ad Deum.

Rursum, ut discas cauere ab omni excelsa conditione, quam nemo non mortalium magnopere cupit. Vbi attenderis, nec Deum sua in genitrice, altam reperisse conditionē, nec uoluisse quidē. illi uero ὁ κομποθακελογη μωρες, qui beatam uirginem sic depingunt: nobis et præfigunt, ut nihil abiectionis, cæterum quæq; maxima in ea con-

spiciantur,

spiciantur, quid aliud agunt, præterquam quòd nos ma-
tri Dei obijciunt modo, nec matrem Deo in conspectum
statuunt? quo nos pusillanimes, desperationiq; proximos
efficiunt, ac gratiæ simulachrũ, consolationis plenissimũ
nobis excæcant, æque atq; sit in tabulis, quadragenarij ie-
iunij temporibus. Nihil enim exemplaris reliquum est,
unde consolationis quippiam accipiamus, quandoquidem
exiit supra omnia exemplaria, quom tamẽ deberet uti
& perlubenter uellet præcipuum quidem esse gra-
tiæ exemplar, quo totum orbem alliceret ad gratiam,
laudem, amoremq; Dei, ut omnium corda talem de se ipsa
concuperent opinionem erga Deum, quæ omnium cum fidu-
cia dicere posset: Eya benedicta & uirgo et mater Dei,
quàm ingens in te nobis exhibuit solamen Deus, quando
tuam indignitatem, abiectionemq; tam propitio uultu ad-
spexerit, quo cõmonemur iuxta, ne nõ posthac, tui exem-
plo, nos quoq; respecturus sit.

Tun' arbitrare, si Dauid, diui Petrus, Paulus, Maria
Magdalena, horumq; similes, per ingentem gratiam sibi
indigne & immerito datam, exempla sunt, ad diuinam
spem et fidem confirmandam, quod nec item beata mater
Dei, lubentissime, ac recte quidem, huiusmodi exemplum
toti mundo esse percipiat? Iam uero fieri id non potest,
pre superfluis laudum ipsius ebuccinatoribus Matæolo-
gis, qui non planum faciunt ex hoc uersu, ut in ea abun-
dantissime diuitiæ Dei, cum ima illius paupertate: diuinus
honos, illius cum humilitate: diuina dignitas, illius cum
abiectione,

abiectione: diuina magnificentia, illius cum paruitate: diuina bonitas, illius cum merito nihil: diuina gratia, illius cum indignitate coierint, unde delicta et amor erga Deū, in omni fiducia excrescerent. In quem finem uel omnium diuorum tum uitæ, tum acta, literis tradita sunt. At hodie reperire facile est, qui apud eam, ceu Deam quandam auxilium & solamen quærunt, ut timeam, ne plus idololatricæ regnet in mundo, nostris temporibus, quam unquam regnarit. Hæc sufficiant hac uice.

Voculas hæc, omnes generationes, in uernacula expressi, *Kinds-kind*, ut sit filij filiorum, tametsi omnino sonet: Omnes generationes. Id aut̄ sermonis tam obscurum est, ut pleriq; se anxie hoc loci torserint, scilicet, qua ratione, uerū esse queat, quòd omnes generationes uirginē prædicaturæ sint beatam, ut uerantib; eam ppetuo, uel saltē renuentibus beatificare, Iudæis, Ethnicis, atq; nō paucis falso Christū profitentibus. Huius causa est, quòd uocem (generationes) de hominū congregationibus intelligant, quom hic latius se effundat. Ordo graduum siue membrorum naturalis propagationis, ubi ex alio, nascitur alius, pater, filius, nepos &c. adeoq; quodlibet membrum generatio uocatur, ut uirgo Maria non aliud uelit per sua præconia ex generatione in generationem duratura, quam non fore, in quo non prædicentur laudes eius, tempus. Atq; hoc ipsum indicat, dum ait. Ecce ex hoc nunc omnes generationes. Id est, iam nunc exordium sumit, permanens ad omnes usq; generationes atq; posteros.

Verbi

M. LVTH. SVPER MAGNI-

Verbi μακροῦ ἰούσι, latior est significatio, quàm ut per beatam dicent, recte obseruari possit, significat autē beatum facere, aut beatificare, ut non sola lingua, aut uerbis id fiat, aut genu flexione, capitis inclinatione, galeri detractione, simulachrorum & imaginum extractione, templorum ædificatione, id quod & impij faciunt, uerum ut ex totis uiribus, uereq; et ex animo beatificatio illa perficiatur. id usu uenit, ubi cor, ut antea dictum est, per humilitatis suæ, & diuinæ gratiæ adspectum, gaudium & uoluptatem sibi ceperit erga Deum, ac ex imo pectore, sic uel cogitet uel dicat. O felicem hanc uirginē. Hoc beatificare, ppria est ueneratio, honosq; uerus, ut auditū est. Quia fecit mihi magnifica, qui potens est & sanctum nomen eius.

Hic semel uniuersa, quæ dominus ei magnifica operatus est, concinit, idq; pulcherrimo ordine. Præcedenti uersu diuinum adspectum, propitiāq; uoluntatem erga se cecinit. Quod & summa (ut ostensum est) & caput est omnium gratiarum siue charismatum. Hoc loci de operibus ac donis canit. Deus enim tametsi non paucis multa dona impertiat, & suam gratiam in multitudinem & uulgus projiciat, idco uero non mox intuetur, ac respicit. Bona sunt temporalia dona. Gratia autem & adspectus, sunt, hereditas in omne æuum duratura, quemadmodum & Paulus Rom. 6. ait: Gratia est uita æterna. In bonis impertit quæ sua sunt, in adspectu & gratia sese largitur ipsum. In bonis, manus illius suscipitur, gratiæ uero conspectu

conspectu cor illius affiamitur, spiritus, mens atq; uolun-
 tas. Quare & Diua uirgo maximum & primum diuino
 fert acceptum obtutui. Nec principio ait, omnes filij si-
 liorum beatam predicabunt me, quod a deo magnifica ex-
 hibuerit mihi, de quibus hic, uersus so. rat. Caterum, quòd
 ad me nihili creaturam, & ad meam iuxta humilitatem,
 ἡ δὲ τὴν πρῶτον ἐπέσωσέν με lumina defixerit, qua de re prior
 uersus disserit. Vbi propitia uoluntas est, ibi & dona, at
 non κατ' ἐναντίον propitiam uoluntatem est cernere,
 ubi sint dona. Præsens igitur carminis pars, recte prio-
 rem sequitur. Sic legimus Gene. 25. Quod Abraha-
 mus munera donarit concubinarum suarum filiis. Isaaco
 uero filio suo germano & uero, ex legitima coniuge Sa-
 ra, totam tradidit hereditatem. Hoc pacto et Dei animus
 est & sententia. Ne ueri liberi sui è bonis aut muneribus
 consolationem recipiant, quantum uis magnis spirituali-
 bus uel corporalibus, uerum è sua gratia & seipso, nec ta-
 men spretis donis.

Nec ullum donorum sigillatim percenset, omnia uero
 in uniuersum uel uno uerbo comprehendit, inquit: Fe-
 cit mihi ingentia, hoc est, quicquid mihi fecit magnum
 est. Quod docet nos, quo intēsiō sit spiritus affectus, hoc
 pauciora ædere uerba eundem. Sentit enim quàm omnino
 uerbis non possit assequi, quod in animo cogitat, lubensq;
 exprimere uellet. Quæ de re, huiusmodi pauca spiritus
 uerba nunquam non sic grandia sunt & profunda, ut ne-
 mo quisquam intelligere potis sit, nisi eundem spiritum.

D

quadam

M. LVTH. SVPER MAGNI

quod antenus sentiat. Inanibus autē spiritu hæc uerba exigua prorsum uidentur, & gustu & succu carentia, qui multis magnisue tū uerbis tum clamoribus sua expedire in usuhabent. In hunc modum Christus Matth. 6. docet. Ne battologie & multiloquio intendamus inter orandum, quom Gentes idem agāt, quæ se ob prolixitatem uerborum exauditum iri putant. Vti hodie quoq; in templis plurimum campanarum, phystularum, musiceorum instrumentorum omnis generis, carminum, clamorum & lectionum est, at parum diuinæ laudis, quæ est: Deum in spiritu & ueritate adorare & laudare. Ioan. 4.

Salomon Prouerb. 27. ait: Qui proximum suum laudauit clamore magno, & mane surrexerit, ceu uituperator æstimandus est. Reddit enim causam suspectam, ut nemo nō cogitet fictæ rei, uelle istum superinduere fucum, dum tam ardentem laudet, quo tamen causam peiorem reddit. E contrario, qui proximum suum uituperarit, & mane surrexerit (id est, non piger fuerit, remq; festinus diligentia nō mediocri perfecit) est pro laudum præconio censendus. Cogitant enim homines non ita esse, ut perhibet iste, faciatq; tale ex inuideti ac maleuolo corde, quo tandem suam ipsius causam peiorem, proximi uero meliorem efficit. Ita si qui Deum multiloquio, clamore & clangore laudare præsumpserint, faciūt, æque atq; surdaster esset, aut nullius rei peritiam haberet, quasi nos excitare aut erudire uellemus eum. Talis de Deo opinio, plus ad ignominiam ipsius quàm laudem uergit. Atqui Dei

acta magnifica qui imo corde perpenderit recte, eadēq;
cum stupore & gratiarum actione introspexerit, ut præ
nimio ardore erūpat, magisq; suspiret, quā loquatur,
uerbaq; ex se manantia, nec ficta, nec Rhetorice colloca=
ta, proruant, ut spiritus simul eructet, uerbis deniq; , ui=
ta, manus, pedesq; insint, imò ut totum simul corpus, tota
uita, omnia membra demū loquendi cupiditate ardeant.
Hoc demum est uere Deum in spiritu & ueritate com=
mendare, ibi uerba sunt omnino ignis, lux & uita, quod
& Dauid testificatur psal. 118. Domine eloquia tua igni=
ta, item, labia mea eructabunt hymnum, quo modo aqua
feruens ebulliendo exundat & spumat, ut porrò se conti=
nere nequeat præ uehemēti, qui olle inest, ardore. Huius
rationis atq; formæ sunt, omnia beatæ uirginis, in hoc
carmine, uerba, quæ & pauca omnino existunt quidem,
sed & alta & ingētia Hoc genus præcones laudum Dei,
Paulus Rom. 12. Spiritu feruenteis uocat, qui spiritu ar=
dent & eructant, nosq; tales, ut simus, docet.

Magnifica nihil aliud sunt, quā quòd dei mater fā=
cta est, qua re tam præclara & ingētia bona ei data sunt,
ut superent captum cuiuscunq; , hinc enim omnis honos,
ac beatitudo prouenit, ut in uniuerso humano genere uni=
ca sui persona, superior cunctis, cui nemo sit par, quod cū
cælesti patre, filium tantum habeat communem. Hinc est
quod hisce magnificis, nec ipsa nomen indere queat, præ
abundanti magnitudine. Cæterum ibi demum residet, ar=
denter eructans hoc hymni. Fecit &c. Ergo propterea

M. LVTH. SVPER MAGNI-

unico uerbo totus eius honos concluditur, si parentis Dei insigniatur nomenclatura, quandoquidem nemo maior, uel de illa predicare, uel illi nunciare possit, etiam si tot linguas habeat, quot flores terra herbulasq; , cælum stellas, ac mare sustineat arenas. Præterea alto corde perpendendum est, quid sibi uelit, Matrem Dei esse.

Pulchre etiam, Dei gratiæ, non suo merito refert acceptum, quanquam enim peccati expers fuerit, id tamen gratiæ adeo fuit eximium, ut nullo pacto huius digna fuerit. Qui enim creatura digna foret, ut Dei Mater esset? Tametsi aliquot nugatores, non scriptores, hic multa ualde blæterant, de eius merito & dignitate ad hoc officij. Ego uero plus uirgini, quàm istis uaniloquis, fidei tribuo. Humilitatem suam ad spectam recitat, deumq; non suis inde meritis impendisse mercedem, uerū exhibuisse magna sibi. Magnifica mihi fecit, inquit, ex se ipso, non ex meis meritis, tale quicquam enim nunquam in animum induxit suum uirgo, tantum abest quòd se adpararit ad hoc, quòd Dei mater esset. Nuncius talis de improviso contingebat ei, Luca referente. Meritum autem, non ex insperato, sed ex proposito & promptu præmium expectat, ac in eo iamdiu fixum est.

Quòd uero in Carmine, Regina cæli letare & c. cantatur, quem meruisti portare. Et alibi: cuius digna fuisti, ut ferres, nihil facit, siquidem et de beata Cruce æque eadem uerba cōcinuntur, quæ tamen, uti lignum, nihil quicquam mereri poterat. Ita & hoc accipiendū est. Quod si mater esse

esse Dei debbat, opus erat hanc esse mulierem, uirginē,
 ex tribu iuda, ac iuxta Angelico nuncio adhibere fidem,
 ut foret obeundo muneri idonea, quem admodū et scriptu-
 ra de ea prædixit. Ligni uel meruū, uel preciositas, alia
 non fuit, præterquam, quod apta esset Cruci, & in hunc
 usum definita à Deo. Sic & uirgini dignitas, ad id, ut Ma-
 ter Dei fieret, alia non erat, nisi quod idonea & præde-
 finita fuerat ad hoc ipsum, ut a deo mera gratia, non præ-
 mium esset, aut debitum, ut Dei tū gratiæ tum gloriæ ni-
 hil derogetur. Satius est huic nimitū, quàm gratiæ Dei ad-
 mere? immo nec quippiam ei adiri potest, quom ex nihilo
 condita sit, æque atq; omnes creaturæ Diuinæ uero gra-
 tiæ plus æquo derogatū est, in quo multū discriminis est,
 nec gratum fieri potest matri. Per opus est etiam, ne ultra
 quàm gloria Dei admittit, usurpetur ea nomenclatura,
 nempe, qua Regina cæli salutatur, tametsi à uero non ab-
 horreat, attamen ex hoc idolum necdum est, qualis est eo-
 rum sententia, qui hanc inuocant, huius sibi propitium
 numen deprecant, ad hanc demum confugiunt potius,
 quàm ad Dei prædiuites opes. Ipsa nihil, omnia uero De-
 us unus elargitur, ut sequitur. Qui potens est, quo omneis
 & uires, & uirtutes uniuersis adimit creaturis. O ma-
 gnam audaciam, amplissimaq; spolia, à tantillæ ætatis
 puellula, quæ unico uerbulo, cunctos potentia, ac robore
 præclaros, fortitudine omneis magnificos, uiribus, desti-
 tuere potest: omneis præterea sapientes, ad stultitiam:
 omneis gloriosos Thyraones, ad ignominiam redigere

ualet, ac soli Deo, uniuersam potentiam, facta, sapientiam, gloriam, attribuere. Vox enim illa, qui potens est, uult, neminem agere quicquam, uerum, ut Paulus Ephesijs. 1. ait: solum Deum, omnia in omnibus operari, omnesq; omnium creaturarum operationes, Dei esse operationes, id quod & in Symbolo profiteamur, in Deum omnipotentem patrem credentes. Omnipotens est, quod in omnibus, & per omnia, & super omnia nihil operetur, quam sola eius potentia. Hoc pacto & Samuelis mater diua Hanna. 1. Regum. 2. canit. Nemo mortalium, ex suis uiribus agere quicquam potest. Diuus quoq; Paulus, secundæ Corinthi. tertio, Fiduciam, inquit, habemus per CHRISTVM erga Deum, non quod idonei simus ex nobis ipsis cogitare quicquam, tanquam ex nobis ipsis, sed si ad aliquid idonei sumus, id ex deo est. Hic omnino summus est articulus, præstantissimusq; multa in sese complectens, omnem superbiam, curiositatem, præsumptionem, temeritatem, tactantiam, falsam confidentiam, semel deprimens, solumq; Deum euehens in sublime, immo & caussam indicat, quare solus Deus extollendus sit, utpote, quod omnia operetur. Dictu facile quidem est, atqui, ut credatur, & in uitam trahatur, ibi uero labor est, neque non maxima difficultas. Nam qui in hac re uitam sibi suam exercuerint, pacis amatores prorsum, atq; pacifici, Deo dediti, simplicesq; homines sunt, nil omnino tribuentes sibi, scientes optime, nihil sui ipsorum, sed omnia Dei esse.

Ea ergo diuæ matris Dei, mens est in hisce uerbis. Nihil meum est, ex omnibus his magnificis bonis, uerum qui solus omnia facit, cuiusq; potentia in omnibus sola operatur, is mihi tam magnifica exhibuit. Siquidem, dictio, potens, hic non in aduofam, soporata mq; uirtutem, siue qualuatem significat, quo more de temporis huius Rege dici solet, potentem eum esse, tametsi tranquillus sedeat, & nihil operum struat, ceterum, operantem uirtutem assiduamq; actionem, quæ absq; alterna requie, semper progrediatur, & operetur. Deus enim non desistit, uerum sine intermissione operatur, Christo testificante Iohan. 5. Pater meus operatur ad usq; huc, & ego operor. Hoc modo Paulus Ephes. 3. ait: Potens est facere maiora quam petimus, hoc est, nunquam non maiora, quam petimus exhibet, quæ & natura eius est, ita potentia eius operatur. Propterea dixi, Mariam nosse, idolum esse: ipsam nihil, Deum omnia facere.

Hunc addit, inquit: Et sanctum nomen eius, hoc est: Quemadmodum opus mihi nõ uindico, sic nec honorem imputo mihi. illi enim soli & honor & nomen debetur, qui opus perficit. Indignū est si alius opus peragat, alius uero tum nomen, tum honorem sibi uindicet. Ego sum officina modo, in qua ille operatus est, ideoq; nec laudem, nec honorem inde mihi debet, quod mater Dei facta sim, atqui Deus, eiusq; eximium factum, in me & laudanda sunt, & ueneranda. Satis est, congratulari, dicereq; bene mihi, q. me selegit Deus, in qua talia

sua opera perficeret . Ecce quàm pure in Deo gerat omnia, quàm prorsum nihil honoris, nihil operis, nihil glorie sibi fert acceptum, æque se gerit, atq; dum nihil horũ sibi contigerat, nec plus honorẽ inquit, quàm antea, nec intumescens, nec superbiẽs, nec proclamãs etiã, quod parens Dei facta sit, neq; tandem ut ob hoc se uereatur quis postulat, immo abit, remq; domesticã, ut antea, curat, boues mulget, coquit, patellas & paropsidas mundat, pauimentum uerrit, adeoq; quæ siue ancillam, siue matrem familiã decet, exequitur, in uilibus, cõemptisq; operibus, quasi nihil ad se ptinrent, tam exuberantia gratiæ bona. Inter mulieres, & uiciniam, nõ altior estimata est, quàm antea putabatur, nihil quoq; desyderauit, & paupercola ciuis permansit uulgo. O simplex, ac purum cor, O admirabilem uirginem, quàm ingentia sub humili specie delitescunt. Quot eam attigerunt, cõuenerunt, cibum poculaq; cum ea sumpserunt, qui fortassis eam despectam, popularem, inopem, simplicemq; ciuem esse cogitarunt, qui alioqui attoniti hanc admirati fuissent, si resciscent de ea, tam inestimabilia bona, atq; hoc est, nomen eius sanctum esse Sanctum enim dicitur, quod segregatũ est, Deoq; delum, q. nemo, nec tangere, nec contaminare debeat, sed honore prosequi. Nomen uero significat, bonam famam, gloriam, laudẽ, & honorem. Iam cuilibet abstinentũ est à Dei nomine, nec tangẽdum, nec uindicandum est cuiquã, id quod Exodi 30. præmonstratũ est, quom preciosum ac sanctum pharmon cõficiebatur à Mose, Domini iussu,

rigideq;

rigideq; precipiebatur, ne quisquã eo corpus suum inungeret. Hoc est, DEI nomen nemo sibi uindicare audeat, quandoquidem id sibi prophanare nomen DEI, si de nobis gloriamur, aut honorem acceptemus, aut nobis ipsi placeamus, operaque nostra & bona iactemus, quemadmodum solet mundus prophanare & polluere diuinum nomen, absque intermissione. Atqui ut opera sunt solius DEI, sic & nomen ipsi soli relinquitur. Quotquot præterea hoc modo nomen eius sanctificant, alienos facientes se & ab gloria & honore, recte uenerantur illud: unde & ipsi ab eodem sanctificantur, id quod preciosum pharmacum indicat. Exo. 30. quo quiduis tactum mundabatur. Id uero ungenti Dei nomen est, à nobis sanctificatum. Quãdo enim nihil operis, neq; iactantiæ, neq; Philautiæ ex eo tribuimus nobis: tum uere honoratur, tum demum tangit nos atq; sanctificat.

Quare uigilandum est, dum sine bonis, nomine DEI & honore, in terra degentes esse nequeamus: ut si à quoquam commendemur, nominèque dotemur, hoc DEI parentis exemplum captemus: adeoque hoc uersu parati sumus respondere, honore & præconio recte utentes, palam cõfidentes, aut saltem in animo cogitantes: O DOMINE DEVS, tuum est opus, quod laudatur & iactatur, tuum quoq; sinas esse nomen rogo. Nõ ego DOMINE, sed tu hoc operatus es, qui potenter omnia facis, & sanctum nomen tuum. Sic laudem & honorem negare nemo debet, tanquam iniusta sint, nec aspernari, ceu nihilum sint.

D s Ceterum

Ceterum non adsumere ueluti rem nimis præclaram ac
 preciosam, illiq; accepta referre, cuius uere sunt in cælis.
 En hoc docet insignis hic uersus, quo simul respõsum est,
 si quis interroget, ane alter alteri honorem debeat, im-
 mo diuus Paulus inquit: Alter alterum honore præueni-
 entes. Roman. 12. Honorem uero nemo acceptare de-
 bet, tanquam sibi contigerit: nec super se, ut perseueret,
 admittere. At uero sanctificare DEOq; cuius est, red-
 dere, omni cum bono, tum opere, unde promanet honos.
 Porrò nemini inhonestam ducere uitam licet, quod dum
 non licet, necesse est honorem adesse. Enim uero quo modo
 honesta uita Dei donum & opus est, sic & nomen eius e-
 st sanctum & impollutū à suo cuiusuis beneplacito. Hoc
 et in dominica præcatiõne oramus: Sanctificetur nomē tuū.
**Et misericordia eius in progeniem & proge-
 niem timentibus ipsum.**

Scripturæ usus ut nobis communis fiat, opus est, quæ
 progeniem siue generationē uocat, ordinē uel sequelam na-
 turalis propagationis aut generationis, qua homo de ho-
 mine continuo progressu nascitur, ut supr à memoratum
 est. Quapropter germanum uocabulum, geschlechte,
 (generatio) non satisfacit, attamen melius scio nullum.
 Siquidem progeniem uocamus, cœtum, nobis tum sangui-
 nis, tum coniugij nomine iunctorum. Hoc uero loci, natu-
 ralem propagationem à patre, uel nepotes ad usq; & po-
 steros, ut quodlibet membrum eiusdem sequela progenies
 uocetur, ut ita crediderim nō omnino male in Germanicā
 dialecton

diale non tralatum esse, nempe: Et misericordia eius per-
durat à filijs ad usq; filios, timentibus eum. Atq; hic loquē
di tropus Scripturæ uulgaris est, originem sumens ex uer-
bis Dei, quæ in Sina monte demandabat Mosi, & omni
populo. Ego, inquit, Deus tuus fortis & zelotes, casti-
gans peccata patrum in filijs, in tertiam & quartam gene-
rationem, odientibus me: misericordiam exhibens in mul-
ta millia generationum, diligentibus me, & præcepta
mea seruantibus.

Postquam Dei honorumque illius in se se finiuit enco-
mion, excurrit nunc per omnia Dei opera, quæ in omni-
bus uniuersim hominibus operatur, hymnumq; de ijs ca-
nit, docens nos commodum, agnoscere opera, ingenium,
naturam & uoluntatem Dei. Pleriq; insignibus ingenij
dotibus præditi Philosophi idem conati sunt, ut scirēt, qd
nam Deus esset, multa de ea re tradiderunt literis, alij qui-
dem alia. Omnes uero ibi excæcati sunt, uerumq; fulgorē
uidere nequiuerunt. Et profecto maximum est & in cælis
& terra, Deum uere cognoscere, si cui obuenire potest.
Id ipsum pulchre Diua Dei parens docet, quemadmodum
et in superioribus sui ipsius paradigmate mōstrauit. Qui
uero melius, aut facilius cognosci potest, quàm ex suis ope-
ribus? qui enim hæc rite deprehēderit, nō potest non asse-
qui, naturam, uoluntatem, cor, ac animū eius, quare artis
est, opera eius nouisse. Et ut rectius obseruemus, sex diui-
na opera in sex hominū generibus, per hosce quatuor uer-
sus, ordine cōnumerat, eaq; in duas parteis diducit, utrin-

q; triplicia opera, tripléxque hominum genus collocans, uirinq; adsidua partium manente pugna, artificiosissimo nimirum contrapósito DE Ioperum, quo eum adeo graphice depingit, ut nihil supra.

Porrò hæc partitio rite & ordine comprehensa est, pluribusq; Scripturæ locis obseruata, præcipue Hiere. 9. quom sic ait: Nemo sapiens gloriatur in sapiëntia sua, nec fortis gloriatur in fortitudine sua: nec diues in diuitijs suis: sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum DOMINVS, qui facio misericordiam & iudici- um & iustitiam in terra. Hæc enim placent mihi, ait DO- MINVS. Præclarus est hic textus, huic uirginis Canti co consonus. Animaduertimus item ex hoc loci, quicqd mundi est, in tria partiri spiritum Prophetæ, in Sapiënti- am, Potestatem, ac Diuitias, quæ omnia simul diruit, quõ in his non gloriandum confirmat: in ijs enim non reperiri DEVM, nec istiusmodi placere illi posse. Porrò hisce. a- lia tria opponit, Misericordiã, iudicium, Iustitiam. In his sum, inquit, imò ipse hæc omnia facio. Tam in propinquo sum, ut hæc non in cælis, sed in terra perficiam, ibi demũ reperior. Qui hoc modo cognorit me, & gloriari uere & audere poterit inde. Nam si non sapiens, sed pauper spiritu fuerit, ipsi aderit misericordia mea. Si non po- tens, at depressus, iudicium meum præsto est. Si non di- ues, sed ærumnosus & egenus, iustitia mea hoc magis a- pud eum scepra tenet.

Sapiëntiæ nomine comprehendit, quicquid est summo

rum spiritualiumq; bonorum, è quibus homo evd'oxiãp, gloriationem, nec parum opinionis habere queat, ut & subinde sequens indicabit uersus: quod genus sunt: Intellectus, Ratio, Prudentia, Scientia, Probitas, Virtus, honesta uita: breuiter, quicquid in anima uel diuinum, uel spirituale uocatur, quantumuis eximium donum sit, quom nihil horum Deus existat.

Potentia uero uocabulo, omnem complectitur potestatem, Natalium claritudinem, amicos, dignitatem, honores, siue huius temporis, siue spiritualia bona (quanquam in Scriptura non sit spiritualis Magistratus, sed solum ministerium, atq; inferioris occupatio loci) concernant, omnium iure suo, libertate, priuilegio &c.

Diuitiarum uoce, Sanitas, forma, uoluptas, & quicquid exteriorum bonorum obtingere potest corpori, conclusa sunt. His alia tria opponuntur à Propheta, Spiritu pauperes, oppressi, rerumque necessariorum destitutioe grauari. At uero sex opera ac parte is ordine iam nunc uidebimus.

PRIMUM OPVS DEI
MISERICORDIA.

De hoc opere, qui iam præ manu est uersus loquitur. Misericordia (inquit) eius à nepotibus adusq; nepotes uel à progenie in progeniem, timentibus ipsum. A summo maximoque orditur: nimirum à spiritualibus, interni sue bonis, quæ omnium longe superbissimos, arrogantissimos,

M. LVTH. SVPER MAGNI-

mos, durissimæque ceruicis homines in terris faciunt. Nemo diutum, nemo potentium heroum, adeo tumidus, animosusque, ut non vincatur ab huiusmodi sapiente, qui sentit, ac prorsum non dubitat, se iustam uel agere, uel tutari causam, rem sanè intelligere, seque cæteris prudentior rem. Imprimis ubi eò peruentum fuerit, ut uel discedere uel iniustam suam causam agnoscere debeat, ibi demum adeo temerarius est, præterque omnem DEI timorem, ut uel hunc iactare non pudeat, se errare non posse, DEVM secum esse, alios Satanæ deditos, imò nec extremum DEI iudicium adpellare uereatur, & si occasio potestati cõiuncta adsit, perrumpit sua pertinacia, quò libitum est, persequitur, iudicat, calumniatur, mactat, propulsat & uastat omnes sibi cõtrauenientes, hæcque omnia pro laude, gloria & obsequio se præstitisse DEO cõtendens. Tã certus copiosæ apud DEVM gratiæ, meritiq; ut uel angelos in coelis hac certitudine superet. O quam ingens est bulla ista? O quàm multa cum hoc genus hominibus Scriptura agit, quàm dira eis interminatur: sed minus sentiunt quàm ictus malleorum incus. Porro huius rei & ingens & copiosa materies est.

De talibus iohannis. 17. Christus ait: Veniet hora, in qua si persecuti uos fuerint, & occiderint, arbitrentur se gratum fecisse DEO. Et Psalter de istiusmodi ait: Præualet omnibus inimicis suis, dicens: Non appropinquabit mihi malum. Ac si dicat: Iustam tutor causam, bene operor, magna rependet mihi DEVS. Tales & Moabitæ

bitas fuisse Esaias. 16. Hierem. 47. testantur. Audiuimus superbiam Moab, superbus est ualde. Superbia eius & arrogantia eius, & indignatio eius, plus quã fortitudo eius. Videmus huiusmodi homines, præ insigni fastu etiam uires suas excedentia libenter attentare. Tales erant iudei aduersus Christum & Apostolos. Tales erant amici Iob, qui supra modum sapienter contra eum discebant, Deumque uehementer tum commendabant, tum prædicabant. Hoc uero genus homines neminem audiunt, à nemine persuaderi possunt, nec fieri potest, ut uel malam habeant causam, uel cedant, sed in cœpto perdurant, & progrediuntur etiam si perire debeat totus orbis. Nec unquam satis reprehendere potest tam perditam mortaliū facem scriptura, iam aspidem obdurantem aureis suis, ne audiat, eam nominans, iam indomitum monocerotam, iam rugientem leonem, iam rupem immobilem, draconem item, alijsq; nominibus tandem adornans istam.

Enimvero nusquam clarius depictum est id genus hominum, quàm Iob. 40. & 41. quibus locis, Behemoth appellatur. Behema uero animal, siue bestiam significat, inde Behemoth plurale est, copiam animalium notans, hoc est, multitudinem hominum, animali & bestiali sensu transigentium uitam, nec spiritu DEI se dirigi permittentium, hanc ibi mortalium colluuiem describit Deus, oculis Auroræ similibus insignitam esse. Nam sapientiæ eius non est modus. Cutis eius tam dura, ut etiam si telo, uel punctu impetatur, ludibrio uertat. Hoc est, si aduersus illam

lam diuinus prædicetur sermo, irrident, nam rem suam ir-
 reprehensibilem esse arbitrantur. Item squamæ inter se
 se coherent, adeo ut nec aurula tantilla penetrare queat.
 Vnanimiter enim in hoc consentiunt, ne spiritui DEI in
 eis relinquatur locus. Cor uero (inquit DEVS) obdura-
 tum instar incudis. Satanae corpus est, ideo & eo loci,
 hoc totum Satanae tribuit. Huiusmodi populus præ alijs
 uniuersis hodie est Papa, cum tota sua Lerna, sui q; haud
 paucis retro sæculis. Idem ij faciunt ea ratione, qua nus-
 quam unquam factum esse perspicuum est: neminem audi-
 unt, nulla subest directio siue permotio, nihilum ibi iuuat,
 persuasibilis sermo, obsecratio, interminatio. Breuiter
 nihil aliud, quam nos iustam tutamur causam, sic esto, ua-
 leat cui displicent hæc, & si terrarum foret orbis.

Diceret autem quispiam: Hæc qui conuenient inter se
 se, ius ne conseruandum est? ueritas ne à nobis amitten-
 da? Nonne præceptum est, pro iustitia & ueritate uel
 obeundam esse mortem? Nonne sancti DEI martyres
 propter Euangelium multa perpessi sunt? Nonne &
 Christus sibi ius uindicauit ipse? Contingit enim omni-
 no non una uice, huiusmodi homines iustam agere caus-
 sam (etiam coram DEO, ut ipsi gloriantur) uereq; & iu-
 ste rem exequi. Respondeo. Hic oportunum est, & ne-
 cessariũ iuxta apertos habere oculos, hic nodus obiectus
 est. In hoc situm est modo, ut sanam quis iuris instructio-
 nem gerat. Omnino profecto uerum est, ob ueritatem et
 iustitiam nulla non ferenda esse, nec abnegandam quantũ
 uis

his sit minutula. Fieri porrò non est impossibile, iustam aliquibus adesse causam. Hic uero peccatur, quòd ius iniuste prosequuntur, neq; cum timore in ea re uersantur. Deum præ oculis non ferunt, satis arbitantes esse, rem esse iustam, debere ergo se & uelle, sua ex potestate progredi, & ad calcem usq; deducere ludum: qui cum ius suum iniuriam constituunt, etiam si re ipsa uerum esset & irreprehensibile. Multo uero periculosius est, ubi putant se recta rem secum reputare uia, nec tamen certi sunt, quod in causis Deum & iudicia eius præsertim attinentibus cõfieri solet. Primũ uero de rebus crassioribus humano iure dicemus, rudeq; et populare adferemus paradigma.

Nonne pecuniæ, bona, corpus, honos, uxor, liberi, amici &c. creaturæ etiam bonæ, ab ipso Deo creatæ & datæ sunt? Quom ergo sint Dei dona, non tua, teq; tentare uolens Deus, anne ob sui gloriam uel hæc abs te amittere posses, magisq; ipsi soli, quã creaturis hisce adherere, aduersum te excitaret, qui hæc bona, uel partim uel omnino diriperet, tibiq; malum daret. Aut uel morte, uel interitu priuareris his rebus. Putasne iustam tibi hic relictam esse causam, ut insanires, sæuiores, ui & impetu hæc eadem re peteres, siue impatiens esses, donec ea reciperes. Arguens bonas esse creaturas Dei, ab eo conditas. Et quia tota scriptura huiusmodi bona iudicat, ideo & te uerbum Dei seruaturum, taliaq; bona corpore ac uita defensurum, repleturumq; aut inuito his cariturum te, nec patienter abs te dimissurum? Non hic eximius fucus? Quod si hic

E bene

bene agere tibi cordi foret, non hic tibi tuo capite per-
 pendum erat. Quid igitur? Deum timere debes, tale ca-
 nens epinicion. Optime Deus: Res bonæ sunt, tuâque do-
 na, tuis ipsius & uerbo & Scriptura testificâtibus. Cæte-
 rum ignoro, an hæc mihi non inuideas. Si nossem me ijs
 non oportere frui, ne pilo quidem redemerim: sin resci-
 rem, te uelle sub meo hæc constituta iure, tuæ uoluntati ob-
 temperans, corpore facultateq; repetuerim. Quom ue-
 routriusq; ignarus sim, quodq; iam nunc fit cernam, nimi-
 rum, q; admittas hæc mihi diripi, tibi demando quicquid
 est negotij, expectaturus, quid mihi in ea re faciundû sit,
 paratus eandem uel seruare, uel dimittere.

Ecce hæc est uere fidelis ac Deo timens anima, quam
 penes misericordia uersatur, ut & Diua parens Dei hic
 occidit. Atq; hinc obseruare licet, quo impulsifundamen-
 to & spiritu Abraham, Dauid, totusq; Israël quondam
 belligerati sint, multosque trucidarint. Siquidem ex Dei
 uoluntate & iussu adoriebantur rem, timore Dei circum-
 septi, non ob diuitias conflictabantur: uerum quòd hoc i-
 psium ab eis exigebat DEVS: id quod & sacræ testantur
 historiæ, nunquam non diuinum ostendentes imperium.
 Iam uides, quam non abnegetur ueritas, quæ has bonas
 Dei adserit creaturas. Eadem ueritas item dicit, ac docet,
 bona id genus dimittenda esse tibi: omni quoq; hora te pm-
 ptum, ijs ut careas, si ita Deo uisum sit, hincq; Deo soli ad-
 hæreas. Veritas te non adigit, ut facultates tuas iure postli-
 minio repetas, quòd eas bonas confirmat: neq; uero te co-
 git,

git, ut has non bonas adseueres, uerum ut iisdem renuncians, fatearis non esse malas.

Ita & cum iure, uniuersisq; tum rationis tum sapientia bonis agendum est. Iustitia res bona est à Deo data, & quisnam in hoc hæret? Ipsum Dei uerbum profitetur. Ius, bonum esse. Neq; quicquam, iustam suam causam fateri debet, esse malam, imò extremum potius diem obire, ac quicquid non est Deus, à sese dimittere debet. Hoc enim esset deum & uerbum eius agnegare, qui ius nō malū sed bonum esse testificatur: ideo uero proclamares? scires? insanires? totumq; mundum neci dares? quandoquidem tale tibi ius eripiat, aut opprimatur? Quod faciunt, qui ad sidera usq; clamorem attollunt, omnem instruētes calamitatem, terras & populū uastantes, prælijs ac sanguinis effusione replentes mundum. Qui scis an hæc Deus & dona & iusta permittere uelit tuo dominati? sua sunt, eripere tibi potis est, uel hodierno uel crastino sole, intus & foris, per amicos & inimicos, atq; adeo ubi libitum fuerit. Explorat num & ob sui amorem, iure tuo egere uelis, iniuriamq; accipere & perpeti, suo nomine ignominia affici, sibiq; modo inherere. Quòd si timēs DEI, in animo tecum cogitaris: Domine, tuum est, nolo mea subiectam uoluntati & iuri, nisi sciero, te id fauere mihi. Tum demum hic uersus uere locum habet. Et misericordia eius penes timentes eum, qui nihil præter eius uoluntatē operari uolunt. Ecce hic Dei uerbum utriusq; seruatum est. Primum, quòd ius tuum, rationem, intel

M. LVTH. SVPER MAGNI

lectum, sapientiam, & omnem opinionem tuam, bona & iusta esse fateris, id quod uerbum Dei loquitur ipsum. De inde, quod huiusce domi libenter expers esse uelis, Dei nomine, denique iniuria condemnatus, parabola & ludicrum optaris esse mundi, quod & uerbum DEI item docet. Duo sunt bonum aut iustum confiteri, & assequi, uel uincere. Tibi satis est confiteri, te bonam & iustam habere causam: quod si non superior euadere potes, Deo rem commendatam sine. Tua interest confiteri, Deus adseruauit sibi uincere. Si uelit te uictorem, ipse te efficiet uictorem, uel hac uia tibi obuiam feret rem, præter animi tui consilium, ut in manus te sumere & uincere oporteat quomodo nec unquam uel cogitaras, uel concupiueras. Sin nolit, sufficiat tibi misericordia eius. Si tibi iustitiæ tuæ auferatur Triumphus. Confessio tamen huius tibi eripi haudquaquam potest. Ecce hic desistendum nobis est, non à dei bonis, uerum à mala peruersa quæ horum in hæsiōe, ut iustum carere, tum frui possimus libere: ut in quouis euentu in Deo permaneamus. Utinam omnes Principes & potestates, sicuti debent, hæc non ignorarent: quibus non satis fit, iuris sui confessione, ni & omnino uincant, & superiores existant, omni semoto timore DEI, mundum opplentes cruore & calamitate, putantes bene & recte se hoc pacto agere, quom iustam uel causam habeant, uel se habere arbitrentur. Quid aliud hoc est, præterquam arrogans ac superbus Moab, qui se ipse dignum facit & iudicat possessione nobilis ac speciosi Dei muneris, nem

pe iuris, quom interim indignus sit, si recte se coram deo introspectiat, ut à tellure feratur, & ut crustas panis edat ob fœditatem scelerum suorum. O cæcitatem, O cæcitatem: quis dignus est minima Dei creatura? Et nos tamen summas creaturas, iustitiam, Sapientiam, harumq; honorem nedum contingere studemus, uerum & seuenti nimum sanguinis effusione, omniq; infortunio conseruare laboramus, & comparare, posthac abimus orantes, ieiunantes. Missas audientes, templa fundantes: tam cruenta, furibunda uasanaq; mente, ut non mirum esset lapides ante conspectum nostrum disilire.

Subincidi hic è transuerso quæstio. Princeps ergo & terram & populum suum non defendet ab iniuria? tacitus & tranquillus omnia sibi permittet eripi? Quid uero tandem hinc oriretur in mundo? Hic meam quidem opinionem succinctim enarrabo. Potestas gladij, siue Magistratus debet, opusq; habet, subditos suos defendere, ut sæpius retuli. Nimirum ideo gladium fert, ut ijs, q; diuinum Verbum & admonitionem suscipiunt, nec his obaudiunt, in timore adseruentur, ut alijs & pacem & quietem sinant. Atq; in hoc suis ipsius non inquirat, catetum proximi commoda, Deiq; honorem, lubens quieti datura operam, ac dimissura gladium, ni DEVS hunc ordinasset ad malorum punitionem, bonorum protectionem: ita tamen, ut talis protectio non fiat maiore damno, puta, si coclear subleuetur, paropsis uero confringatur. Parua & exilis est protectio, si ob unius personam tota ciuitas

in discrimen ponatur, aut ob unum uel pagum, uel solam arcem tota prouincia periculum subeat, nisi DEVS, ut olim, id sigillatim demandaret. Eques ciuem spoliat, & tu cū exercitu, ut iniuriā ulciscaris, exurgis: tota regio censetur: uter hic maius dedit damnum, dominus ne an eques? Haud raro conuiuēbat Dauid, sicubi præter aliorum damnum punire non poterat. Ita omnē potestātē se tractare cōuenit, ac rursum indignam ferre quicquā p cōmunitate par est: nec desyderare, ut sui gratia omnes alij maiora patiantur damna. Aequalitas non semper ad se potest. Christus nunquam uoluit, ut lolium eradicaretur, ne simul euelleretur & triticum. Si ad omnes insultus belligerandum esset, ac nihil conuiuēdum, nunquam pax, sed assidua perniciēs foret. Vnde iustitia siue iniustitia nunquam satis est causse, sine discrimine puniendi, uel belligerandi. Satis quidē causse est, oportune citra alterius interitum puniendi. Nam omnino Principi prouidendum est magis, quid toti exercitui, quā uni parti desit. Nec diues pater familiaris erit, qui totum anserem abijcit ob euulsam pennam. De bellis autem modo non est dicendi locus.

Sic & in diuinis rebus faciendum est, puta fide & Euangelio, quæ optime quidem bona sunt, nec ulli dimittenda. Iustitia uero, fāuor, honos, accidens & hærens horum, item reponenda sunt in trutinam, & Deo commēdanda, non pro uictoria, sed pro confessione, sollicitudo gerenda est: ac sponte ferendum, si ueluti iniquus seductor, hæreticus, eryoncus, temerarius & c. hinc quispiam uitā percut,

peretur, persecutionem patiat, abigatur, exuratur, ali-
 aue ratione maectetur, ijs enim DEI misericordia propè
 est. Siquidè fides & ueritas illi nec diripi, nec auferri pos-
 sunt, etiam si uita adimatur, quanquam pauci sint etiam,
 quibus promictoria & Triumpho furiant & seuiant,
 quemndmodum in re & iure temporis huius obuenit,
 quando nec maxima horum pars sit, qui uere & ex ani-
 mo fateantur. Huiusmodi tamen adflictum queri & lu-
 gere decet, non propter seipsum, uerum eorum caussa,
 quibus ex Euangelij oppressione, animarum salus impe-
 ditur, immo potius hic (ante conspectum DEI) plangat,
 & laboret pro remouèdo tanto animarum damno, quod
 Moabite dare semper molliuntur, ob res, iuraq; sua tem-
 poralia, ut paulo antè memoratum est. Res enim mise-
 randa est, ubi uerbum DEI nec uincit, nec triumphat, nō
 confessoris caussa, sed horum nomine, qui illo ipso seruan-
 di erant: Ob eam rem uidemus in Prophetis, Christo &
 Apostolis, tam impensum luctum, anxias item querimont-
 as, quod ueritatis uerbum opprimeretur, quibus alioqui
 delitæ erant, nihil nō siue iniurie, siue damni ferre. Nam
 alia hic uincendi subest ratio, quam in rebus mox transi-
 turis, tamen si nemo ex sese uolenter pergere, talèque E-
 uangelij ius impetu & inciuilitate seruare uel adferre de-
 beat, cæterum se coram oculis Dei humiliare, ueluti qui
 fortassis indignior sit, quam ut adeo ingentia bona se du-
 ce contingant, adeoq; quicquid id est, orando & conquie-
 scendo misericordie eius commendare.

M. LVH. SVPER MAGNI=

Ecce, hoc primum Misericordiae Dei opus est, misere-
 reri omnium, qui opinione sua, iustitia, sapientia, &
 quicquid est spiritualium bonorum, lubenter egent, ac spō-
 te pauperes permanent. Hi sunt uere timentes Deum,
 qui se nulla prorsus re, quantumuis minima dignos iudi-
 cant, ac perlubenter tum coram Deo tum hominibus nu-
 di sunt: quibuscunq; autem acceptis donis, ex pura gra-
 tia nihil merentibus datis, cum laude, gratiarum actione
 & timore utuntur, perinde atq; alienis bonis: non suam
 uoluntatem, delicias, laudem, gloriam, sed eius, cuius haec
 sunt, quærentes. Porrò indicat uirgo, quanto magis deo
 cordi sit hanc misericordiam, præclarissimum scilicet o-
 pus suum operari, quàm contrarium fortitudinis opus,
 quando adscrit tale opus Dei incessabiliter duraturum a
 filijs ad usq; nepotes, in ijs, qui timent eum, quom alterum
 opus in tertiam, aut quartam modo generationem porten-
 datur: atq; in hoc sequenti uersu neq; meta, neq; tempus
 ullum statuatur.

S E C V N D V M O P V S,
 SPIRITVALEM SVPER=
 biam deprimere.

Exercuit potentiam per brachium suum, dis-
 sperfit superbos cogitatione cordis ipsorū.

Neminem turbet germana mea tralatio, quòd supra
 uerterim,

uerterim: Operatur potenter, hic uero, Potentiam exercuit. Ideo enim fit, ut plenius intelligamus uerba, quæ nulli uel loco uel tempori adligata esse debent, uerum Dei naturam & opera libere indicare, quæ semper fecit, adsiduo facit, perpetuo facturus est, ut idem esset, si in hanc sententiam in uernacula expressissem. Deus huiusmodi dominum agit, cuius opera ita progrediuntur, ut efficaciter disperdat arrogantes, Misericordiamq; se timentibus impertiat. Brachium in scriptura, ipsa Dei potentia uocatur, qua sine medijs creaturis ipse operatur, id quod tacite fit & occulte, ut à nemine, donec absolui non fuerit, obseruetur: adeo, ut ea potestas aut brachium, non possit, nisi per fidem, intelligi & cognosci, ut uel Esaias. 53. queratur, paucos esse qui fidem huic brachio adhibeant, inquit: Quis credidit auditui nostro? & cui brachium Domini reuelatum est? Hoc totum ideo fit, ut sequitur illic, quòd clam hæc gerantur sub dispari tantæ potestatis conspectu. Item Abacuc. 3. inquit, cornua esse in Dei manibus, ut ingentem eius indicet fortitudinem, attamen eam fortitudinem occultam esse confirmat. Qui hoc fit?

Hoc pacto contingit. Quando per medias creaturas operatur Deus, manifeste conspicitur, ubi nam uires sint, aut imbecillitas. Vnde & prouerbum uulgatum est: Deus fortiori succurrit: uel, Audentes fortuna iuuat. Qui ergo Principum uicerit, is est, per quem cæteros percussit Deus: Si quem dilaceret lupus, aut aliàs damnum incidat, per creaturas id effectum est. Sic creaturam, per creaturam

ram struit & destruit Deus: qui occumbit, occumbit: qui persistit, persistit. Secus habent se res, ubi ipse operatur per brachium suum: tum enim destructa est res præter opinionem nostram, instaurata rursum præter opinionem nostram: nemine adinadvertente. Tale opus inter duas mundi huius parteis operatur, bonorum & malorum hominum, siquidem bonos, encruces imbecilles & oppressos adeo reddi sinit, ut nemo non existimet actum de illis esse, finemq; horum præsto esse, & eodem quidem momento fortissimus & potentissimus adest, tam occulte ac secreta, ut illi etiam ipsi non sentiant, qui suppressionem ferunt, sed credant: ibi plena est fortitudo Dei: brachiumq; totum. Vbi enim humane uires discedunt, diuine aduocant, si modo fides adsit, hoc expectans. At ubi cessarit afflictio, prodit, quanta, sub infirmitate delituebat fortitudo. Ecce in hunc modum uiribus in cruce destituebatur Christus, ac iuxta eo temporis, magnificentissima peragebat opera, uincendo peccatum, mortem, mundum, inferos, & omne malum. Sic omnes Martyres robusti fuerunt & uicerunt, sic & hodie omnes afflicti & oppressi uincunt. Quare & Ioel. 2. ait: Qui infirmus est, dicat, fortis ego sum, at in fide, non sensu, donec iam proxime finem sit uentum.

Rursum alteram partem sinit Deus in immensum sese attollere, uim suam illis adimens, ex proprio robore intumescere sinit. Vbi enim humane uires subintrant, diuina uirtus exit. Postquam uero referta est bulla, & quiuis hos

uis hos superiores arbitrat^{ur} atq; uictores, punctim De^{us} bullam le^{dit}, & mox actum est. Stolidi ignorant eo ipso, quo exurgunt & uires sumunt, se alienatos à Deo, ac iuxta diuinum brachium secum non esse. Vnde & horum ad suum usq; tempus durat, studium, postea euanescit instar bullæ, sitq; quasi nunquam fuerit. De quibus & Psalm. 72. in quo ubi demiraretur, qui fieret, ut scelerati & impij a deo diuites, securi, & præpotentes fieret, tandem aiebat: Nequii id cognoscere, donec archana Dei consilia consyderarem, ac extrema eis euentura obseruarem, ibi uero cognoscebam, ad suam ipsorum delusionem eos in altum erectos, atq; in eo ipso deprimi, in quo erigebantur. Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam, uelut somnium surgentium. Et Psalm. 36. Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani. Et transiui, & ecce non erat, & quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.

Solius fidei defectus, in causa est, nos non item modicum temporis præstolari posse, alioqui & egregie uisuriamus, quomodo Misericordia Dei sit prope timentes eum, brachiumq; Dei, aduersum superbos, omnium serio & potestate. Nostotius fidei expertes, pugnetiam palparamus, pro acquirenda misericordia Dei, ac brachio eius. Quæ si non mox persenserimus, iam tunc nos interiisse, hostes uero uicisse putamus, tanquam diuina tum gratia, tum misericordia discesserint à nobis,
 & brachiū

& brachium eius aduersetur nobis, idq; hinc nascitur,
 quòd sua ipsius opera ignoramus, unde nec ipsum agno-
 scimus, neq; misericordiam eius, nec brachium. Neceffe
 est enim, & uult, in fide cognosci. Quapropter sensus et
 ratio claudantur oportet: oculus eorum offendiculo no-
 bis est, eruendus igitur est, & abijciendus. Ecce hæc duo
 sunt opera Dei, sibi inuicem repugnantia, ex quibus doce-
 mur, Deum id habere animi, ut longe absit à prudentibus
 & sapientibus, propè uero adsit insipientibus, istos de-
 mum iniustos esse oportere. Hoc Deum uere amabilem et
 laudabilem postremo reddit, corpus, animum, omneisq;
 uires consolatur.

Proinde ad uerba uertas animū: Dispergit superbos
 mente cordis sui. Hæc uastatio seu dispersio fit (uti dictū
 est) quom fuerint prudentissimi, propriæq; sapientiæ ple-
 nissimi, tunc enim Sapientia Dei certissime abest. Quara-
 tione autem uastaret melius, quàm faciendo eos ætherne
 suæ Sapientiæ uacuos? admitiendoq; ut transitoria huius
 mundi sapientia repleantur, εμπατικῶς dicit. Super-
 bos mente cordis sui, hoc est, eos, quibus sua opinio, intel-
 lectus (quem non Deus, at cor eorum subministrat) per-
 placet, ceu solus rectissimus, optimus, sapientissimus sit,
 quo & se extollunt supra metuentes Deum, opinionem
 & ius eorum damnant, uituperant, persequuntur extre-
 me, ut sua omnino causa iusta sit, & consistat. Quod ubi
 adsecuti fuerint, sese ipsi iactant, tolluntq; in aëra, Iudæo-
 rum more, qui Christo contraueniebant, nec tamen obser-
 uabant

uabant interim, sua uastari, & ludibrio exponi, Christū uero ad ingentes exaltari glorias. Videmus ergo hunc uersum, de spiritualibus loqui bonis, docereq; qua uia opera Dei, in hisce bonis cognoscantur utrinq; docere item Spiritus paupertatem nos æquo animo amplecti debere, iniuriãq; perpeti: aduersario uero, quod efflagitat, ius permittere, quandoquidem in hoc non diu efflare glorias possit. Fortissima est hic promissio, nõ euasuros elatos brachium Dei, oportet eos deijci, quantumuis sese fecerint sublimes, si modo id ipsum credamus fore. Vbi uero desit fides, non operatur Deus tanta opera, isque dimissis aperte per creaturas operatur, ut iam ante repetitū est. Atqui hæc non sunt uera opera, in quibus cognosci possit, nam creaturæ uires iuxta admiscentur, nec sunt opera Dei nuda, quæ talia oportet esse, ut nemine adiutante, solus ipse operetur. Id fit quando deficimus & opprimimur in iure & opinione nostris, Deiq; uirtutem in nobis patimur. Hæc sunt præclara opera. Porrò quàm artificiose impios taxat, neq; ad manus nec oculos respicit, sed cor intuetur, dicens: Superbos mente cordis sui, quo præcipue diuinæ ueritatis hostes tangit, quales erant Iudæi erga Christū, & hodie sunt, horum similes. Tales enim & docti & Sancti uestibus & gestu fastuosi non sunt, orationi, ieiunio, concionibus, studijs, Missarum celebrationibus plurimū dedit: capite ij pronò incedunt, ac neminem seipsis infestorem hostem superbiæ, iniuriæ, hypocrisis esse comperitum habent, neq; tum ueritatis tum Dei quenquam maiora

rem amicū seipsis. Qui damnū ueritati dare possent, nō tam sancti, probi, doctiq; uiri essent. Siquidem hęc species illorū fulgent, relucēt, uulguq; permouent. Hui quā optima ducuntur opinione, inuocantes Deum, miseri IESV cōmiseri, quia tam inique agat, superbus sit, deniq; iustitia & probitate illis impar. De ijs Matth. 23. ait: Sapientia Dei iustificatur à suis filijs, id est, sapientiores & iustiores sunt me ipso, qui sum diuina sapientia. Quicquid ago & iniquum, & horum correctioni obnoxium est.

Hi sunt omnium in terris pestilentissimi, nocentissimiq; homines, quorum mentis superbia ista, profunda, adeoq; diabolica est, ut nullam admittere queat medicinam, consiliū uel tuum. Neq; enim audiunt, quid dicatur, immo nec ad se pertinere putant, sed ad erumnosum peccatorum rem, qui non ut isti, egere huius doctrinæ, possit. Iohannes Genimina uiperarum hosce uocat. Lucæ. 3. item & Christus. Hi sunt qui Deum uere non timent, & in hunc usum idonei sunt, quo Deus destruat eos, unā cū arrogantia sua. Quia uero nemo est, qui æque iustitiam & ueritatem persequuntur, atq; isti (Dei tamen, ut memoratum est, & iustitiæ nomine) ideo & inter tres hostes dei, hostes priores oportet esse, in hoc latere: diuites enim uilissimi hostes sunt, quibus præpotentes opere præstant. Enumero longe superant utrosq;, docti huiusmodi, qui utriusq; irritatione cruenta nocent. Diuites apud semetipsos ueritatem extinguunt. Potentes ab alijs etiam amoluntur. Docti uero prorsum in seipsa obliterant eam, ac in huius lo-

cum suae mentis opinionē surrogant, ut resurgere tandē nequeat. Quanto iam ueritas in seipsa melior est hominibus, in quibus habitat, tanto peiores docti, potētibus & opulentis. Quā Deus hos odit, ut par est.

TERTIVM OPVS DEPRIMERE SVBLIMES.

Deposuit potentes à sedibus.

Hoc operis una cum sequentibus facile intelligi potest ex duobus prioribus. Quemadmodum enim destruit sapientes & prudentes in suis cogitationib. & opinionibus (quibus freti arrogantiam suam exercent aduersus timentes Dei, quos iniustas fouere parteis oportet, horū & sensui & iustitiae nigro Thita, quod aiunt, praefixo, id quod maxime fit, ob uerbum Dei) Sic & perdit & deponit potentes & magnos cum uiribus & dominatu eorum, quibus innixi, superbiam suam erga inferiores exercent, piosq; homines, qui coguntur ab istis ferre poenam, mortem, ac nihil non mali. Porro quae ratione consolatur illos, qui tum iniustitiam, tum ignominiam peccati coguntur, propter iustitiam, ueritatem & uerbū suum, hac & eos animat, qui damnum & mala ferre adiguntur, at quo hos magis consolatur, hoc illos terret magis. Atq; hoc totum in fide cognoscendum & expectandum est omnino. Nam & potentes non tam cito destruit, atq; meriti

M. LVTH. SVPER MAGNI

meriti sunt, aliquanto sinens, donec potestas eorum ad summum & Coryphæon deuenit, tum demum non conseruat eos Deus, neq; seipsa conseruare potest superba dominatio, tum & in seipsa euanescit & deperit, absq; omni tumultu & seditione: tum & oppressi prodeunt et exaltantur absq; tumultu & strepitu. Virtus enim Dei in illis est, quæ & sola permanet, ubi altera pessundata est. Obserua autem, quod non ait, sedes aut thronos, eum uastare, cæterum è sedibus potentes eijcere. Neq; etiam dicit: Oppressos humi deserit, uerum extollit eos. Quandiu enim mundus iste uiget, tandiu Magistratum, Administrationem, Potestatem, ac thronos permanere necesse est. Quòd uero his male contra Deum utuntur, iniuriam & uolentiam addentes bonis, & quod præterea hæc uoluptate eis sint, ac inde cristas erigant, non cum timore dei utentes hisce, ad laudem eius, Iustitiæq; tutelam, id uero diu sufferre non potest. Ita uidemus in uniuersis historijs & experimentis, ut aliud regnum erigat Deus, aliud uero deiiciat. Principatū alium extollat, alium supprimat; populum alium multiplicet, alium extinguat, ut cernere licet in Assyrijs, Babylonijs, Persis, Græcis & Romanis, qui tamen sempiternum regnum se regnatos arbitrabantur. Sic nec rationem, sapientiam, & iura destruit, quom oporteat hæc omnia adesse, si mundus consistere debeat. Sed enim fastum, ac iuxta fastuosos, qui sibi ipsi hisce donis inseruiunt, & complacent, deum non reformidant, & pios & diuinum ius prosequuntur, adeoq; speciosus

giosis DEI donis, contra DEVM abutuntur.

Iam contingit in rebus Dei, quòd sapientes & arrogantes opinatores, ut ita dicam, plerumq; se præpotentibus ad commodent, eosq; aduersus ueritatem irritent, ut est in Psal. 2. Reges terræ crexerunt se, & Principes conuenerunt in unum aduersus Deum & unctum eius. Ut perpetuò ius & uerum aduersa habeant sibi, sapientes, potètes, diuites, id est, mundū unā cū summis maximisq; uiribus eius. Consolatur eos itaq; spiritus sanctus, per os huius matris. Ne errent, nec terrefiant, sinant istos sapientes, fortes & opulentos, quando non diu durēt. Quòd si sancti & eruditi iunctis sibi sapientibus, potètib; dominationibus, & diuitibus non contra, sed apud ueritatē statuerent se, iniustitia ubi maneret? quis quid pateretur mali? Nihil minus autem. Siquidem sanctos, Potentes, Magnates, Diuites, & quicquid est optimum mundi, aduersus Deum & iustitiam pugnare necesse est, Satanaq; proprios ac dicatos esse, Abacuc primo testificante. Cib; eius, inquit, delicatus & electus. Hoc est, Spiritui maligno palatum est Alexandrinæ mēse deditum, adeoq; delitiosum, per quam lubenter deuorans optimum, delictissimum, electissimum itidem, ut uersus mella. Quare et eruditi, Pharisei sancti, Heròes, diuites, Diaboli sunt lauticie & cupedie: rursum, quicquid mundus abiicit, pauperes, humiles, simplices, uiles, contèptos, eligit Deus, ut Paulus. 1. Corinib. 1. testatur, ut ex optima mundi parte, patiatur abiectissima, ut omnino cognoscatur, quàm non

M. LVTH. SVPER MAGNI=

in hominibus, sed in sola dei potestate sit nostra sita salus quod & Paulus ait. Hinc defluxit, quod uulgo iactentur prouerbia: Eruditos esse peruersos, & Principem ferinā esse carnem in coelis, item hic diuitiæ, alibi inopia. Docti enim tumorem cordis sui non missum faciunt. Nec potentes oppressionem dimittunt. Nec opulenti uoluptates suas posthabent, sic demum fiunt, quæ fieri possunt.

Q V A R T V M O P V S

Exaltatio humilium.

Et exaltauit abiectos.

οὐ πάντες ταπεινοὶ
ταπεινώφρονες εἰσι,
ἀλλὰ πάντες οἱ ταπει
νώφρονες, καὶ ταπει
νοὶ εἰσι. οὐ μὴν, ἀλλ'
οἱ ἀντομάται καὶ ἀ
ληθῆς ταπεινοὶ οὗτοί γε
καὶ τῷ ὄντι ταπεινοὶ
φρονεῖς εἰσι.

Abiectione non semper humi
les, sed humiles semp ab
iecti. Porro qui uere &
suapte sponte abiectione sunt,
illi etiā uere humiles sunt.

Abiectione hic non sunt humiles uocandi, ceterum quicumq; nullius coram mundo existimationis & nihilum sunt. Nam eadem uox est cū superiore, ubi dicit: Respexit abiectionem ancillæ suæ. Attamen qui sponte sua abiectione & nihil ex animo sunt, nec sublimia querunt, ij certò humiles sunt. Proinde exaltatio illa non sic accipienda est, quòd in ibronos & loca deiectionum reponat eos, quemadmodum nec timentes se, quando misericordiam exhibet eis, in locum doctorum, hoc est, superborum surrogat: at multo potiora ijs tribuit,

ut in DEO spiritualiter exaltati, super thronos & potestates, omnesq; scientias hic & in futuro iudices constituentur, quom & doctiores sint uniuersis doctis & potentibus. Id uero quoru ueniat, supra in primo opere memoratum est, nec hic repetendi oportunitas est. Hoc autem totum in consolationem adflctorum, & in horrorem tyrannorum dictum est: Si modo tantillum fidei nobis esset, ut uere obscuaremus.

Q V I N T V M E T S E X
T V M O P E R A .

Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.

Vi iam ante narratum est, uocandos esse abiectos non qui abiectam & nihili formam gerunt, sed qui sua sponte gerunt, & gerere uolunt, maxime ubi uel propter uerbum, uel ius diuinum eo compellantur. Ita & esurientes esse debent, non quibus parum uel nihil ciborum est, sed ij, qui libenter egent, maxime si ab alijs Dei aut ueritatis causa eo compellantur. Quid deiectius, uanius, miserius cacodæmone, & condemnatis: item ijs, qui ob scelera sua torquentur: fame pereunt, strangulantur, & quibuscunq; non sua sponte deiectis, nec iuuat illos tamen, sed potius auget amplificatq; miseriam eorum. De ijs Dei parens electa loquitur nihil, sed de ijs, quibus cum DEO

M. LVTH. SVPER MAGNI-

conuenit qui cum DEO unum sunt, & cum quibus DEVS unum est.

Rursum quid oberant diuis patribus, Abrahamo, Isacco & Iacobo diuitiæ? Quid impediēbat Dauidem regia sedes? Daniele potestas Babiloniæ? & quicumq; in sublimitate & opulentia erant, & adhuc sunt? si cor eorum non magnificat eadem, nec philautiæ studet. Solomon Prouer. 16. Deus, inquit, ponderator spirituum est, hoc est, iudicat non iuxta externam laruam & faciem, num nam opulentus, egenus, sublimis, abiectus sit quispiã: Sed iuxta spiritum, eiusq; circa dicta usum. Permanere opus est formarum, personarum, statuum in terris discrimina, donec uiuimus: cor uero neque inherere, nec fugere, non inherere altis & opulentis: non fugere abiectos & pauperes. Sic David Psal. 7. confirmat: Scrutans corda et renes deus, unde & iudex iustus est. At homines secundum faciem discernunt, unde & per frequenter errant.

Et hæc opera, itidem ut superiora fiunt occulte, ut à nemine sentiantur, nisi post consummationem. Diues non experitur inanitatem & calamitatem suam antea, quam moritur aut aliàs occidit, ut est in Psal. 75. Obdormierūt, id est, obierunt, ibi demum reperiēbant nihil se habere in manibus, omnes uiri diuitiarum. Contra: Esurientes ignorant plenitudinem, quoad Coriphæum non accesserit famines. Tum enim offendunt uerbum Christi Lucæ sexto: Beati qui esuriunt & sitiunt: quoniam exaturabuntur. Hancq; consolationis plenã matris Dei pmissionem: Esurientes

ricentes impleuit bonis. Adeoq; impossibile est, permittere deam, ut quisquã in ipsum credentiũ, fame corporea intercidat, ut potius omnes angelos cibare talem oporteat. Helie à Coruis subministrabatur cibus ac farina, quantulam comprehenderat manus, nutriebatur cum uidua Sareptana non modico sanè tempore. Nec enim deserere potest confidentes ei: quod & Dauid confirmat Psal. 35. Inimor fui, etenim senui, non uidi iustum derelictum, nec semen eius querens panem. Quisquis autem Deo fidit, iustus est. Et Psal. 33. Diuites eguerunt, & esurierunt, nõ est inopia timentibus Deum. Item diua Hanna Samuelis mater. 1. Regum. 2. Repleti prius, pro panibus se locauerunt, & famelicis saturati sunt.

Atqui deplorata incredulitas nostra nunquam non obstat, quo minus Deus hæc operetur in nobis, & minus experiamur & cognoscamus ipsi, saturi, omniumq; rerum copia abũdare cupimus, prius quã fames & necessitas urgeat, nõsque antea instruimus, ne futura uel fame uel indigentia cruciemur, ut nunquam gratia uel operationibus Dei indigeamus. Qualis nam fides est innuens Deo, quando sentias & noris in penure reposita tibi, quibus te iuues. Incredulitas in caussa est, ut uerbum Dei, ueritatem, ius, succumbere uideamus: iniuriam uincere: ac interim conticeamus, nihil puniamus, nihil ideo loquamur, nec prohibeamus: sed quemuis, ut ut sibi uisũ fuerit, laxis habenis diuagari sinamus. Quid caussa? Timemus ne fortassis et nos apprehendamus, & ad paupertatem redigamur, ac

M. LVTH. SVPER MAGNI

tandem fame emoriamur, perpetuo q̄: inferiores constituamur. At q̄: hoc tum mundanas res, præ DEO timere est, eas q̄: in biuius loco, ceu idola colere. Quo fit, ut indignissimus hanc Dei promissionem consolationis plenissimam audire aut intelligere, quòd abiectos & infimos exaltet: quòd superbos deiiciat: pauperes repleat, diuites euacuet. Et ita nunquam ad operum eius cognitionem deueniunt, citra quæ tamen beatitudo nulla est, coguntur q̄: in sempiternum damnati esse, ut Psa. 27. adserit. Operum Dei nulla inest eis cognitio, nec operum manuum eius inest intellectus, ideo destrues illos, & non ædificabis eos.

Nec id iniuria, quòd tantis eius promissionibus non adhibeant fidem, estimantes eum tanquam leucem & mendacem Deum, in cuius uerba nihil adoriri audeant. Vsq; adeo nihil de ueritate eius sentiunt. Periculum certe subeas, te que illius uerbis credas oportet. Non enim inquit, Plenos impleuit, altos exaltauit: at, Esurientes impleuit, inferos & deiectos extulit, cum fame mediam in ærumnam te peruenisse necesse est, nosse que, quid famas, quid ne sit ærumna, ut non assint, quibus in posterum utare, aut quibus adiuueris, neq; apud te neq; alios, sed apud solū Deum, ut prorsum opus alijs impossibile, solius DEI sit. Eo consilio, non modo cogitandum & loquendum tibi de abiectioe, sed in eam quoq; ueniendum tibi est, in eam te fixum oportet, & à nullo non destitutum iri, ut DEVS illic solus operari queat: aut si hæc adsequi non datur, hæc saltem optanda profecto sunt, neque quicquam fugia

fugienda. In hunc finem & Christianos nos profite-
mur, & Euangelion habemus (quod Satan & homines
ferre nequeunt) ut per hoc ærumnam & abiectio-
nem a deo nos, Deus cum suis operibus introcat. Ipse tecum
reputa, si satius ab illo eras priusquam esurires, aut
exaltandus, antequam abijcereris, necessarium erat, ut præ-
stigiatorum ageret, nec exhibere posset, quod promitte-
ret, neque præter ludibrium opera eius quicquam forent,
quom tamen Scriptura dicat Psalmo. 110. Opera eius ue-
ritas & iudicium. Quod si mox in uestibulo ærumnæ &
abiectio- nis opem ferre deberet, minutiora essent opera, quæ
ut potestatem & maiestatem eius decerent: de quibus &
in Psalmo. 110. Magna opera Domini, exquisita in oēs
uoluntates eius.

Inuenitur iam aduersam partem, si excelsos & diui-
tes destrueret, priusquam ad altitudinem & diuitias eue-
herentur, quomodo se in hoc ipsum adornaret? Primum
adeo ad fastigium & opulentiam euehi istos oportet, ut im-
pudenter & quilibet arbitrentur, & reuera ita sit, se à nemi-
ne destrui, à nemine cohiberi posse, certosque esse causas
sue intantum, ut dicant, quæ & de ijs & Babylonijs isa-
ias. 47. uaticinatus est. Et nunc audi hæc delicata & ha-
bitans confidenter, quæ dicis in corde tuo, ego sum, & nõ
est præter me amplius. Non sedebo uidua, & ignorabo
sterilitatem. Venient tibi duo hæc subito in die una &c.
Ibi tum locum habet operandi opus suum in eis Deus. Ita
Pharaonem se euehere supra filios Isræl, eosque suppressit

re permittebat, ut Exo. nono de ipso contestetur Deus: In hoc ipsum excitavi te, ut ostenderem in te potentiam meam, & opera mea, ut inde præconium diuulgetur meum in toto terrarum orbe. Atque horum exemplorum plena sunt Biblia, quæ præter opera & uerba Dei, aliud nihil docent, hominum uero tum opera, tum uerba reprobant.

Contemplare porrò forte solamen, hoc est, quòd non homo, sed ipse DEVS, nedum esurientibus largitur quippiam, sed & replet & exaturat. Et quòd addit, Bonis, indicat talem impletionem innocuam, commodam & salutarem esse debere, ut corpori & animo grata sit. Hoc uero subinde monstratur hos antea uacuos omnium fuisse bonorum, plenos totius indigentiae. Nam ut antea memoratum est, Diuitiarum uoce comprehenduntur quæcunque caduca bona, corporis sufficientiam quæ concernunt, è quibus & anima exhilaratur. Econtrario fames hoc loci non modo ciborum, sed quoruncunq; bonorum defectum fluxorum significare debet, quando quidem homo interdum quibusuis rebus, cibo dempto, carere queat, ut ferè omnia bona uictus gratia adsint. Absq; cibo nemo est, qui uiuat, tametsi citra uestes, domum, pecunias, res, hominesq; degere possit. Ob hanc causam Scriptura hic temporalè rem maxime necessario còmodo & usu apprehendit, intolerabilissimoq; defectu, ita ut & auaros, instabilisq; rei auidos, uentris ministros: & Paulus horum Numen, uentrem uocet. Et quis unquam fortius, & maiori consolatione, inuitaret ad uoluntariam famem & paupertatem,

tatem, quàm hæc uehementia prorsum uerba Dei parentis? nempe, quòd omnes esurientes replere uelit bonis Deus? Quem hæc uerba, & tantus honos atq; præconium paupertatis non aliciunt, is proculdubio absq; fide est et confidentia, instar Ethnici.

Rursus, qua ratione diuitias quispiam traducere magis queat, diuitesq; atrocius terrere, quàm in hoc uno, quod Deus eos inanes relinquit? O quàm utraq; ingentissima, abundantissimaq; res est, impletio Dei, & relictio Dei. Expauescit homo, si quando audiat à patre abnunciatum sibi, aut domini sui indignationem accipiat: et sublimes nos & diuites, non tremur, dum bellum nobis Deus indicit? Nec solum nobis bellum indicit, uerum & minatur destructionem, abiectionem & euacuationem: è diuerso gaudium est, si pater clemēs, si dominus sit propitius, ut haud pauci & uitam, & quicquid possident eò impendant. Nos autem talem habentes promissionem, tamq; fortem consolationem, nec uti nec frui quimus, nec gratias agere, nec letari. O dolenda incredulitas, quæ truncum duricis lapidem siccitate æquiparas, ut adeo ingentia non præsentire queas. Hæc de sex Dei operibus memoratis sufficiant.

Suscepit Israelem puerum suum, recordatus misericordiæ suæ.

Post recensionem operum Dei, tum in seipsa, tum omnibus hominibus, reuertitur ad principium, et primū, clauditq; Magnificat omnium summo & capitali opere

Dei, quæ est incarnatio filij Dei, hicq; libere confitetur se esse ancillam & ministram totius mundi, in hoc, quod opus ipsum in se perfectum, non modo in suum sed totius etiam Israëlî comodum fâctetur. Attamen Israëlî bifariâ separat, eam solum partem producens, quæ Deo inservit. Nemo autem Deo servit, nisi qui suum esse Deum illum sinit, eiusq; opera in se operari admittit, de qua re iam antea dictum est. Tametsi hodie (malûm) uox, Seruitus Dei in peregrinum intellectû & usum abierit, ut qui audiat, omnino nihil cogitet horum operum, sed potius campanarum sonorem, lapides ac ligna templi consideret, item thuribulum, flammâs luminum, boatum, aurum, sindonem, gemmas, uestes Chori Missæq; Calicem, & repositorium Domini corporis, quam uocant Monstrantiam, organum et tabulas, processionem et circuitionem, & quod maximum est, Battologiam & lapillorum numerum, in dominicæ præcationis nota (quod Rosarium uocât) Ad hæc namq; (prò dolor) seruitus Dei profecta est, quæ tamen omnino nihil ei cognita sunt. Nos uero, præter hæc eadem, scimus nihil. Quotidie alta uoce princepeq; pompa Magnificat hoc decantamus, & uerû eius tenorem & intellectum conticemus indies magis ac magis. At enim hic textus fortiter consistit, ni hæc Dei opera didicerimus ac tolerauerimus, nulla aderit Dei seruitus, nullus item Israëlî, nulla gratia, nulla misericordia, nullus Deus, etiâsi ad mortê usq; ï templis clamaremus et sonaremus, & uniuersa mundi bona in istum conferremus usum.

usum. Nihil de ijs præcepit Deus. Ideo haud dubie, nec bene placere ipsi possunt.

Tali itaque Israël, seruienti Deo, incarnatio Christi commoda est. Hic proprius, & gratus ei populus est, cuius causa & incarnatus est, ut è potestate Satanae, peccati, mortis, inferorum, eriperet eum, ac ad iustitiam, sempiternam vitam & beatitudinem adduceret. Hæc est illa susceptio, quam concinit hic. Et Paulus Tit. 2. proclamat: Christus dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem. Petrus itidem. 1. Petri. 2. Vos estis gens sancta, populus acquisitionis, regale sacerdotium &c. Atq; hæc sunt diuitiæ diuinæ, & immense misericordiæ Dei, quas è nullo prorsum merito, sed ex mera gratia adsecuti sumus. Quare etiam sic inquit: Recordatus misericordiæ suæ. Non ait: Recordatus est meriti & dignitatis nostræ, Constituti quidem eramus in necessitate, sed planè indigni. Ex eo iam laus & honor eius persistit, nostraq; gloriatio & præsumptio silet. Nihil erat, ex cuius intuitu permoueretur, nisi ex sua ipsius misericordia, quam & ideo cunctis gentibus fieri perspicuam oportebat. Sed quor potius recordatus ait quàm intuitus est misericordiam suam? Ideo uero quod promiserat hanc, ut sequens subinde uersus planum facit. Porro hanc tam diu distulerat, ut propè modum huius oblitus uideretur (sic enī & uniuersa eius opera apparent, quasi obliuisceretur nostri) atqui quom ipse ueniret, cum nō esse oblitum, cognoscebatur, sed me
ditatum

ditatum fuisse assiduo, quod impleret promissa.

Sed uerum est, quod Israël nomine, soli Iudæi, non Genies intelligantur: quom uero adspernarentur eum, seligens aliquot ex eis, Israël uoci satisfecit, ac porrò spiritualem Israël substituit. Id portendebatur Gene. 32. quom diuus patriarcha Iacob cum angelo luctaretur, luxatumq; femur auferret. Significabatur enī filios Israël, non gloriari porrò debere, de carnali generatione, ut Iudæi adsueuerunt. Eò enim & nomen indebatur illi, ut in posterum Israël uocaretur, tanquam Patriarcha, qui nō modo Iacob carne progenitorum filiorum, sed Israël etiam, spiritu renatorum, parens esset. Huc & uocabulum Israël quadrat, quod sonat dominum Dei, quod omnino sanctum, & sublime nomen est, complectens in sese ingēs hoc miraculum, quod homo per diuinam gratiam, quasi Deum in suam potestatem adigat, ita, ut quicquid homo cupiat, Deus efficiat, uti uidemus etiam Ecclesiam per Christum unitam esse Deo, ceu sponso sponsam, cui ius et fas est ad sponsi sui tum corpus, tum omnia illius. Hoc totum autem per fidem contingit, qua homo diuine uoluntati obtemperat, rursus Deus humane gerit morem, ut adeo Israël cōformis potensq; Dei, homo sit, qui in Deo, cum Deo, & per Deum unus Dominus est, omnia agēs, & prestare ualens.

Ecce hoc Israël significat. Schar enim dominum aut principem, El Deum sonat, que si coniungas, Israël inde fit. Talem uult Israël Deus, quare quom angelo collu-

Statu esset Iacob, uictus angelus respondebat: Israël tu uocaberis, post hac: siquidem cum potens fueris cū Deo, potens eris & cum hominibus. De qua re plura dicenda forent, quandoquidem Israël sublimē sit mysterium.

Sicut locutus est ad patres nostros Abraham, & semini eius in æuū.

Hic prostrata sunt, omnium merita, & præsumptio, & in sublime euecta, gratia & misericordia Dei, siquidem Israëlē non suscepit Deus ob merita sua, ceterum ob suam ipsius promissionem. Ex mera autem gratia promisit ex, mera item gratia adimpleuit. Vnde Gal. 3. Paulus commemorat, quadringentos ante annos, addixisse Abrahamo se Deum, priusquam Mosi legem ferret, ut adeo nemo gloriari aut dicere possit, se per legem & legis opera meruisse & adsecutum esse tantam gratiam eximiamq; promissionem. Hanc ipsam promissionem commendat & extollit super omnia mater Dei, tribuens incarnationis præclarissimum opus, puræ, immeritæ, diuinæ, gratuitæq; promissioni Abrahamo factæ.

Hæc promissio Dei ad Abraham. Gene. 12. & 22. præcipue & aliàs multis locis inducitur, sonorem hunc habens: Per memetipsum iuravi: In semine tuo benedicentur omnes generationes, uel gentes terræ. Quæ Dei uerba, diuus Paulus & omnes Prophætæ, ut dignum est, in sublime ferunt. In ijs nanq; uerbis & Abraham, et cuncti eius posteri conseruati sunt & beatificati, nosq; omnes in ijs saluari necesse est, quod in ijs comprehensus sit
Christus

M. LVTH. SVPER MAGNI

Christus. & promissus totius mundi seruator. Porro hic est sinus Abrahæ, in quo omnes qui ante Christi natiuitatē seruati sunt, permansere. Et nemo unquam sine ijs uerbis saluus factus est, etiam si omnia in unum collecta bona fecisset opera, quod subinde uidebimus.

Principio ex illis uerbis profluit. Totum mundum, extra Christum, peccatis, damnationi, ac maledictioni obnoxium esse, cum uniuersis suis operibus & scientijs. Quom enim ait non aliquas, sed omnes gentes benedicendas esse, in Abrahami semine, manifestum est, nullam fore, absq; hoc semine, in omnibus gentibus benedictionem. Quid opus erat ingenti seruo, pretiosoq; iuramento benedictionem promittere Deum, si iam antea benedictio, ac non pura maledictio præsto esset? Ex hoc demum loco multa suxerunt & concluderunt Prophætæ, puta. Omnes homines malos, uanos, mendaces, fictos, cæcos, & breuiter ἀθέου ἐῖναι, ut non sit multi honoris, in scriptura hominem adpellari: Coram deo enim non pluris fit, hoc nominis, quàm apud mundum, si quis mendax, periurusq; uocetur. Adeo in Adæ lapsu perijt, ut maledictio ei congenita, propemodum natura eius & essentia fiat.

Deinde sequitur, hoc semen Abrahæ, non oportuisse naturali more è uiro & muliere nasci. Huiusmodi enim natiuitas maledicta est, & maledictos profert fructus, ut iam dictū est. Si iam in hoc Abrahami semine, totus mundus, ab ista maledictione cripiendus, & benedicendus erat, opus erat semen antea benedictum, à tali maledictio

ne intactum & immaculatum esse, ac meram esse benedictionem, plenam gratiæ, & ueritatis. Rursum, si is qui non mentitur Deus, loquitur & iurat Abrahami naturale semen fore, hoc est, naturalem germanamq; prolem quæ è carne & sanguine illius nascatur. Necessè est huiusmodi, uere naturalem esse hominem, è carne & sanguine Abrahami. Iam hæc uicissim pugnant naturalem carnem & sanguinem esse Abrahæ. Nec tamen ex uiro & muliere, naturæ ductu progenerari. Ideo enim utitur hac uoce, sementuum, & non hac uoce, proles aut filius tuus. Vt omnino clarū, indubitātūq; foret, naturalē sanguinem et carnē illius esse debere, sicuti & semen est. Potest fieri ut proles aliqua, nō sit naturalis proles. Quisnam hæc medium attinget, ut Dei tum uerbum tum iuramentum uera fient, in quibus res adeo pugnantibus mutuo sibi obuiant.

Deus profecto, qui, quod addixit, exhibere potest, etiam si nemo capiat, priusquā fiat. Quapropter uerba & opera eius haud naturæ fundamentū, sed liberā puramq; fidem efflagitant. Abrahamo semen excitat, naturalem filium, ex una filiarum eius, pura & casta uirgine Maria, per spiritum sanctum, absq; uiri operatione, illic naturalis conceptio, & generatio non fuit sua cum maledictione, nec contaminare potuit semen, ac iuxta tamen naturalem semen Abrahæ est hic æque, atq; in omnibus alijs Abrahæ filijs. Ecce hoc est benedictum Abrahæ semen in quo uniuersus terrarum orbis à maledictione sua eripitur. Credenti nanque in hoc semen, inuocanti, confitenti,

illiq;

illiq; adherenti, maledictio seu noxia dimittitur, omnisq; benedictio tribuitur, pro sono uerbi, & iuramenti Dei. In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Hoc est, quicquid benedicendum est, per hoc semen, aliudq; nihil benedicendum est. En hoc est semen Abrahamæ, quod ex nemine filiorum suorum, quod Iudæi semper intuti sunt expectaruntq;, sed ex unica modo filia eius Maria natū est.

Id ipsum hic uult decor a mater Dei, ubi dicit: Quod Israëlem suscepit Deus, iuxta promissionem Abrahamæ factam. Abrahamæ inquam ipsi & semini eius uniuerso. Videbat sanè tum promissionem in se impletam. Ideo dicit iam nunc esse consummatum hoc, eumq; suscepisse iam, uerbo suo satisfecisse, ex pura misericordie sue ad memoriam reuocatione. Hic obseruamus Euangelij fundamentum, quam ob rem doctrinæ ac sermones in eo omnes, ad Christi fidem, & Abrahamæ sinum urgent, nam neq; consilium est, neq; auxilium ubi hæc desit fides, in qua benedictum semen deprehendi queat, & uere tota scriptura in hoc iuramento Dei pendet. Nam uniuersa in Biblijs, in Christum scopum suum respiciunt. Ultra uidemus omnibus ueteris Testamenti patribus, omnibus item Prophetis, eandem fuisse fidem, idem Euāgelium, quæ nobis sunt, ut D. Paulus. 2. Corint. 10. astruit. Nam in hoc testamento Dei & sinu Abrahamæ, omnes firma fide per seuerarūt, itaq; conseruati sunt, nisi quod ipsi in futurum & promissum semen crediderunt. Nos uero in id quod apparuit, & exhibitum est, credimus. Est autem utrinq; eadem ueritas

ueritas promissionis, eadem etiam fides, idem spiritus, idē
Christus, idem Dominus hodie, ut eo tempore & in sæcu-
la, ut est Hebr. 13.

Quod uero posthac Iudæis lex ferebatur, non est simi-
le huius promissionis, ideoq; contigit, ut è lumine legis ma-
ledictam suam agnoscerent naturã, & post promissum
benedictionis semen, ardentius, uehementiusq; suspira-
rent, in quo uno prærogatiuam habuere præ cunctis gen-
tibus terræ. Sed prærogatiuam in dispendium permuta-
runt, induxeruntq; in animum legem suis adimplere uiri-
bus, nec inde ærumnosam suam cognoscere maledictio-
nem. Hocq; pacto sibiipsis ostium occlusere, ut præteri-
re eos cogeretur semen, in qua opinione adhuc durant:
deus autē fæxit ne diutius, Amen. Hoc denuum certamen
omnium, cum ipsis Prophetarum fuit: quia uero recte in-
telligebant Prophetæ mentem legis, quod in ea nostræ na-
turæ agnoscenda esset maledictio, discendumq; ut Chri-
stus inuocaretur: idcirco reijciebant omnia opera, & uitã
Iudæorum, quæ hoc non ingrediebatur iter, concitati eo
modo, trucidabant hosce, tanquam eos, qui reijcerent ser-
uitutem dei, bona opera, speciosamq; uitam: quo modo hy-
pocrite & gratiæ uacui Sancti, nunquam non faciunt. De
quibus non pauca dicenda essent.

Quom ait: Semini eius in æuum. Intelligendum est
quod talis gratia in Abrahæ sanguine (qui sunt Iudæi) ab
eo tempore primum, per omnia tempora, usq; ad nouissi-
mum diem duratura sit. Tameñ enim bona pars indu-

rata sit: sunt tamen nullo non tempore, quantumuis pauci, qui ad Christum conuertuntur, & in eum credunt, & hæc DEI promissio non mentiatur: Abrahæ scilicet factã esse & semini eius promissionem, non unum, non mille annos, sed in æuum, aut sæcula, id est ab uno hominum tempore in aliud, absque intermissione. Quocirca non tam inhumaniter Iudeos tractare debebamus, quandoquidem inter eos Christiani adhuc quidam futuri sunt, in diẽsque fiunt: ad id soli illi, nec Gentes nos, promissionem habent, futuros semper in semine Abrahæ Christianos, qui benedictum semen agnoscant. Res nostra supra meram gratiam, absque DEI promissione fundata est: quis nouit, quomodo, & quando? Si nos pie & Christiane uiueremus, eosque benignitate ad Christum adduceremus, æquissimus esset modus. Quisnam Christum indueret, si uideat Christianos tam atrociter cum hominibus agere? Non sic charissimi Christiani. Dicatur eis benigne ueritas, quam si auersantur, dimitte eos. Quotusquisque hodie est Christianorũ, qui Christum non reputant, uerba eius non audiunt? peiores tam Gentibus, quã Iudæis, quos tamen sua pace frui sinunt, imò & ad horum prouoluuntur genua, pro idolis ferè adorantes etiam. Hic iã hac uice quiescimus, orantes D E V M pro sano intellectu huius uirginei Epithalamij Magnificat, qui non modo luceat & loquatur, sed ardeat & uiuat in corpore & animo, id ipsum seruator noster C H R I S T V S concedat. Amen.

Postremo

Postremo ad te redeo Clementissime Princeps, obse-
trans T. C. meam audaciam ut boni consulat. Quanquā
enim sciam, tuæ clementiæ pubertati copiosos præcepto-
res, admonitionesque quotidianas esse, meæ tamen subdi-
tæ debiteque fidei. præterea conscientie meæ curam, &
exhortationem erga T. C. cohibere non potui. Quan-
doquidem omnes futuris temporibus speramus (quod for-
tunet propitius Deus) Saxonie Regnum in T. C. manus
peruenire debere, quæ res est certe ingens, si feliciter ceci-
derit: rursus periculosa & ærumnosa, si male. Nos ue-
ro in omnibus optimum spectare & orare conuenit, nihi-
lo uero minus, timere sollicite pessimum.

T. C. id in animo cogitet. Quod Deus in uniuersa
Scriptura, ne unum quidem Gentilem regem aut Princi-
pem commendari permiserit unquam, nec à condito qui-
dem mundo, sed semper increpari fecerit, quæ est horren-
da imago cunctis Magistratibus. Præterea nec in popu-
lo suo peculiari Israëli, quenquam Regum laudabilem, ir-
reprehensibilemque repperit: Præter hæc omnia, in
populo Iuda, qui caput fuit totius humani generis, ele-
uatum & dilectum super omnis creaturas: pauci tamen
nec ultra sex Reges laudati sunt. Denique tenerrima
illa particula, preciosissimusq; Princeps Dauid, qui ne-
minem nec retro, nec prope, nec post se similem sui reli-
quit in mundano regimine, etiam si timore & Sapientia
D E I plenus, omnem causam suam ex solo D E I im-
perio, non sua ratione iudicaret & ageret, impinge-
G* 2 bat

M. LVTH. SVPER MAGNI=

bat aliquando tamen, ut & Scriptura quom administrati-
 onem eius culpate non posset, & populi tamen incom-
 modum, quo ex Dauide obruebatur percensere deberet,
 non Dauidi, sed populo imputaret, dicens: DEVM suc-
 censuisse populo, Dauidemque uirum sanctum à Satana
 commoueri permisisse, ut populum numerari curaret,
 quod ob facinus septuaginta millia uirum peste interire
 oportebat.

Hoc totum sic ordinauit DEVS, ut Magistratus terre
 at, in timore conseruet, eosque suorum periculorum ad-
 moneat: nam ingentes diuitie, ingens honor, ingens po-
 testas, ingens fauor, insuper & adultores, à quibus ne-
 mo Dominorum liber est, ex æquo cor Principis obsident
 & oppugnāt illud, adeoq; ipellunt ad fastū, ad dei obliuio-
 nem, ad nullam, siue populi, siue Reipublicæ curam, ad uo-
 luptatem, temeritatem, curiositatem, otium: Breuiter,
 ad omnia iniusta & uitia, ut neq; arx, nec ulla profecto
 ciuitas adeo obsideri & oppugnari queat. Iam qui post
 ante dicta exempla non castrametatur, sibiq; timorē DEI
 pro aggere & uallo adsumit, ubi queso manebit? Si
 cubi enim dominus quispiam & Magistratus suum non
 de amarit populum, sibiq; hanc unam reliquerit curam,
 non quo modo ipse lautos dies transigat, sed quo modo su-
 us populus sui ipsius exemplo in bono erigatur: actum est
 de eo, dominationisq; sue status porrò ad solam animæ
 sue perniciem ualebit, nec quicquam iuuabit cum, quod p-
 ijs magnos Anniuersarios, ut uocant, Monasteria, altaria
 hoc

hoc uel illud fundare uelit. DEVS status & officij rationem ab eo poscet, nec aliud quicquam sibi curæ erit.

Quocirca miclementissime Domine & Princeps, C. T. commendo M A G N I F I C A T, præcipue quintum & sextum uersus, penes quos in medio comprehenditur, orans iuxta & obsecrās T. C. totis uitæ suæ temporibus, nihil æque in terris tremere, ne inferos quidē uelit, atq; id quod sancta DEI parens hic, Mentem cordis sui uocat. Hic est maximus, præsentissimus, potentissimus, nocentissimūq; hostis omnium planè hominū, præsertim uero Magistratum, nomina illi, Ratio, bona intentio, uel bona opinio, ex qua omnia consilia & gubernationes defluere opus est, tuāq; C. T. tuta esse non poterit, si hoc non semper suspectum habuerit, & in timore DEI secuta fuerit, non modo C. T. Senatorum, sed omnium, qui à consilijs sunt rationem, nullius uilipendendum est consilium, in nullius item fidendum. Quid tum faciendum?

Hoc profecto, ne T. C. orationem in Monachorum cucullos, aut sub calices ableget, ut hodie scelerosus mos est, super aliorum oratiōes ædificare & fidere, propria posthabita. Cæterum T. C. liberum alacremq; animum sumere debet: ac semota pusillanimitate uel in corde, uel alijs occultis locis, ipsa Deum conueniat: illiq; ob pedes proijciat clauis, ac sua ipsius ordinatione urgeat eum, hoc pacto: En Deus & pater mi, hoc tuum opus, hæc tua ordinatio est, me in hoc statu ad regendum, natum esse procreatumq;, quod & omnino negare nemo potest, tuq; agno

G 3 scis

scis ipse, siue dignus sim, siue indignus, hic praesto sum, ut ipse cernis, & cuilibet manifestum est. Dona itaque Domine mi & pater, ut populo ad laudem tuam, suumq; commodum praesse ualeam, ne permissas oro me & ratio= ni me, tu uero ratio mea esto.

Super sententiam huiusmodi incipiatur & progredia tur, quicquid praemanu est, in Dei commendatione. Porro quantum tali precatione & animo Deo gratum fiat, ipse in Solomone, qui item in hunc modum orabat, indicat. Quam orationem hic simul in Germanam transfudilina guam, ut eam T. C. pro exemplo Sermonis huius in fine retineat, & ut alacrem in Dei gratiam, fiduciam exci tet, quo utraq; cum timor Dei tum Misericordia persistant, quae admodum quintus uersus deto= nat, comendans me hisce T. C. quam ad feli= cem gubernationem conseruet Deus,

AMEN.

Oratio

ORATIO

SOLOMONIS PRIN-
cipe digna. 3. Reg. 3. iuxta hebraeū fontem.

IN ciuitate, cui
nomen Gibeon,
apparuit Domi-
nus Solomoni p
in somnium no-
ctu, dixit q; De-
us: Pete, quod ti-
bitribuam. Et
dixit Solomon:
Tu fecisti cū ser-
uo tuo patre
meo Dauid, Misericordiam magnam, eo quòd ambulauit
coram te in ueritate & iustitia & reſtitudine cordis ante
te, custodiſtiq; ei misericordiam magnam hanc, & dedi-
ſti ei filium ſedentem ſuper thronum eius, iuxta dicm hūc.
Et nunc Domine Deus meus, tu regnare feciſti ſeruum
tuum pro Dauid patre meo, & ego adoleſcentulus, igno-

rans exitum & introitum. Seruus autem tuus in medio
populi tui, quem elegisti, populum multum, qui neque nu-
merari neq; scribi potest præ copia. Proinde impertias
seruo tuo cor audiens, ut iudicet populum tuum, ut sciat
à malo secernere bonum. Quis enim iudicare poterit po-
pulum tuum grauem hunc? Et placuit res ea in oculis do-

Comunis mini, quòd petijt Solomon rem hanc. Dixitq; Deus ad
oratio Do eum: Eo quòd petisti rem hanc, & non petisti tibi dies
minorum multos, nec petisti tibi diuitias, nec petisti uitam inimico-
& Princi rum tuorum, sed petisti tibi intellectum, ut audias iudici
pum hæc um, ecce feci secundum uerba tua, ecce dedi tibi cor sapi-
est. ens & intelligens, quòd similis tui non fuerit ante te, nec
post te exurget similis tui. Præterea quòd non peti-
sti, dedi tibi & diuitias & honorem, ut non sit simi-
lis tui quisquam inter Reges omnibus diebus tu-
is. Quòd si ambulaueris in uijs meis, ut cu-
stodias statuta mea & præcepta mea,
quemadmodū ambulauit Dauid pa-
ter tuus, prolongaui etiã dies tuos.

Diui

DIVIZA-

CHARIAE PROPHEZIA

Luce primo.

Zacharias spiritu sancto repletus, & uaticinatus est, dicens.

Benedictus dominus Deus Israel,
quoniam uisitauit, & redemit po-
pulum suum.

Et erexit cornu salutis nobis, in
domo David serui sui.

Sicut olim locutus est, per os sanctorum
suorum Prophetarum.

Vt eriperet nos ex inimicis nostris, & e
manu omnium osorum nostrorum.

Vt misericordiam exhiberet patribus no-
stris, & recordaretur testamenti sancti sui.

Hoc est, ut recordaretur iuramenti, quod
iurauit Abrahamo patri nostro, ut daret
nobis.

Vt ab inimicis nostris redempti, intrepide

G 5 serui

M. LVTH. SVPER BENE-

seruiremus illi, omnes dies uitæ nostræ, in
sanctitate & iustitia, quæ coram ipso pretio
sa est.

Tuq; puelle, propheta altissimi uocaberis,
anteibis enim faciem domini, ad parandas
uias eius.

Et ad præstandam cognitionē salutis po-
pulo eius, quæ est in remissione peccatorum
eius.

Per uiscera misericordiæ Dei nostri, in
quibus uisitauit nos Oriens ex alto.

Vt appareat in tenebris & umbra mortis
recumbentibus, ut dirigat pedes nostros in
uiam pacis.

Prefa

PRAEFATIO DE DIVORVM

cultu & ueneratione.

D iui Iohannis Baptistae ferias, non eius nomine, sed officij eius caussa retinuimus. Nam uti in parentis Zachariae Ode percipietis, ea propter commendatur Ioannes, quòd in Christum superq; Christum respiciat, atq; trahatur. Vt adeo Solemnitas haec, non tam Ioannem, quàm Christum concernat. Vnde & Ioannis festus dies, non minoribus praëconijs efferendus est, quàm ipsius Christi festiuitas.

Atqui non ignoratis charissimi, ut haëtenus sanctorum cultu nobis sit impositum, hic illum diuum, is alium inuocauit, diuino cultui, quem à nobis poscit Deus in 1. 2. tertioq; δεκαλόγωυ προëceptis, planè aduersando. Et hodie quidam sic occæcati, & indurati sunt, ut choruscantis nobis iam nunc, ex gratia Dei fulgoris, splendensq; passim lucis, nedum obliuiscantur, uerum & eandem abolere, ac penitus extinguere secum reputent, consulentq; ijs pariter è medio sublatis, quorum opera prodit & accenditur. Veruntamen qui digni sunt, pulchre seruant lucem, indigni uero, quorum non est minima pars, in auram agunt, ac uentis cõmittunt, à blasphemijs sibi suis non temperant, qui & iudicem suum olim resciscēt. Quare in hanc rem paucula denuo repetemus, ut illi consolationem & liberationem recipiant, qui adhuc in eiusmodi diuorum obsequio intricati, & captiui detinentur.

Quibus-

Quibusdam diuorum ideo festi dies dicti sunt, quòd
 pulchre, quod caste, morateq; uixerint. Atq; hæc ferè in
 uniuersoterrarum orbe, communis species, & inescatio
 extitit, quomodo persancte uitam duxerint, miracula ope
 rati sint, ut uita defunctos in lucem reuocare pristinam,
 siccis pedibus Albiu traicere, horumq; similia. Hac ra=
 tione Diuum hunc Ioannem commendauere, quia hirsuta
 Camelorum pelle indutus, et zona pellicea cinctus erat.
 Et ut Christus de eo refert Elogium Matth. 11. Hominem
 mollibus uestitum existis uidere? At qui mollibus uestiun
 tur in domibus regum sunt &c. Exempli solius uice ac=
 cer siuerunt Ioannem, ut ita nihil de eo nobis porrò cogni
 tum fuerit, quàm, ut neq; uinum, neq; τ' ο'ινον, uerum
 aquam tantum biberit, locustas & mel agreste comedes
 rit, adeoq; syluestribus herbulis sese continuerit. Quod
 ipsum nec malum, nec reprobandum est, dum Christus
 item usus sit, ut quum in cibum sumere interdum, quod
 habuit, oportuit, fame enim & siti maceratus, sæpenu
 ro sese in soporem collocauit, ut in Euangelijs passim li=
 quet. Attamen hæc non sunt in Ioanne præstantissima ope
 ra. De Elia enim scriptura identidem testatur, ut tosto pa
 ne, & aqua saturatus, & confortatus quadraginta die=
 rum, totq; noctium, iter postea emensus sit. Præterea
 de Mose legimus, ut 40. dies & 40. noctes in monte Sina
 coram Domino impransus, incænus, ac planè omnis cor=
 porci cibi & potus expers permanserit. Id uero singula
 tim cauit Deus, ne signum aliquod æderet Ioannes, quem
 admodum

admodum & ipse Ioan. 10 testatur . Hoc uero officium
 illius fuit, ut Christum confiteretur ore, & digito cōmon-
 straret. At uero Christus, qui non adeo duram transegit
 uitam, non pauca signa & mira operatus est, perinde ut
 pleriq; alij Apostoli in signis Ioanne superiores fuerunt.
 Immo quantum ad uitæ rationem attinet, Ioanni Baptiste
 non impares quidam extiterunt.

Quare ergo ita à Christo commendatur, quod nulla
 eo sanctior unquam proles ex mulieribus procreata sit?
 Atq; hæc est altera pars, quæ id docemur, ut ne propter
 illorum uitam, uel opera intueamur diuos, uerum officij
 eorum causa. Nam ut sepe numero, & nunquam non
 confirmare soleo. Opera & uita longo interuallo, à uer-
 bo & doctrina, planè segreganda sunt. Opera quidem pa-
 rum habent momenti, uerba uero & doctrina, omnibus
 numeris uitæ præstant. Nam si diuorum quenquam, siue
 uerbi, siue doctrinæ causa extollo, alia nulla in re sublis-
 mius cum efferre queo. Quòd si omnia omnium diuorū
 opera, ueluti in fascem quendam unum colligata essent,
 nec aliquod iuxta uerbum adesset, parum, immo perditus
 conatus esset. Quam ob causam? Verbum enim Dei, ut
 nostis, est Dei sapientia, Dei fortitudo, uires, potentia,
 & totum quod Deus est. Neq; ullum unquam opus tan-
 tum est, ut illi, uel parum cura sit, si uerbo nõ adiunctum
 sit, ut nisi homo in corde per fidem uerbum gestaret, ope-
 ra eius nunquam respiceretur. Quapropter dum uerbū
 Dei Ioanni erat, multi etiam ponderis coram Deo, opera
 eius

eius existebant, non sui ipsorum, cæterum fidei causa.

Verba & opera, scriptura segregat, ut cælum à terrâ lucem à tenebris, ut Esaie. 55. memoriæ proditum est. Verbum in cælo, opera in terra, comparisonem suam recipiunt. Attamen utraq; non sunt danda uitio, nec diuorum opera sic reijcienda sunt, quasi olerent hircum aut nullius planè forent pretij, quo nos tuto indulgeremus Genio, nihil boni operaremur, ut & bona pars hodie crudam, se cordemq; uitam uiuit, nec porrò curat, quanti fragmenta, ut Germanicum habet prouerbium, ueneunt. Cogitant enim, sanæ tandem doctrinæ non ignari sumus, Christus pro peccatis nostris diem obiit, & à mortuis resuscitatus est. Opera nostra, ut nulla sunt, sic nihil iuuât, ideo pro libidine, quicquid non displicuerit, perpetrabimus. Non ita frater, hac tibi eundum est. Hoc uerum est. In gratiæ regno degimus, tametsi nos imbecilles tum uerbo, tum fide simus, dum extincta charitate, caro parum occidatur. At uero utrunq; Deus à nobis postulat, ut & fide et uerbo diuites simus, nec operum obliuiscamur, quibus tum corpus nostrum domemus, tum proximo in seruiamus, hic nulla ratione reijci uult opera, modo in eo retineas illa ordine, uti iam recitatum est.

Porrò ratio & mundus, non tam uerbi causa, diuum quempiam, ut operis laudat. Nam in opera duntaxat oculos defigit & miracula, nec enim se in altiora penetrare potest. Verbum coram illis, humilis & abiecta quædam uox apparet, quæ cito transeat, nec interim obseruat in-

uictam

uictam esse Dei uirtutem in corde absconditam, aduersus quam, neq; peccatum, nec Διάβολος nec inferorum portæ præualere queant. Nos uero qui Christo inhaeremus, qui in hanc modo petram fiduciam nostram fundauimus. Scimus non adeo spernendum aut reijciendum Dei uerbum, ut hodie (malum) uideamus non parum multos à puro Dei uerbo deflectere, & ab eodem desicere. Quæso charissimi: Quot hodie reperiuntur, qui libros in publicum edere gestiunt, inter quos tres aut quatuor uix numerantur, qui uerbum sincere tractent? Undique sese schismata & sectæ erigunt, sincerum Verbum polluitur, adeoq; obscuratur, ut ægre agnosci detur. Tam pauci sunt, qui Verbum recte conseruent, uel inter eos, qui sibi uidentur, se optime tenere uerbum, seq; firmiter persistere, qui & præter omnium opinionem ex insperato in cæno planè submergantur. Quocirca, qui stat à ruina sibi caueat, preciosior est enim thesaurus ille, quàm ut in multos uulgetur.

Alij hic operibus intenti sunt, & multis & interdum puris, at nullam uerbi cognitionem accepere. Zacharias uero ideo gnatum suum commendat, quod Deus populum suum uisitarit &c. Mirificum sanè Canticum. Sed nec Ioannes tamen Seruator noster est, obijcere posses, nec pro nobis concessit satis, nec sanguis eius pro nobis fusus est. Quid ergo ita, natiuitatis eius gratia concinuit? Videtis hic Zachariam Domini spiritu imbutum fuisse? optimeq; in spiritu Christi intellexisse regnum,

M. LVTH. SVPER BENE

regnum, natumq; eò suum ducere, ut doceat adesse Deum uisitatorem & redemptorẽ populi sui. Quare nullatenus hæc Ioanni sed soli Christo, cuius causa diem hunc festum agimus, attribuenda ueniunt.

In Ioanne hæc tantum inuenire est, utpote Christi eũ præcursorem esse, radicibus uesci, aqua sitim restinguere. Quæ eò quidem pertinent, ut carnem eius infrenent, & aptiorem officio eius, reddant, quanquam & citra hæc officium administrare suum potuisset, nisi Deus fieri secus noluisset, cibus eius & potus nihil sunt, officium eius quicquam est. Diuus ergo Zacharias ex Domini spiritu optime intellexit, quo pacto Seruatoris nostri Regnum auspiciũ sumpsit. Quare Cantionem hanc per singula eius uerba uidebimus, tractabimusq;.

Benedictus dominus Deus Israel, quoniam uisitauit & redemit populum suum.

De rebus ueluti iam per actis, pius ille uir hic uerba facit, dum ait. Visitauit & redemit populum suum &c. Certus enim illarum fuit, iam & puellus Ioannes aderat, redemptionem auspiciaturus, quemadmodum de eo Angelus prædixerat, Domini eum præcursorem fore in spiritu & uirtute Eliæ, ut conuertat corda patrum ad filios, & incredulos, ad sapientiam iustorum, ut præparet domino instructum populum, hanc promissionem norat Ioannes sibi non mendacem futuram.

In quo uero redemptio hæc nixa sit, aut quid secum adferat, iam Christo gratia, satis compertum uobis est, scilicet

scilicet, ut uisitet nos & liberet. Quæ liberatio & uisitatio, nullo neq; gladio, neq; uolentia fit, sed solo uerbo perficitur. Nã solo uerbo D. Ioannes mundo inseruijt, quom ostenderet agrum mundi tollentem facinora, id est, redemptionem & uisitationem nostram, quam & sanguine suo mercatus est, ut ita plus in uerbo, quàm in sanguine & morte in cruce situm sit, nam propter uerbum, sanguinem in cruce suum fudit. Iam denuo fores nostras accedit uerbum, utinam cum gratiarũ actione acceptaremus.

Ioannes primus est angelorum siue nunciorum, qui Euangelion prædicauit. Quare nobis, quibus antehac Euangelion annunciatum non est, perinde est ac si iam nunc Ioannes ipse euangelisaret, proponit enim nobis hic primum redemptionem, amicam conuersationem, consolationem, ereptionem, à peccatis, morte, inferis, & ab omni malo.

Visitare nihil aliud est, quàm ad nos uenire, nobis proponere & adferre salutare uerbum, per quod seruamur. Egregia res est, Zachariam id operis cognouisse, quòd ei tam dulce sapidumq; in corde fuit, ut se continere non posset quin erumperet, nedum propter recens æditum in lucem infantem, tam et si hoc ipsum ingens illi gaudium pariebat, uerum eo quòd ex hoc puelli natali, longe altius tripudium contemplatur, puta puellum, nuncium esse, per quem Deus mundũ respexerit, ut uerbo suo uisitet illum. Ideo lætatur ob uerbum tale, quod auditurus erat, & eò quod ex sene in iuuenẽ transformandus erat,

H futurus

M. LVTH. SVPER BENE

futurus infantis discipulus in cunis iam recubans, quem
 & prophetam, se doctiorem fateretur. Immo quicquid
 pater hic nosset, id pueri causa nouisse. Atq; id planè mi-
 randum est puerum præceptorem à Deo in gremium po-
 ni Senioris.

Naturalis hic lætitia conspicua adest, quòd infans ille
 mirum in modum progenerari debet. Præterea spiritus
 gaudium, quod infans Verbi Dei præco futurus sit.
 Eiusq; sum animi, ut nullū unquā parentē fuisse credam,
 qui tantum gaudium de prole sua conceperit, atque hic
 Zacharias de nato suo, sic mirabiliter manu Dei proge-
 nito, idq; senectutis potissimum temporibus: quom iam
 morti uicinus esset, tanti parens fit sancti, qui totius orbis
 debeat esse magister, ut præ immensa lætitia lachruma-
 rit, adeo exuberanti gaudio perfusus fuit. In delicijs
 & uoluptate nobis est, si sanum, si formosum, si æque
 proportionis puerum susceperimus, ut interim taceam,
 quid gaudij præbiturum sit, si Apostolū mundi proles no-
 stra debeat agere?

Quicquid itaq; ignominie & contemptus, antea cū
 sterilis, unā cum uxore sua Elisabeth existeret, pertulit id
 iam illi multiplici honore, et gaudio abundāissime repen-
 sum est, adeo immensas benedictiones impertit Deus, si
 modo præstolaremur eū. Si quando enim ille uenerit, præ-
 diues in donis aduenit, multoq; plura largitur, quā unquā
 uel optauimus uel sperauimus. Atq; hoc est, quod popu-
 lum suum & uisitarit & redemerit.

Et exexit

DICTVS COMMENTARIH

Et erexit cornu salutis, in domo
David serui sui.

Neq; hæc de Ioanne dicuntur, quom ipse cornu non sit in domo David erectum, quippe qui de tribu Leui exortus. **C H R I S T V S** uero dominus noster de domo, deq; regia stirpe & sanguine David. Proinde affirmat hic Zacharias filium suum de Leuitico genere natum, neq; canit in domo Leui, ceterum in domo Davidis cornu suscitatum erectumq; esse. Hac ratione ad illum iter suum instituens, qui è domo David generandus erat, & quom Christus nondum natus sit, ita tamen concinit, ac si progenitus sit, nec dū cornu salutis aderat, attamen, spiritus diuini manifestatione affore non ignorauit.

Cornu, apud Hebræos significat potentiam, confidentiam, dominationē, atq; adeo, quo quis fidere possit & c. Quemadmodū et in Daniele legitis, ubi Propheta primū regna uidet, deinde animantia quædam unicornia, quæ dā bicornia contēplatur. Et ipse postea sese declarās, pro regnis, aut regibus exponit. Porrò hæc est in doles atq; mos huic lingue peculiaris loquendi. Hoc pacto & regnū nostrū et rex noster cornu est, præcipue uero Christus ideo cornu appellatur, quod cornu petat, quemadmodū & in brutis ipsi cernitis, quibus in fronte cornua sunt. Nam pauca sunt animantia, quibus à naso cornua prominent. Significat autem. Quòd **C H R I S T V S** caput nostrum, immo Deus noster sit, cuius regnum, cornu illius existat. Et ut semel dicam, cornu, Euangelion est.

M. LVTH. SVPER BENE

de Christo nunciatum, & Christus in Euangelio uersaq;
uice, Euangelium in Christo, ut ita unum sint, nec segre-
gari queant. Nam in uniuerso terrarum orbe cornupe-
tat necesse est, fiducia nostra existens, cui inmitamur, si-
damusq;.

Addit autem, Cornu salutis, aut beatitudinis. Alia re-
gna ex suis nominibus & facultatibus adpellantur, alia
uero ampla sunt, ingentium bonorum, multi populi, ho-
norumq; copia & quibusuis temporaneis rebus exube-
rantia. Hoc regnum uero salutis, gratiæ, uitæ, iusti-
tiæ, ueritatis regnum, & cuiusq; rei ad salutem perti-
nentis regnum nominatur, quo simul ab uniuersis alijs
regnis separatur. Nam quantumuis ampla, ditia po-
tentiaue sunt, regna tamen mortis nuncupantur, nam in-
termori perire, cadere tandem illa oportet, facultatesq;
post se relinquere.

Neq; enim unquam quisquam uisus est, qui regnum
uitæ in mundo esse confirmarit, cui uita, pax, & salus in-
essent, nam hoc titulo solum Christi regnum gloriatur &
triumphat, nam erexit illud Deus, ut in eo nihil sit præ-
terquam salus & felicitas.

Porrò nihil hic reperio, quod de uiuendi modis, operi-
busiue dictum sit. Hoc enim regni, neq; in uita, neq; factis,
uerum in cornu, in Christo, Euangelioq; eius, constitu-
tum est. Hoc regnum nostrum est, de quo audistis, regnū
esse gratiæ, regnū gratiæ, uitæ, iustitiæ, salutis, atq; mise-
ricordiæ, ut quisquis in eo fuerit, etiam si imbecillis & in-
firmus,

firmus, sanctitate Ioanni, perfectione uero Christo impar, in regno tamen agit, in quo præter saluationem, beatificationemq; nihil est, unde & nomenclaturam inditam seruat. Nec fallit nos Deus, salutis id ipsum regnum uocans, in domo Dauid erectum, per quid autem erectum? per spiritum sanctum, & per uerbum suum.

In domo Dauid inquit & c. Regnum nimirum in terris esse debet, & regnum salutis. Iam hæc duo inter sese confer. Domus Dauid, tribus est & progenies Dauidis, qui homo fuit, ut sui regni subdit. Vt non hic dicere posses, celestis cum inter angelos, regni, hic facere mentionem, quom nihil minus agat, uerum de regno quodam loquitur, quod est inter homines, qui carne & sanguine uitalem spirant auram. Cælorum enim indigenis & incolis, nihil penurix est. Dauid homo est, regnum item eius homines sunt, morti obnoxij. Nam scriptura teste, de muliere prognatum, modicum uiuit temporis, quod præfixam sibi metam præterire non possit.

Qui fit ergo, ut honor & dedecus in hoc regno conueniant, si salutis esse domum oporteat? Quæ nam harmonia, qui cõcentus hic appareat? ubi mortales, mortis adempti sint iuri, ubi morte digni, uita perfruantur, infelices, felices existant, quiq; Satane addicti sunt, filij Dei fiant? Id ergo coudunandum est. Quod in hac Dauidis Regia, mortales existant, qui tamen nunquam intermoriantur. Cuius rationis satis uos equidem instructos spero, imò hæc æque uos tenere, atq; me ipsum autumo. Verum

tamen, quom textus postulet, nunquam non repetendum est.

Affirmauimus itaq; Christianum, qui in hoc regno stipendia fecerit, nunquam esse moriturum, quandoquidem nec mori potest. Nam Christus ideo mortem oppetiit, ut mortem superaret, ne nos moreremur. Quare & peccata nostra super se tulit, ne nobis eadem ferre opus esset. Præterea & Satanã subiecit prostrauitq;, ne nos subijceremur illi. Quapropter Christiano tribuitur, quod nunquam mori, nunquam peccato aut Diabolo subdi queat. Id enim, uel uerum uel mentitum esse oportet, quod ait. **E**rexisse se cornu beatitudinis uel salutis. Quocunq; enim locorũ cornu illud fuerit, neq; morti, neq; peccato, nec Diabolo patet aditus. Et hoc in domo David. **Q**uam ob causam Christianus uilis, & absque peccato esto, aque Satana liber. **Q**ui hoc fit? Hac ratione.

Sæpenumero antehac caritas uestra accepit. **Q**uod speciem & sensum, mortis, & diaboli, in nobis relinquat Deus, ut ita meum me peccatum laniet, conscientiam meam atrectet, ad desperationem adigere uolens. Præterea iudicium Dei terrefacit me, mors, ueluti deuoratura me impetit. Satan ceruici meæ imminet, ut me supprimat. Personam illam permanere sinit nec è me diu tollit. Oportet enim remanere hanc speciem, ut nihil sentiamus aliud, quàm nos peccatores, peccato & Satanae subiaccere. Et sub hac tamen specie, uita, innocentia, ac supra mortem, Satanam, inferos, imperium, & domi-

natus

natus delitescit, ut Matth. 16. inquit. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum, non præualebunt aduersus illam, non aut, non impetent, aut aduersus eam pugnabunt. Nam hæc duo morti & peccato remanent. Manente itaque insultu, manet & illius sensus, ubi me Satan impetuuerit. Iam & sentiam operæ pretium erit peccati morsum, iræ diuinæ terrorem, mortis horrorem, adeoq; mortem ipsam. Atqui hoc totum externa quædam facies est, meum ante mundiq; conspectum, qui non secus agnoscimus, nec iudicamus, quam peccatum, mortem, & Satanam adesse. At interim sub illo tum insultu, tum impetu, uerbum & spiritus adsunt, animantes, tutumq; & certum reddentes me, Deum non irasci, mihi donatam esse culpam, me nec moriturum, nec derelinquendum esse. In basi & specor alte recubat. Atque in tali erga Deum confidentia, sub peccato non permanet quisquam, nec in morte submergitur, sed peccati & mortis Dominus constituitur. Hoc ipsum est, non præualere, aut uincere, quòd etsi tentet, non tamen uincat Satanas. Id nos uocamus domum Davidis, mortalem, peccatritem, Diabolo obnoxiam domum, pro more uniuersæ carnis & sanguinis, & adhuc tamen cornu salutis in domo David erectum, ut illius regni homines salute & felicitate gaudeant.

Ex hisce uidetis domum hanc, fidei regnū esse, quod neq; tangi a quoquam nec sentiri potest, quod alter alteri

monstrare nõ potest, sed quemuis in sese habere necesse est, ut quom animã agere cœperit, peccatũ senserit, mortemq; coram aspexerit, ut tum regnum in fide cõprehendat, & cogitet, dimissa est tibi noxa. Deinde & Christus ideo exhalauit animam, ut in fidei regno eses. Quare nequit quam tecum congregietur peccatũ. Mors ablata est, tecum Christus est, ecquis tibi damnum dederit, quis quid mali fecerit? Hic secum pugnant Vita & Mors, Peccatũ & Innocentia, Christus & Satan, & ita Vitam & innocentiam cum Christo permanere necessarium est. Breue uerbum est, dictu quidem facillimum, sed non tam facile sentitur, imò diuersum quidem potius sentitur. Quare si mñdi iudicio, hoc regni æstimare uelis, δ'ις δ'ιὰ πρᾶσσωπ aberrasti.

Mundus id bonum & pacificum adpellat regnum, ubi omnia tranquilla, prospera & feliciter geruntur, ubi salus, pax, innocentia demum, in speciem præsto fuerint. Hic uero regnum salutis & gratiæ est, quanquam perpetuo diuersum adpareat. Quocirca hæc omnia in spiritu & fide intelligenda, nec iuxta personam iudicanda sunt. Iam pulchre hæc inter sese conueniunt, Deum eius non imperitum artis esse, ut sub medijs peccatis, sub medio Satana, & morte sempiterni, potentis Angelici regni sceptro potiat, de qua re & D. Zacharias ex intimis præcordijs hic continet, & quã ratione id fiat nouit, fide & spiritu reuelantibus.

Quidpuias, uoluptatis & gaudij præbiturum nobis
esset,

esset, si talem daretur conspici. Ego neminem dum animaduerti, omnibus quicquam deest. Quemcumq; tibi proposueris, semper peccatum in expedito erit. Sic enim Paulus Apostolorum sanctissimus de sese gloriatur, q; peccatum in membris suis persentiscat. Velle quidem adest mihi, inquit, sed perfectionem boni non reperio. Nam quod uolo bonum, non ago: sed quod nolo malum, hoc facio. Optabat quidem à peccatis liber esse, sed in istis tamen eum degere oportet. Et ego cum mei similibus æque propensi sumus eò, ut à peccatis eximeremur. At fieri id nullo modo potest, cohibemus quidem & supprimimus. In scelera prolapsi resurgimus, misere cruciantes adfligentés que nos. At uero quamdiu hac carne degraui, sordidã ceruicibus nostris molem gestamus, tam diu non extinguitur peccatum, neque domari etiam potest. Conabimur bene, ut domemus. Cæterum uetus Adam & suam uult transigere uitam, donec olim occubuerit, inq; foueam peruenierit.

Quid Plura? Christi Regnum præcipuū quoddam Regnum est, in quo nemo non Sanctorum hanc adere confessionem cogitur. Summe Deus, cuius potentie cuncta se profitentur subdita, miserum esse me peccatorem agnosco, ne ulciscaris iniquitates meas pristinas. Omnes quoq; id carminis resonare oportebit; Pater noster & c. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Cæteri iusti Sancti, qui tum iustitiæ tum

sanctitatis suæ nullum quidem nouere modum aut finem, huius rei nihil intelligunt, unde nec eis annunciatum est hoc Euangelion, quom arbitrentur Regnum Christi ita sese habere, ut nihil prorsum peccati illi insit, sed omnia in eo munda & pura sint, perinde ac columbæ, ut Germani loquuntur, cuncta selegissent, secreuissentque, ij talem Christianũ requirunt, qui planè ab omnibus peccatorum sordibus mundatus, & ut Christus ipse $\alpha\upsilon\tau\omicron\mu\acute{o}\gamma\tau\eta$ & existat, qualem reperient, ubi per harnia, quod a iunt, fulgurarit. Porro is Christianus est, qui peccator existens, se peccatorem fatetur, qui exosum habet peccati sensum, ex animo illi repugnans. ille Christianus non est, cui nullum peccatum, nec peccati sensus est. Sin eius modi quenpiam adsecutus fueris, Antichristus, non uerus Christianus est.

Christi itaq; Regnum in peccatis suũ est: illic fixum est, quò ille posuit, in domo Dauid. Immo Dauidem ipsum uobis ob oculos ponite. Qui tamen gloriari audent, se seruum esse Domino suo gratum. Nemo est, quem pudere hic debeat, siue in hanc sententiam, siue non multum diuersam deprecandi **D E V M: D O M I N E,** condona nobis noxam, ideo uerum est: **Maxime.** Nam si mendacio studerent, Satanae filij essent. At qui pios Christianos huius uitæ perdesum est, futuram percipientes uitam. Huc uero peruenire, in hac terra non datur eis, ut dicere queant, **Nullis ego uitij obnoxius**

us sum, ab omni peccato mundus sum: quòd si eò perdu-
xerint rem, Satanas est, qui ludite eos.

Nemo Sanctorum mendax est, quom se peccato-
res fatentur. Omnes enim libere confirmant, eisque ex
animo dolet, ærumnosam carnis molem ipsos oportere
ferre, ac una cum diuo Paulo exclamant. O infelicem me,
quis me liberabit à corpore mortis huius? Hunc rugi-
tum atque clamorem omnes edunt, ob eam causam, quòd
sentientes peccatum, ab eo liberari summopere desyde-
rent.

Atque in hoc sensu, & cognitione peccati
CHRISTI Regnum constitutum est, ut a deo
in peccato peccatum non sit. Hoc est, quamuis pecca-
tum & agnosco & sentio, attamen Salus & Regnum
tam fortiter in conscientia consistunt, ut pertedeat D E
V M, ut uel sic dicat: Donabo tibi noxam, quòd in fi-
des, CHRISTO q; unice dilecto filio meo cõ-
fidis, qui pro te traditus est. Nec enim peccata nocent
tibi.

Ceteri, qui peccata sua non sentiunt, uerum operibus
intenti, de que utijs suis nihil queruntur, mundos se se re-
putantes: illi Satanae dediti, non in Christi regnum asciti
sunt: peccatum enim laboris & ærumnae expers esse non
potest. Atq; ut clarius loquar, da sodes, quenquam San-
ctorum, quem non diuexet Mors? Sed ne unum, noui equi-
dem, repereris, qui palleat & contremat ab horrendo
mortis conspectu. Conscientia uero hoc loci solamen
recipit ex. 118. psalmo: Castigat me quidem, tentariq; si-
nit,

M. LVTH. SVPER BENE

nit, at morti non tradidit me: impugnat sanè, sed non præualet. Hoc pacto Christianus peccatis inuolutus, infra peccata & supra peccata constitutus est: ac tandem tamè eum uictorem esse necesse est. Eadem & ratione cum Satana cum degere oportet, cum quo totam illi uitam luctandum, & ad ultimum uincendum. Sic & in mundo illi labores tollerandi sunt, ut uictor tamen postremo euadat. Quamuis enim Salutis regnum sit, quod neq; sopore, nec quiete occupetur, sed quicquid in inferis est, Mortem, Diabolum, peccatum, & nihil non aduersi infortuniue perferat, adhuc tamen animo inuictò dicit: Hic persistam. Sed hæc ideo permittit DEVS, ut fides sese exhibere, locumq; sibi relictum habere queat.

Porrò id ipsum conscientie uolupte est, solamenque & gaudia præbet, nimirum illi Regnum esse, ut canat etiam: Benedictus Adonai dominus, qui uisitauit & redemit nos & suscitauit Regnum in domo Dauid. Hoc est, quòd nos per uerbum suum inuisat: nos à peccatis liberet: nosq; dominari Morti & Satanae facit constantissime. Sic utrumq; habetis, Regnum in domo Dauidis, & Christianum defunctum esse uita, tū supera adhuc uesci aura, subq; medijs peccatis tum innocentem esse, at etiamsi Satanae obnoxium, adhuc tamen Satanae dominum esse. Nam utrunq; uerum est, eo quòd Peccatum, Mors, Auerna carnem impetant, sed non uincant, quandoquidem Regnū hoc Salutis ea omnia in triumphum ducat.

Quare

Quare magna quadam uel superbia, uel confidentia Cornu uocat, hoc est, bellicosum, argumentosumq; Regnum. Cui nec ulla quies aut induciæ, quò à multis & robustis impetuum hostibus, perpetuò defensionis sui uigilanter incumbat, & egregiè hostilem manū arceat. In hunc modum Christianus hoc ipsum apprehendens Cornu, Peccatum, Mortem & Satanam humi prosternit. Neq; nostrarū est uirium Cornu illud, nec ipsi conduores eius. Deus enim condidit, & crexit idem per Verbi sui ministeriū, quo & seruamur. Proinde sic Zacharias canit, ut non filium suum, sed Christum respiciat Carmen. Imò Regnū hoc ipsum solis Iudæis celebrat, gloriosumq; fore prædicat, neq; ullam Gentium mentionem facit, qua uia scilicet illæ eò peruenturæ item essent, quemadmodum præter alios Simeon in Ode sua, cui Nunc dimittis, exordium, uaticinatus est, quo modo Gentes nos in Regnum illud ascitum sumus. Hic uero erectum Iudæis Regnum, & Regnum Salutis, & beatificationis, idq; in domo Dauid serui sui præcinit.

Sicut olim loquutus est per os sanctorum suorum Prophetarum.

Ideo, ut promissionem suam confirmaret, qua prædixerat, se olim erecturum esse Regnum &c. Atq; hodie tempus adest, quo promissionem suam explere uult. Sic Cornu Salutis, Christi Regnum, ad uetus Testamentum retrahit, ut inde testes producat tam forti præpotentiq; Regno quod à nullo neq; superari neq; uinci potest. Siquidem
 Propheta.

M. LVTH. SVPER BENE

Propheta à temporibus Dauidis omnes eò rapti sunt, ut stirpem Dauidis, Regnum in terris fore uaticinarentur, cæterum spirituale Regnum, præ omnibus uero Esaias et Hieremias tale futurum esse Regnum prædicarunt, quorū administratio in spiritu & uerbo cōsisteret, hos et præcipue hic Zacharias respicit. Alij, ut Osee, Micheas & cæteri, idem quidem Regnum, sed non tam constanter prædicant.

Vt eriperet nos ab inimicis nostris, & è manu omnium osorum nostrorum.

Hactenus Euangelista summatim recensuit, Quid sit Regnum illud Christi, de quo per Vates præcentum est. Ideo nunc porrò illud enumerat. Sigillatim uero in quo illius consistat Regnum. Primum in hoc, quòd nos ab inimica manu, adeoq; ab omnibus osoribus nostris eripit. Videtis hic & agnoscitis charissimi, uersum hunc testari palamq; aperte confiteri: Nos qui populus eius & Regnum sumus inter hostes uersari, nec aliud nobis expectandum, quàm quòd nobis infesti sint. Quod huius Regni uis, indoles & natura in hoc constituta sit, ut eripiat nos è manu omnium, qui odio persequuntur nos, ut Propheta Psal. 110. inquit: Emitteret Dominus uirgam uirtutis sue ex Zion, ut domineris inter inimicos tuos. Et Psal. 45. Sagittæ tuæ acutæ inter medios hostes regis. Id Christo in delicijs est, ut Regnum suum in medio certaminis, adeoq; in medio osorum suorum constitutum sit.

Hæc propter nostri consolationem scripta sunt, ut sic
in

instructi simus, qui sub huius Regni duce stipendia facere meditatur, ne aliud in animum inducamus, quã hic prescriptũ nobis est. Ne queramus, ut hic mundi fauorem conciliemus nobis, nec ut mundo inseruiamus, & quẽuis nobis non aduersantem retineamus. Sic enim propheticus loquitur sermo. Ex inimicis eripere, Regni illius ingenium esse. Quod si eripiat & extrahat è manibus eorum qui nos oderunt, pacis profecto Regnum esse non potest, sed eiusmodi, quod omnium odio & simultati expositum sit. Vt hodie cernitis, Christo gratia, quã Vatiniã odio uel nostri hostes, quæ parum emicuit, lucem, insectentur. Nemo usquam Gentium perinde exosus habetur, ut Christianus. Iam Papa, deinde uesani suis cum Pseudapostolis, Episcopi, mox in rabiẽm acti Principes, præterea Sancti, Eruditi, Sapientes, omnes unã acerbissime oderunt hodie Christianos. Nec satis fit illis, quod iugulentur & occidantur, sed ut ita extinguantur & funditus deleantur, ut ne memoria eorum, ut ipsi cogitant, mortalibus relinquatur.

Atq; hæc est natura, hæc sunt Christianorum insignia, & aulicus uel curialis (ut Germanice dicitur) color: ut quando per suos nos insectetur Satanas, cogitet nos radicitus extirpare. Sic nanq; & uersus ille sonat: Esse Christum regem nostrum, qui nos eripiat & liberet ab hostili manu. Quod & eximie præstat, & potentiã suam in medio mundo, in medio carnis & Satanae exhibet, dũ nusquam Christiano pax & securitas relicta sint, præter quã

quam in solo Christo suo. Breuis quidem uersus est, qui cito auolat, subito pronunciat, nempe quod nos ab ossibus redimat. Atqui hoc iuxta obseruandum uenit, non unum, sed multos esse, qui superirruant in Christianos. Sed ideo non perditum iri, quando quidem habeamus, qui fortior sit & mundo & principe eius, ut iohannes ait. Iam cum promittat nobis, nouit, unde sibi sumat uires: sentiemus quidem insultum, at ipse non deseret nos in interitu, modo expectaremus eum.

Vt misericordiam exhiberet patribus nostris, & recordaretur testamenti sui sancti.

Hoc est, Iuramenti, quod iurauit Abrahamo patri nostro, ut daret nobis.

Nedum ex omni malo tum corporis tum potissimum animi eripere eum uult, uerum & ab inimicis nostris, Satana & hominibus: & quemadmodum omnibus simul malis Christianum obrutum oportet: sic rursus ab omnibus in uniuersum malis ereptum eundem oportet. Atque hanc gratiam, benedictionem & facultatem ostendit eis, patribus esse promissam. Talis & Apostolis mos est, ut nunquam non ad uetus Testamentum recurrant, id quod & supra recitabam, quod Deus per os Prophetarum loquutus est & promisit & c. ita & hic Zacharias facit.

Dicat nunc quispiam: Vita tamen illi defuncti sunt, qui ergo misericordiam illis exhibiturus est? Quid item opus est referre, quod misericordiam patribus exhibuerit, ut in Prophetis nunciatum sit? Id uero ideo contingit,

ut ueritas DEI commonstretur, ac nobis iuxta compro-
betur, ne nesciamus, nostris ea non deberi meritis. In Ge-
neseos .12. .15. .22. capitibus accepistis. Quomodo Ab-
rahamo promiserit DEVS, in semine eius omnes gentes
benedicendas esse. Hoc est, per Christum proditurum es-
se uerbi ministerium, quod pacem, gratiam & benedi-
ctionem cunctis afferret gentibus. Quæ promissio sic
in longos differebatur annos, ut appareret, cassam, nul-
lam & abolitam promissionem. Adeo sese stultum in su-
is rebus commonstrat D E V S, quasi omnia retrogre-
di uelint. Attamen utcunque comperendinatum & ui-
sum sit, impletum tamen est, & quidquid Abrahæ addi-
ctum erat, exhibitum est, nec ex inimicis eius eripuit eū
tantum, sed & nihil non boni præstitit, seseque ipsum illi
impertijt D E V S omniaque sua. Et hoc totum ideo
quòd (ut hic Zacharias confirmat) hæc misericordia et
bonitas antea promissa, iureque iurando addicta illis, qui
iam diu obierant diem, quom nos non dum eramus. Mi-
sericors ergo & propitius est, non ex nostris meritis, ita
quòd hoc nostræ deberet iustitiæ, cæterum ex una gratia,
fauore & misericordia.

Horribilia sunt hæc tonitrua, aduersus merita & ope-
ra nostra, ut ne gloriari possimus, q̄ ipsi nos eripuerimus
à peccatis: aut q̄ bonitatem eius, adeoq̄; Euangelij prædi-
cationem meruerimus, Nequaquam. Nulli hic iactantiæ
locus est. Verum hic textus ait, te Domine, promisisse, te
facturum ante aliquot chiliades annorū, priusquā ego na-
scerer.

M. LVTH. SVPER BENE

fecer. Nātū quis eū illa petijt, ut mihi largiretur, quom
decreuerat apud sese, daturum? Atq; super hanc promi
sionem audent & firmant se Prophetæ: nanq; illic uere bo
nitas deprehenditur, ut cuiq; os obturetur, ut cui glorian
di fuerit animus, is in domino gloriatur. Quòd enim tu
in meo regno agis, bonitate & gratia mea frueris, non ti
bi, sed mihi imputandum est. Ego promisi, mecumq; decre
ui, ut promissis satisfaceret, uel te nescio. Atq; hic omnium
ori p̄sulum obditur, ut ita dicam:

Sic & hodie: Nemo nostrum, quibus, Deo gratia, Eu
angelion illuxit, gloriari potest, quòd nostra opera, labo
re, conatu, aut saltem bona conuersatione adsequuti illud
simus. Nam quæ optima opera, quæq; excellentissima stu
dia putabantur, omnia retroacta & prostrata sunt: quod
genus erat: Missare, istius uel illius sectæ se dedere hypo
crisi, quem ordinem uocabant, libri item Academiarum.
Ibi ibi uero inquisiimus. Atqui lux tibi diuersū nunciat,
ac longe alia docet, quā quæ iam recitata sunt. Quis unq̄
iactare potest, è suis se adsequutū uiribus. Imò Euangelii
hæc omnia damnat & reijcit: qui ergo per id quod repro
batum est, ad Euangelium peruenos?

Quocirca id persistit tandē: Omnia nostra ex mera gra
tia & bonitate esse, ita q̄ cum honore & laude eius fatea
mur, nos diuersū longè meruisse, inferos & gehennā, pu
ta, q̄ si præter hæc quidq̄ impertit nobis, gratiæ eius et bo
nitatis est donū. Hoc scilicet est, q̄ ait: Antea per Prophe
tas prænunciatū fuisse ac patribus tū p̄missum, tū iure iu
rando

rando addictū, q̄ pactū Abrahæ donare nobis uelit. Gen.
 21. Per memetipsū iurauit, nisi benedicā te. Et, in se
 mine tuo &c. Quæ uerba Prophetæ sic retinuerūt, & ob
 seruarūt, tractarunt, ijsq; semper fisi sunt, quod hic psan
 ctie deierat, ut omnino nos certos faceret, benedictionē suā
 am super nos effusurū se. Porro nunc tempus adest, hora
 aduenit eius, q̄ iurauit uenturam nobis salutē. Hoc est, ius
 iurandū, qd̄ daturus erat nobis: & gratis in oēs generatū
 effusus atq; donaturus. Sic enim uerba sonā: Ite in uni
 uersum orbem, & prædicate Euangelion omni creaturæ.

Homines profecto non meriti sunt, ne Abraham qui
 dem, nam nec ipse consors factus est promissionis, quom
 diu ante impletionem concesserit fatis. In spiritu sanē
 & fide particeps erat promissionis: sed quod tam diu
 apud superos permanserit, donec Euangelion uniuerso
 terrarum orbi inclaresceret, id uero non contigit.

Promissio ergo illi facta est, quanquam impletionem nō
 expectarit, ut dixi, in hac terra. Hoc est: Vita eius
 non est prorogata usque ad Euangelij in toto terrarum
 orbe adnunciationem, tametsi pro sese in fide adsequu
 tus sit Euangelion. Quare dici non potest, quod meri
 tis eius debeat ea promissio, alioqui tam diu eum super
 esse in uiuis oportuisset, pretiūque debitum illi exol
 uendum erat. Iam uero & post cineres eius apparuit
 promissionis exhibitio, ut quemlibet fateri necessarium
 esset, Abrahami meritis non esse factam promissionem
 illam. Rursum, dici etiam non potest: Quod gentes, qui

M. LVTH. SVPER BENE

hac benedictione gaudent, suis illā meritis assequute sint, que tum non erāt. illis promittit, nec tamen exhibet. His exhibet, quibus tamen promissio nulla erat, qui omnes tū temporis nusquam erant.

Adeo semper suum sibi honorem retinere uult, & esse, qui est, DEVS, quanquam præ iniquo mundo eō rem perducere non possit. Verberat, arguit, increpat, inuitat, iritat, allicit, quidquid faciundum est, peragit: at illi honorem sufferunt, sibiipsis tribuunt, hoc est, nolunt agnoscere, quod quidquid possident aut habent, id eis ex sola gratia obuenire. Quando ergo gloriamur de eiusmodi bonis, Deus sumus, & ipse seruulus noster: & quando oīa illi adimimus, nos dominos agimus, ipse seruulum. Sic ille dedecore obruitur, nos honore afficimur. At quamuis nos cum honore eius nondinamur, promisit tamen in Scripturis se solū conseruaturum sibi honorem & gloriam, ut sic omnia ex sola gratia elargiatur. Hęc qui crediderit, etiam recipit eadem. Qui non crediderit, etiam suam postremo mercedem deferet,

Vt e manu inimicorum nostrorum liberati, intrepide seruiremus illi omnes dies uite nostre. In sanctitate & iustitia, que coram ipso iustitia est.

Regni huius & naturam & proprietatem definiuit. Hoc est, fœdus cum Abrahamo ictum, nēpe in semine tuo benedicentur omnes gentes &c. Que benedictionis uerba sic, inquit, interpretabor uobis: Vt e manu inimicorum nostrorum

nostrorū crepti, intrepide totam uitam nostrā seruiamus illi, in sanctitate & iustitia coram ipso pollutibus. Quæ mundo & carni nostræ non bene olent. Nam sic mundus hic marmurat: Atqui putar am ego pretiosi quidquā datū illum nobis, ut nummatum bene mar supiū, uxorem diuitem, formosam prolem, præclaras ædes, & si quid aliud mundo cordi fuerit. Et nunc diuersum animaduertens, accipio: Nos illi intrepidus inferuire debere in sanctitudine & iustitia illi complacentibus. Proinde ut spirituales huc oculos & aureis aduertamus, non ab re fuerit, ut uerba rectius introspeciamus capiamusq;.

Quòd ait, se liberaturum nos ab omnibus inimicis nostris, rursus sic intelligendū, q̄ regnum inter medios hostes collocatū sit, nec ideo tamen destrui regnū, sed perpetuò inimicos & quosuis aduersarios eius uinci: Et quòd hæc liberatio ab inimicis nostris eò deseruiat, ut ei perpetuò obsequamur absq; ullo timore. Atque Christiana hæc res est, & amabile regnum, quòd Christianus expers timoris uitam trāsfigere debeat: Eximium profecto uerbum est, peccatorem absq; omni sollicitudine & timore uiuere. Talia uero ideo donauit nobis, ut ei soli porrò inferuiamus. Hic enim mundo & Magistratui quidam non inferuiunt. Verbum, Intrepidi, aut sine timore, includit in se se, nos tum præsentis tum futuri seculorum, bonorum securus esse. Nam Christianus utiq; securus & certus est, de peccatorum suorū condonatione, tametsi adhuc illa sciat, ut paulò antiè diximus. Certus est enim, Morti in se ni

hiliuris esse: Satanã in se non uincere: nec mundũ quidquã
 in se posse. Eiusmodi cor totius periculi & incommodi ex
 pers est, & absq; ijs planè liberum. Nec ita intelligas, q̄
 peccatũ omnino non per sentiscat: cæterũ, q̄ crucietur im
 pensè, ubi peccata torserint, ubi mortis imago corã terre
 fecerit, ubi à mundo dedecore & ignominia grauati, nudi
 perstiterimus: neq; quẽquam in his terris, quò nos uerta
 mus, præterquã solum Deum habuerimus. Sentitur qui
 dem. Sed nihil efficitur, nihilq; uincit. Nam aq; in Deo tu
 tum & securum cor permanet.

Sic & paupertas sentitur, quando fame premeris, nec
 est quo uenire sustentis, quoq; uxorem & liberos educes,
 nec usquã tibi certus habitandi & permanendi locus est.
 Atqui hæc nihil obstant. Cuncta illi suppetere oportet, eũ
 q; in repide seruire. Vi hic, sonat cantio. At uero in hoc si
 tũ est, q̄ Christiani non sumus, & ex affectu & sensu no
 stro iudicamus, prout nos mundus uituperarit, & fama
 leserit: nũ enim de nobis actũ putamus. Christianus aut̄ hic
 cum oculis tum auribus obstructis, cũ diuo Paulo ad Gal.
 & sic inquit: O caro, mors, peccatum, uos mihi uita defun
 cti estis. Et ego rursum uobis ideo mortem oppetij, ut ni
 hil porrò uiuat præter me & Deum. Mundus mihi cruci
 fixus est, & ego mundo. Hoc est: Mundus nullã supra me
 curã gerit: & prædicatio & uita mea illi risus & ludibri
 um est. Verũ ut tu mihi metiris, sic tibi rursum metior. Si
 tu me spreueris, & ego te spernam: si nihil de me senseris
 & ego de te parũ sentio. Quid est curæ Hippocliidi, si

me mundus odio infestet, ubi ei qui in supernis habitat nō displicuerit: quōd si etiam assiduo perduret odiū, & peccatum seuiat, & mundus pleraq; lallet & effuitat, quid tum postea, incumbat istis suis studijs, donec defatigetur, ego perinde ac non audiam, prateribo mala ista.

Id mundo renunciare demum est & intermori, absq; timore agere: nulla aliquare occupari, nisi quā uoluerit deus: nihil planē loqui, nisi quod illi bene placuerit, & qd̄ eius esse uerbū scierit: ut ita uiuā, & hæc opera perficiam, quæ certo sciam eius esse opera, ut in uniuersa uita mea, quidquid uel interne uel externe uixerō, certus existam, ad eum attinere, eiusq; solius esse. Sic à mundo quidem segregatus sum, & in mundo tamen uitæ cursum tenco. Ne mo minus in mundo est, quā syncerus Christianus: & ne mo rursum in mundo plus uersatur & agit, quā integer Christianus. Id est: mundus fortius in eum defigit oculos, & Satanus eum sæpius & uehementius impetit, quā ignarum Christi, siue gratiæ siue fidei. Christo & Paulo hic dies dicitur, cū his certamen & conflictus sit. Laceratur, mordentur, adeoq; totus cum utroq; terrarum orbis cauas agit. Rursum in mundo non est uere Christianus, quantum crudeliter in eū desæuiat & contabescat: perpetuō enim dicit: Domine tuus ego sum, tu bene ages mecum: tu belle inuenies eos tandem, mihi pro tuo arbitrio succedat res, modo non aduerseris mihi.

Omnes dies uitæ nostræ, Toto uitæ nostræ curriculo, id est, in sempiternum, ut nūquam cesset.

In sanctitate & iustitia corā ipso pollentibus.

Hic bifariam diuus Lucas iustitiam & sanctitudinem separat. Alteram est inuenire, quæ coram ipso ualet. Altera nullius est precij, quo clare expressum est, DE I tum iustitiam, tum sanctitudinem coram mundo in nullo precio esse: quemadmodum nihili solet facere mundus deum, & rursum parui estimare mundum DEVS. Nam quod iustum Deus dixerit, iniustum appellat mundus: & qd' is rectum uocarit, incuruum DEVS nominat: perpetuoq; sic duo inter sese herôes pugnant. Quod sanctum De usuocarit, id diabolicum & iniustum esse oportet. Quare consolatur nos hic, duplicem oportere iustitiam & sanctitatem esse prædicans. Alteram, quam obseruare debemus sedulo. Alteram, quam auersari.

Hactenus summa omnium, quæ excogitari potuit, sanctitudo & iustitia fuit, in Cœnobia incurrere, monasticū habitum induere, rasuram adornare, cingere se laqueo, ieiunijs & precibus incumbere, cilicium ferre, in laneis uestibus cubare, austerum uiuendi modum seruare. Ac in summa: Monasticam sanctitudinem, & religionem suscipere, ut ita incedentes bonorum operum fucō, ipsi secus nesciuerimus, quā quod a uertice adusque caput sancti fuerimus: ad sola opera & corpus, non ad cor intenti, ubi odio, timore & incredulitate referti fuimus: mala conscientia turbati: neque quidquam de DE O sciuiimus. Tum sanè mundus passim proclamauit: O sanctum uirum illum. O sanctam & pudicam mulierem, qui se muris cōcluserunt

cluserunt, noctu & interdum genibus, prouoluti multa (quæ uocant) Rosaria mussitarunt. O quanta illic sanctitas, ubi uel Deus ipse commoratur, ubi & spiritus Paracliticus essentia sua residet. Hæc iactat mundus, & magnificat. At ut præter hæc obseruent, quàm nullo cordis seruo orent, neminem doceant nec erudiant, nemini quicquam erogent, sed ad sese modo pauperum tum sanguinem, tum sudorem rapiant, & sincera uere opera omitant, ibi uero parum prorsus turbatur mundus. Porro hanc iustitiam & sanctitatem expetit mundus, quæ tamæ foetet & tota impura est coram Deo, quàm & incognitam nobis uult esse Deus, ipse uero aliam admittere iustitiam recusat.

Tum altera hic iustitia prodit, quæ coram ipso ualet, quam & nos intueri necesse est, quæ talis est: Quòd sanctitas nostra non in glauca ueste, non in pullo aut albo cucullo, cæterum in pura conscientia consistat. Nempe, quom certus fuero, quòd Christus beatitudo mea sit, quodq; opera mea ad hoc nihil præstare possint. Verum quòd ipse cuncta, quæ Deus respicit, pficiat. Tum omnia mihi immunda sunt, egoq; solus mundus permaneo. Tum facile decernitur, quòd non porro dicam: glauca uestis sancta est, rubea uestis prophana est, quãdoquidem comperitum habeam non in glauca aut quacunq; ueste, sed in uno Christo omnia sita esse. Eò enim nemo rem perducere potest, ut glauca uestis illi cor à sordibus abluat, aut quòd Cœnobium cor illius purificet: solus enim Deus fide &

spiritus sancto cor ut purificet opus est. Act. 15. Vbi cor
iã purũ fuerit. Domus ei ut ager, & ager ut domus æque
uidetur, & forũ æque illi ualet qd' Coenobiũ, & econtra.
Nec porrò mihi opus, locus aut uestimentũ superest ullũ,
qd' in pphanorũ mihi numerũ ueniat. Nam oĩa mihi idẽ
ualẽt, postquã sanctitas prorsum in cor introrsum abiit.
Quòd mihi etiã dicat Deus: Tu pius es, ego tibi pater, tu
mihi filius. in hoc etiã psistere debemus, q' nos sancti si-
mus, et sine timore obsequamur & seruiamus illi. Atq;
hoc est illi commendare, & exponere benedictionem Ab-
rahe, quòd mundũ benedicere Deus uelit, deq; maledic-
tione in benedictionem transferre. Hic Christiani titulus
& insignia conspiciuntur, & hic eius color & indicium
est. Nimirũ quòd sanctus, absq; timore Dei minister sit.

At quis peccatorum, hunc sibi titulum uendicare au-
det? Vbi ego Dei fuero, tum ipse mihi donat, quòd eius
seruum agam, quodq; sanctitate & pietate coram ipso
eximus sim, nec rerum penuria cruciet. Prodeat autem,
qui audeat confirmare sese pium, iustum, sanctum, Deiq;
seruum esse, nullisq; uel animi uel corporis destitutum
bonis. Agutedum, prodeat quisquam & iactet se? iam
qui de ijs ipsis gloriari non potest, Christianus non est.
Nam hæc uera oportet esse. Quid uero obstat, quo minus
quisquam, hunc sibi usurpet titulum? Timidula conscien-
tia, peccatum enim perpetuo sentimus, & uita nunquam
non imbecillus est. Nihil ego uideo, præterquam honestam
uitam, quanquam & hanc à nobis poscat, sed cum hac nõ
uult

uult esse contentus, sed sublimius adhuc quippiam adesse peropus est, ut ego dicere audeam: Domine Deus totius uniuersi conditor, apud te certus sum me sanctum, tuusque ministrum esse, non propter me, qui peccata adhuc in me persentisco, sed per Christum, qui condonauit mihi noxiam, quiq; pro me satisfecit. Hæc profecto iactare deo beo, modo Christianus sim.

Atqui in hoc sita est contentio. Peccatum non admittit, formidolosa & pusillanimis conscientia obstat. Quo modo seruus eius sum, quom tamen in me presentiam, Diabolo me inferuire, nec quod ego sanctus sim agnoscam? Nō hic de uulgaribus Christianis, quales ego meiq; similes sumus, uerba facio: ceterū de synceris, quibus bona conscientia est, & in quorum cordibus diuinus spiritus residet, quibus etiam si pusillanimis & infirma conscientia sit & peccata sua persentiscant, dicere tamen congantur. Vt cunq; peccatum sese habeat, nullius tamen peccati conscius sum, nec morti nec inferis obnoxius, & propter hæc luctentur etiam, & uictores tandem euadant, ut ideo etiā morerentur, ea confidentia, quod etiam si denuo repugnarent, adhuc tamen & sancti & Christi serui perseuerent. Quid ergo faciendum? Nam longe secus reperio, si uitam meam in conspectum statuam.

Hic uita & uerbum longo interuallo separanda sunt. Quod si uitam intueri cupias, proponam item tibi D. Petri, Pauli, uel Ioannis uitas, adhuc tamen ignominia grauaberis. Vbi coram Deo sanctus esse optaris, ne uita in-

nitaris

M. LVTH. SVPER BENE=

nitatis tuae, nisi interire in aeternum uelis. Nam solum do-
 num, sola misericordia & gratia in te est, neq; quicquã
 uita, uel opera in te sunt: si in te fuerint, adlum est de te.
 Quare in eo statu cor nostrum esse oportet. Domine, si
 mutuam inter nos rationẽ redderemus, ego nullo pacto,
 uel uita uel operibus persistere in conspectu tuo possem,
 etiamsi uel ipse Ioannes Baptista forem. Nam hæc omnia
 necdum dona, munera, aut miserationes sunt, sed uita.
 Ideo uero me piuum, seruũ tuum gl'ior, quod mihi absq;
 intermissione tribuas, & ut Abrahæ promissisti, quod &
 mihi, propter Christum tuum, misericordiam tuam exhi-
 bere digneris: quod si ego ex me ipso pius & iustus non
 sim, ipse tamen pro me pius & iustus est: si ego prophæ-
 nus sim, ipse sanctus est: si ego seruus Dei non sim, ipse
 seruus Dei est: quod si absq; timore & sollicitudine non
 sim, ipse tamẽ omnis timoris & sollicitudinis expers est.
 Ut ita me ipsum ex me in eum transferam & penetrem,
 & glorier, me in Christo & per Christum bonum esse.
 Ita uult etiam, quod nos pios & sanctos esse gloriemur,
 sed non nostro merito. Namq; de nobis gloriabimur, tan-
 quam de desperatissimis nebulonibus.

Atq; ut hæc plana sint, uitam nostram animaduertite,
 bonam conuersationem & mores nostros perpendite.
 Trutinante quã stulte passim Euangelio homines incum-
 bunt, ut ferẽ dubius sim, num amplius concionari debe-
 am, an secus. Iamdudum sanẽ à uerbi ministerio destitui-
 sem, nisi hæc itidem obuenuisse non ignorarem. Quam
 primum

primum enim hæc pro concione docentur : Non in nostris operibus aut uita consistere salutem, sed in Dei donis, nemo non bonum facere delectat, nemo honestam uitam ducere, aut morem uult porro gerere, calumniantur passim bona inibi opera. Sed hæc dimittenda sunt in uiam suam. Euāgelion tamen eundē sermonē adfert, uulgo, qui capit capiat. Exigit à nobis Deus, ut honestam uitam foris transigamus, & qui non transegerit, suam egregie mulctam reperiet tandem. Iam si contingat foris pie & honeste uiuere, mox suam affingit nequitia Satan-

Neq; hodie, quomodo me huic rei attemperem satis certus sum, non meæ personæ, sed uitæ causæ. Nam si de honesta infrenataq; uita prædicetur, statim irruit sine uicio mundus scalas in cælum edificaturus. Quod ferre non potest nec uult ullo modo Deus. Turpis uita & ignominiosa non decet Christianos, nec delicata uita decet. Quid ergo agendum tum nobis? Qui ad honestam modo speciosamq; uitam respiciunt, illis præstaret, fornicatores & fornicatrices esse, & omnino in cœno uolutari. Nec tamen Deus uult, quòd turpiter inhonesteq; transigamus eum. Neq; enim id perferre potest, gehennæ etiā te ideo adiudicans. Sin speciose honestam uitam duxeris, in ea hæere uis tibiq; arrogare, quod iterum perferre non uult. Prouidendum igitur tibi est, ut in media semita permaneas, neq; ad dextram, nec ad sinistram deflectendo, & tranquillam, pulchram, amabilemq; in oculis mundi uitam ducas, neq; ideo magnam facias, neq; se-

cus reputes, quàm si dormiam aut uigilem. Et quem admodum cælorum regnum non mereri me, ideo adfirmos: sic & omnem honestam disciplinæq; gnaram uitam, libere eò directam & gestam oportet, uti ne quisquam dicat, ex hoc uel illo opusculo seruabor.

Quid contingit autem? Vbi hoc modo prædicatū fuerit, nemo rem aggreditur, sin minus, Brutalis & inciuilis inde res oritur, & crudi inciuilesq; homines fiunt. Quæ res tam coram Deo, quàm coram mundo nihil ualet. Ita suos Deus administrat. Doctrina clara est, quæ nihil obscuritatis in sese continet, quam adeo mirifice gubernat & fert, ut sit clam nobis, quis Christianus sit, aut non Christianus. Et summa summarum, iudicia eius secreta & occulta latent, quibus ad stultitiam nos redigit, ut ad ultimum tamen totam illi demādemus causam. Per lubenter equidem eiusmodi discipulos haberem, qui recte intelligerent, quid Christiana uita sit, nusquam enim eiusdem sententiæ reperiuntur. Nam altera pars aut nimium friget, aut nimium sancta est: At qui capere potest, capit, nihil amplius possumus, quàm quòd auribus offerimus uerbum, quod per spiritum sanctum in corda ferre necessarium est: Hac ratione Christianus absq; timore Dei minister persistit, non per bona sua opera, sanctamq; uitam, sed per Christi gratiam. Qui uero ex operibus suis se nominat sanctum, is in Deum blasphemus est, Deū suo honore spoliatur, Christūq; abnegat, cui melius foret, quòd decies homicida, aut adulter esset, quàm quòd sese Christianum

stianum adpellet, adde & pium, sanctum: Nam Christi
 planè uitio dat. Ac p inde ualet, quòd Christus nullus est,
 ideo enim Christus uocatur, quòd ipse gratia mea, item
 misericordia, redemptio, sanctitasq; mea su. Quòd si di
 uine misericordiae nõ tribuerem, quòd ipse me Deus ser
 uat, hoc quid aliud foret, quàm quòd dicerem, ipsum neq;
 sanctũ, nec beatum esse? Quapropter ubi Christianus fue
 ro, cõsfitendũ est mihi, sanctũ me et Christianũ esse, ob eã
 caussam, q; ipse Christus sanctus est, & ita in eo nomine
 mori. Et quamuis me conscientia mea peccati arguat, in
 hoc mihi tamen latere permanendũ est, eius sanctitatem
 peccatis meis maiorem esse. In hunc modum foris honeste
 me uiuere oportet, intus tamen in eo solo niti & fidere.

Et tu puella propheta altissimi uocaberis,
 præbis ante Dominum, ut
 prepares uiam illi.

Id officium tuum erit: Tu primus eris, & primũ auspi
 caberis: Nimirum altissimi propheta fies: Qualis autem
 illa prophetia erit, qui id fiet? Hoc pacto. Tu Domini præ
 cursor eris, & uias eius præparabis. Ita fiet, Tam omni
 bus alijs Prophetis uicinior es, ut etiam præcedas eos
 ante Dominum. Quid est ante Dominum? id sanè, Do
 minus aduenit, quom enim seruus præit, certum est se
 quiturum Dominum. Hæc diuo Ioanni Baptiste glo
 ria est, quòd Domini præcursor sit. Dominus præsto
 est, ipse ueniet, tu modo προδρομος existis, &
 nuncius. Quando Principum quisquam aduenit,

M. LVTH. SVPER BENE

unus & alter præcedunt illi , qui uiam & locum illi præ-
 vent & dicant: Cedite, Agite dum ex uia: illidem tu agens,
 præcurris, & populum acclamas: Discedite, ab itinere
 deflectite, locum date, Dominus ipse uenit. Huiusmodi
 seruus est Ioannes, quem Dominus cuestigio sequitur.
 Talia nullus unquam Propheta locutus est, sed hæc qui-
 dem uaticinati sunt uenturum olim Prophetam, qui re-
 gnum erigat, in sempiternum duraturum &c. At omnes
 obierunt diem, neq; unus ex illis remansit, qui uita comite
 id expectarit. Hic uero eo planè tempore uiuit, quo Do-
 minus ipse aduētat & cuestigio sequitur illum. Exorsum
 enim Euangelium erat, baptisma item cœperat, per Io-
 annis aduentum & ministerium, quo desistente Christus
 ordiebatur, uterq; eodem ferè anno.

Iam quod erit eius officium? id profecto, ut uiam Do-
 mino præparet. Que præparatio aliud nihil est, quàm
 populum ad Dominum perducere Saluatorem. Christus
 gratis, donum, rex, & cornu salutis nostræ est. Hunc do-
 minum & regem nemo suscipit, ni antea humiliatus sit,
 ut de sese ipse nihil sentiat. Nam illa duo alioqui non con-
 ueniunt, nec in eodem consistere loco possunt. Gratiam
 Dei & donum largiri, & mereri.

Quare dum mundus in ea opinione est, quòd cū Deo
 negociari uelit, & aliquid ab eo studijs suis mereri &
 lucrari, adigitur Ioannes negare, & in hæc uerba pro-
 rumpere: Desistite ab omnibus meritis uestris. Hæc enim
 Dei iustitia non est, neq; cultus nec opera Dei, sed enim
 alia

alia sanctitas, & alia religio hinc emergit. Itaq; in hac parte nihil aliud mortales docet, quam peccatores eos & nihil prorsum esse. Qui nunc sese agnoscit, & se coram Deo peccatorem sentit, adeoq; nihil esse, is uocem iohannis persensit, scilicet, parate uiam Domino. Cedite huic locum. Adest, qui me sequitur, qui maior me est, illum audietis, illi obtemperabitis.

Alterum iohannis officium quod consequitur, est. Quod ad talem nos cognitionem perducit, & digito agnum illum paschalem, scelera nostra tollentem, ut cruci secum adfigat & aboleat, monstret. De quo nunc pergit.

Ut cognitionem salutis tribuas populo eius, quæ est in remissione peccatorum eorum.

Hoc est, tu officium & ministerium uerbi auspicebris, quo docetur & discitur, quomodo seruetur quisquæ. Quæ salus aut beatitudo in eo sita est, non quomodo imensis diuitijs, gloria & potestate in terris clari sumus, ut iudei hactenus intellexerunt: cæterum ut peccatorum remissionem consequamur, & gratiæ Dei consortes fiamus. Vbi autem peccatorum remissio est, nullum ibi meritum, nulla merces aut satisfactio est, alioqui peccatorum condonatio dici non posset. Ut ita cognitio hæc sit intelligere, quomodo nobis Deus absq; operibus & meritis peccatum condonet, nosq; seruet, ex mera sua gratia & misericordia, ut sequitur.

Per uiscera misericordiæ Dei nostri, quibus uisitauit nos oriens ex alto.

K igitur

Igitur qui leges, opera & merita docent & obseruant, ij tum misericordiae Dei, tum cognitioni salutis reluctantur. Neq; enim ait contigisse peccatorum condonationem, precibus aut opere patrum, uel ullius Diuorum, sed per abyssalem Dei misericordiam, quam Lucas, uiscera misericordiae, talemq; misericordiam, quae ex intimis praecordijs atque uisceribus oriatur, adpellat.

Attamen haec condonatio noxae, quae ex commiseratione nobis obtigit, absq; merito facta non est, quam absq; nostro merito cuenerit: ceterum interuenit mediator, qui eam nobis nostra uice commeruit, qui C H R I S T V S est Dominus noster. Volebat enim Deus nihilominus pro peccatis nostris satisfactum sibi, suumq; honorem & iura persolutum iri, hic nihil ipsi poteramus. C H R I S T V S autem solus & potuit, & pro nobis satisfecit, qui ex infinita misericordia patris in hoc legatus erat, & ad nos demissus, ut id ipsum expediret. Ideo dicit, per quam infinitam & fundo carentem commiserationem uisitauit nos, oriens ex alto. Proculdubio meritum id non erat, sed sola immensa misericordia, quod C H R I S T V S ad nos perueniret, talemq; peccatorum remissionem nobis mereretur & impetraret ad aeternam salutem. Adpellat autem eum: Orientem ab alto, quo diuinitatem eius subindicat. Estq; haec illius sententia: In alto, id est, super omnes creaturas, ubi nihil altius, sed sola altitudo est, ibi Christus sua in diuinitate est, eque atq; Aurora, uel Oriens. Proccedit

cedit enim à patre, ueluti à Sole radij (De quo in Annotationibus Euangel. & Epistol. quam Postillam uocant, latius diximus in festo Natalis C H R I S T I) quem admodum Psal. 21. in Titulo, Ceruam auroræ, eum nominat.

Vt appareat ijs qui in tenebris & umbra mortis sedent, utq; dirigat pedes nostros in uiam pacis.

Pleriq; ex patribus, de uestibulo, uel antemuralibus, uelut ipsi uocarunt, limbo inferni intellexerunt. Atqui Lucas hic, Esaiæ nono capiti consonat, ubi inquit Esa. 9. Populus qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam &c. Vult itaque tantum dicere C H R I S T V S ideo uenit, ut lux mundi fieret, perq; Euangelion corda illuminaret & ad sese inuicaret, qui in cæcitate & tenebris incredulitatis, sub Satana captiui detinebantur, ut ita pedes nostros in uia pacis duceret, hoc est, ut conscientiam nostram pulchre, secure & hilariter in gratiæ regno gubernaret, ut neque à Satana, neq; peccato, morte, inferis, nec à quouis infortunio timeremus nobis, qui ante hac pars in sordidis uitijs, pars in bonis operibus, utrinq; tamen nulla quiete aut pace frui poteramus, sed sub Satana, mortisq; timore desperare cogebamur, nec exploratum nobis erat, quo pacto uiam illam ad pacem ducentem reperiremus, iuxta Psal. decimum tertium. Viam pacis non nouerunt &c.

Cernis itaq; , ut Zacharias pulcherrimis ac optimis
uerbis, Euangelion & regnum Christi, omnibus cum fru-
ctibus suis, coloribus, & conditionibus depingat
quàm artificiosissime. Nimirum, quòd sit uer-
bum & regnum gratiæ, condonatio-
nis peccatorum: regnum item pa-
cis, gaudij, securitatis, salu-
tis ac totius boni. Faxit
Deus, ut id plene co-
gnoscamus &
sentiamus,
Amen;

F I N I S.

IN CANTICVM MARIÆ

D. Erasmi Rotcredami

Paraphrasis.

Merito, inquit, mihi gratularis Elizabeth, sed hoc totum diuini, gratuitiq; muneris est, unde nihil est quod meis arrogem meritis. Et ideo non lingua tantū, sed et ex intimis præcordijs anima mea suæ imbecillitatis sibi conscia, dominum extollit laudibus, tanto uehementius admirans diuini beneficij magnitudinem, quanto minus agnoscit in se meritorū. Est de quo illi gratias agam, est de quo illius benignitatem prædicem, non est de quo mihi plaudam. Et tamen gaudio ineffabili gessit & exultat spiritus meus, cælesti afflatus spiritu, nō in sese, sed in Deo, qui mihi cunctisq; totius salutis est autor. Etenim quum essem omnium abiectissima, tamen ille pro sua bonitate respexit humilem ancillam suam, tantoq; dignatus est munere, ut posthac iuxta tuum, & angeli sermonem, me felicissimam sint prædicaturi, non solum huius ætatis iudæi, uerumetiam seculis omnibus, omnes totius orbis nationes, quibus contigerit ex me seruator. Si quidem hoc uere felices dici possumus, quòd nobis non nostra industria, non nostris meritis, sed gratuito fauore numinis collatum sit. Tota igitur huius felicitatis laus, in illius laudem redundabit, qui gratis cōtulit. Prædicabor ego beata, sed illius munificentia. Quid autem de me prædicabunt posteris seculis totius mundi nationes? Nimirū, quòd

IN CANTICVM MARIAE PARA

in me humillima puella rem miram & inauditam perfec-
 rit is, qui immensa uirtute sua nihil non potest. Et idcir-
 co meum nomen inter felices numerabitur. Cæterum illi-
 us nomen erit ubique sanctum, & adorandum, ad quod
 sese flectet omne genu, caelestium, terrestrium & infero-
 rum, per quod unum continget salus uniuerso mundo.
 Huius enim nominis professio salutem & sanctimoniam
 conferet uniuersis. Ad hoc nomen inuocatum, pellentur
 morbi, torpescunt uenena, fugient Dæmones, reuiuiscunt
 mortui. Gratuitum & hoc erit, non debitum: misericor-
 diae erit, non meriti, quam largissime profundet, non so-
 lum genti Iudaicae, quæ peculiariter illum expectauit, nõ
 solum uni etati, sed late propagabitur, à natione in natio-
 nem, usq; ad extremos orbis fines, à seculo in seculum,
 usq; ad ultimum huius mundi diem. Soli quidem Israëlita
 salutem hanc expectarant à Prophetis promissam, sed
 quisquis, in quacunq; gente, relictis uitijs, timere cœperit
 Deum, is in Israëlitico consortio censebitur. Ad eos per-
 tinget hæc salus, qui sibi displicentes per fidem, sese submit-
 serint Domino, siue Græci sint, siue Galli, siue Britanni,
 siue Scythæ. Contrà qui suis fidentes factis, sese erexerint
 aduersus magnitudinem Dei, repellentur ab huius bene-
 ficij consortio, etiam si ex ipso Abraham, aut David fue-
 rint prognati. Nõ enim hoc diuinum munus cõfertur, aut
 ex opum censu, aut ex generis æstimatione, aut ex operi-
 bus legalibus, alijs uè meritis aut præsidijs humanis, sed
 ex cõmendatione cordis modesti, suiq; pœnitentis, atq; ex
 Dei

Dei misericordia per sinceram fiduciam pendētis. Deus enim uolens deijcere supercilium sapientiæ potētiae q̄; mundanae, per filium suum factum humilem, exeruit robur sui brachij, ac stultiam fecit huius sæculi sapientiam: deiecit ac fregit huius mundi potentiam, declarans se etiam quum maxime sese demittit, tamen esse potentio rem totius humane potētiae fastigio, & quod in illo stultum uidetur, sapientius esse, quamlibet admirabili huius mundi sapientia. Ceterum qui freti sua sapientia, qui consisi suis uiribus, ceruices suas erexerunt aduersus Deum, hos mirabiliter dissipauit suis ipsorum consilijs, quemadmodum olim promiserat per Prophetam: Comprehendam sapientes in sapientia sua. Dum enim astutiæ humana pugnāt aduersus consilium diuinum, & suam prodiderunt stulticiam & diuinam sapientiam imprudentes illustrarunt. Dumq̄; præsidijs huius mundi conantur opprimere institutum dei, declararūt quā nihil possit hic mundus aduersus uirtutē diuinam, quam sua rebellionē cōfirmarunt. Ita uersis rerum uicibus, qui prius sublimes sedebant in thronis, humana sapientia turgidi, humana potētia & authoritate formidabiles, hos detraxit à rerum fastigio: & qui iuxta mundum erant humiles, hos diuina benignitas sustulit in altum. Qui religionis arcem tenere uidebantur, deprehensi sunt impij: qui uidebantur esse alieni à Deo, subito facti sunt filij Dei. Qui suam agnoscentes iniustitiam, esuriebant iustitiam Dei, hos Deus expleuit suis bonis. Contrà qui sibi uidebantur prædiuites,

IN CANTICVM MARIAE PARA.

ac bonis operibus abundare, & ideo non esuriebant gratiam Euangelicam, hos reiecit à se famelicos. Circumcisio uersa est in præputium: præputium successit in gloriam circumcisionis. Israelita sibi fidens, seclusus est à regno Dei, & Gentes ascitæ sunt in honorem filiorum Abrahæ. Superbus Phariseus fastiditus est meretrices, et humilis publicanus receptus est. Stantes & erectos deiecit, iacentes ac periclitantes, porrecta misericordiæ manu subleuauit: qui uidebant, cæcos reddidit: qui suam cæcitatem deplorabant, aperuit oculos. Qui morbum suum agnoscebant, his salutem contulit. Qui sibi sani uidebantur, hos suo morbo reliquit. Qui se gloriabatur esse filios Abrahæ, hos declarauit esse filios Diaboli. Qui nihil habebat cognationis cum Abraham iuxta carnem, hos per fidem Euangelicam reddidit ueros Abrahæ filios. Qui se iactabant glorioso nomine Israël, hos repudiauit ab hereditate promissorum Israël. Cæterum quicumq; quacumq; ex gente, siue seruus, siue liber sese offerret ad cultum spiritualem Dei, hunc ad se recepit Deus, & in eo præstitit suam diu dilatam misericordiam, quam Prophetarum oraculis promiserat Israëlítico populo, quem ut peculiarius adamatum, in sacris literis appellat puerum suum. Non erat oblitus sui promissi, sed ob longam moram, perinde quasi fuisset oblitus, obrepserat desperatio. Nunc declarauit sese nequaquam immemorem sui populi: Hæc est enim illa uera posteritas Abrahæ. Hic est ille uerus Israël, quæ Deo commendat, non sanguinis propinquitas, sed fidei
sinceritas

ſinceritas, qua ſola cernitur Deus. Non hæc fortuito ca-
ſuue geruntur, ſed hoc nunc exhibitum eſt, quod olim De-
us promiſerat patribus noſtris Abraham & poſteris e-
ius. Dicitur eſt enī Abrahæ: In ſemine tuo benedicentur
omnes gentes. Dicitur eſt Dauid: De fructu uētriſtui po-
nam ſuper ſedem tuam. Hæc olim promiſſa à pijs expe-
ctata, à multis deſperata, nunc uiſum eſt DE O perſicere
ueris poſteris Abrahæ, quorum genus non deficiet uſ-
que in finem mundi. Hæc fatidico ſpiritu Maria
proloquuta eſt, perinde quaſi facta eſſent,
quæ eſſent futura;

K f In

IN CANTICVM ZACARIAE PARAS
IN CANTICVM ZACHA-
riae, D. Erasmi Roterodami
Paraphrasis.

Zacharias quoq; pater Ioannis totus afflatus diuino
spiritu, erupit in hunc hymnum: Prædicanda est,
inquit, & omnilaudis genere uehenda est Dei bo-
nitas, qui quum sit DEVS omnium, tamen peculiariter
dici uoluit DEVS Israël: non quòd non esset aliarum gen-
tium Dominus, sed quòd Israëliticum populum, typum es-
se uoluerit cœlestis illius populi, qui contemptis rebus ter-
renis aspirant ad æternam illam Hierusalem, ubi rebus in-
uisibilibus colitur DEVS. Ab his quocunq; sub cœlo
degunt, quacunque de gente nati sunt, laudandus est DE-
VS, qui tandem dignatus est nouo more inuisere populū
suum, iam misere diutineque seruitutis tædio laborātem,
ac desperationi proximum, aduersus quem Satanas, pec-
catum & mundus inualuerat, sic ut nec spes esset in Pha-
riseis, nec in Philosophis, nec in Mosaica legis ceremo-
nijs: Respexit ille propitius, & ab his omnibus malis re-
demit gratuito populum suum. Potens erat tyrannus,
qui multo satellitio stipatus regnabat per omne genus ho-
minum, à quo uiribus humanis non poterat uindicari li-
bertas Israëlitarum. Solus DEVS hoste potentior, ad-
didit infirmis robur, misso duce inuicto, qui cornu diuinae
uirtutis deijceret aduersariorum opes: quiq; deuicta mor-
te gratis conferreret per fidem salutem æternam omnibus.

Hoc

Hoc Salutis præsidium, crexit nobis in gente David cultoris sui, cui promiserat hoc beneficium, peruenturum hinc ad omnes, quicumque iuxta spiritum promerentur esse filij David, non degenerantes à pietate patris. Ille fortiter ac feliciter pugnauit aduersus alienigenas, & hostes israhelitici populi: hoc duce pugnandum est aduersus perniciosiores hostes, qui perimunt animas. Hi sunt Sathanas, cum spirituum impiorum copijs: hi sunt affectus prauis, sollicitantes ad ea, quæ Dei sunt inuisa: hi sunt homines magis amantes ea, quæ sunt huius mundi, quàm ea quæ sunt DEI, per quos uelut organa uim suam exercit diabolus. Neque hæc casu sic eueniunt: sed quod nunc præstat, iam olim promiserat DEVS per omnium Prophetarum ora, quos suo spiritu afflauerat, qui ab orbe condito uaticinati sunt. Promiserat enim ut aliquando misso potenti duce, seruariemur ab hostibus nostris, & erueremur è manibus omnium, qui nobis pessime uolebant, conantes pertrahere in mortem æternam. Nec erat hoc meriti nostri, quibus præstitit hoc tantum beneficium, neque patrum, quibus promiserat quod nobis exhibuit. Sic illius bonitati uisum, ut rem tantam largiretur immerentibus: sic illius iustitiæ uisum est, ut quod promiserat, præstaret suo tēpore, ut ab omnibus intelligeretur non modo misericors & beneficus, uerum etiam uerax ac promissitenax. Non enim promisit solum, uerum etiam foedus pepigit cum patribus nostris: iurauit per semetipsum

Patriarchæ

IN CANTICVM ZACARIAE PARAS

Patriarchæ nostro Abrahamæ, uidelicet illius admirabili erga se fiducia delectatus, quòd fretus promisso diuino, nõ dubitarit immolare filium suum unicum Isaac, dicens: Per memetipsum iuravi, quoniam fecisti rem istam, nec percipisti filio tuo unigenito mea causa, benedicam tibi, & multiplicabo posteritatem tuam, sicut stellas cœli, & arenam, quæ est in litore maris. Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum: & benedicentur per semen tuum omnes gentes terræ, propterea quod obedisti uoci meæ. Nimirum hæc est uera posteritas Abrahamæ, quæ non per caeremonias Legis, sed per obedientiam credulitatis obtinetur perat DEO per Euangelium orbi loquenti. His præstatur promissa de inimicis uictoria, quibus à peccati tyrannide liberatis: liberatis à cunctis erroribus: liberatis à Sathanæ iugo, contigit renunciare uitæ pristinae: ut post hac securi nostri ducis præsidio, seruiamus uni, cui debemus omnia, qui prius seruieramus ambitioni, libidini, auaritiæ, seruieramus diabolo: seruiamus autem non sabbatis, neomenijs, abstinentia ciborum, immolatione pecudum, quæ speciem religionis habent apud homines, quemadmodum hæcenus fecere maiores nostri: sed puritate cõscientiæ, sed synceritate uitæ, qui cultus est gratis simus in cõspectu dei: qui non respicit carnales uictimas, sed animi pietatẽ, amans sibi de suis donis sacrificari. Nec hic cultus præscriptis diebus exhibendus est Deo, quemadmodum hæcenus factum, sed per omnem uitam nostram. Non enim est unquam ab his sacrificijs cessandum, sed semel gratis
data

data pietas, sanctis studijs semper in maius est prouehen-
 da. Nos itaq; felices diuino munere, quibus iuxta Prophe-
 tarum oracula datus est redemptor potens, ac Seruator
 inuincibilis. Sed eiusdem Dei munere tu quoq; felix o pu-
 er, qui tanti ducis præcursor delectus es. Quemadmodū
 enim Hesperus anteuenit Solis exortum, mortales somno
 torpentes ad lucis aduentantis expectationem expergesci-
 ens: ita tu imminente Domini aduentu, qui per unicum
 filium suum decreuit orbem nostrum inuisere, præcur-
 res, preparaturus animos hominū ad tantæ salutis susce-
 ptionem: ne si aduentus ille mentes hominum oscitantes
 & auersas offenderit, oblata salus uertatur in cumulum
 exitij. Efficies enim tuo baptismo, tuaq; prædicatione, ut
 intelligant sese peccatores: ut sciant sibi opus esse medico:
 ut cognoscant iam adesse eum, qui solus omnium, omni-
 bus per fidem Euangelicam largiturus sit salutē eternā,
 uidelicet gratuito condonatis peccatis nostris, quæ mortē
 adferunt animi, & gratis collata nobis sua iustitia. Idq; cō-
 tinget omnibus credentibus, nullis omnino meritis homi-
 num, sed propter exuberantem Dei nostri misericordiā
 qui quos condiderat, perire noluit. Ab omnipotente con-
 diti sumus: à misericordissimo restitui. Perieramus,
 nisi ille pro sua genuina bonitate misertus esset nostri,
 nisi ille ueluti Sol quidam cœlitus nobis exortus dispulisset
 tenebras ignorantie nostræ: profligasset peccatorum ca-
 liginem, ac frigidā corda suæ charitatis accendisset igni-
 lacebamus in tenebris, non poteramus ad illum oculos
 attolle

IN CANTICVM ZACHARIAE PAR.

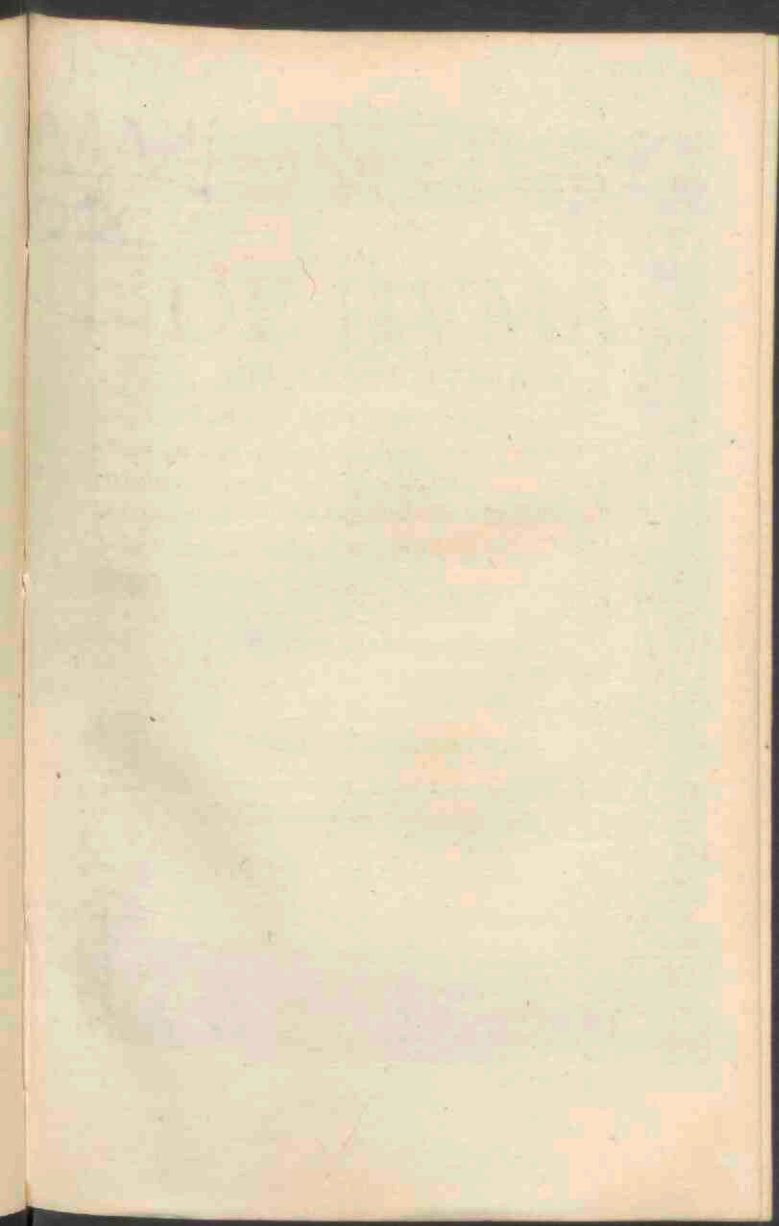
attollere. Ille se demisit ad nos, suisq; radijs in animos nostros immisis, serenus ac salutifer illuxit nobis, qui prius in tenebris peccatorum, ac desperatione Salutis uelut in umbra mortis sedebamus. Idololatrijs excæcati, mundanis cupiditatibus obtenebrati, currebamus ab impietate ad impietatem, palpitantes in densissima caligine: pro cœlestibus amplectentes terrena: pro ueris umbras: pro spiritualibus carnalia: pro salutiferis pestifera. Et ecce in altissima nocte desperationis exortus est nobis ille Sol æternus, ut animi nostri pedes dirigat in uiam Euangelicam, quæ est uia pacis: quæ per fidem & charitatem humana diuinis conciliat, dirimens inimicitiam, quæ erat inter Deum & homines: omnes orbis nationes in unius nominis, in unius fidei professionẽ conglutinans. Deniq; sedatis tumultuosis affectibus, unumquenq; hominem concilians sibi. Hæc pius senex fatidico pectore promens, exemplo Prophetarum, sic futura præcinebat, quasi iam essent peracta.

ARGENTORATI APVD

Iohannem Heruagium, mense

Martio, ANNO

M.D.XXVI.

1995494